

România literară

ION MINULESCU
de Al. PHILIPPIDE și Șerban CIOCULESCU
(Pag. 12-13)

Dinamica unității întregului popor

PE MĂSURA ce ne apropiem de marea sărbătoare a celor trei decenii de la eliberarea patriei, sărbătoare ce culminează cu al XI-lea Congres al partidului, o tot mai amplă vibrație străbate conștiința întregului popor — prilej de trecere în revistă a principalelor etape din drumul parcurs. Drum de luptă și de înfăptuire revoluționară, străbătut sub călăuzirea celei mai înaintate concepții despre lume și societate, concepția marxist-leninistă, drum ducind mai departe dialectica a două milenii de Istorie — durată în faptă de civilizație și cultură — pe acest pământ carpato-dunărean. Tocmai această vechime, tocmai această complexă situație în timpul și spațiul european explică, în decursul celui de al doilea mileniu al existenței noastre, fiind personalitatea românească era în plină afirmare instituțională, așezarea și a altor naționalități, precum cea maghiară sau germană, pe acest darnic pământ și cu precădere în cel transilvan.

Evident, nu fără fenomene de legitate socială și — respectiv — națională. Bobilna, Doja, Mihai Viteazul, Horia, Școala ardeleană, 1848, Memorandumul, 1 Decembrie 1918 — sint nume de locuri și de oameni, sint date care marchează de-a lungul timpului o întregă evoluție, plină de tot atâtea semne ale unei istorii frământate, — aceea pe care poporul român și țara ce-i poartă numele au innobilat-o și cu singele jertfei, dar și cu înțelepciunea unei bimilenare experiențe, cu un simț al realității și al faptei constructive, cum rar se pot menționa în analele conviețuirii umane.

O asemenea retrospectivă apare cu atât mai științific determinată în lumina celor trei decenii de la eliberarea patriei, timp în care problema națională a inseris acei parametri necesari în justa ei rezolvare, prin concepția și metodologia, de sursă și finalitate revoluționară, a Partidului Comunist Român. Ca atare, la recenta ședință comună a Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat cu temeinică îndreptățire: „Vorbind de succesele obținute timp de 30 de ani, de realizările dobândite în dezvoltarea multilaterală a societății noastre, trebuie să menționăm, la loc de frunte, rezolvarea marxist-leninistă a problemei naționale. Aceasta este o mare victorie, o realitate cu care partidul nostru se poate mindri”. În documentata analiză făcută cu acest prilej, relevând preocuparea constantă a partidului, a conducerii sale, de a asigura așezarea cât mai rațională a forțelor de producție pe teritoriul țării, tovarășul Ceaușescu a subliniat că aceasta constituie, până la urmă, factorul decisiv al realizării deplinței egalității în drepturi între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate. Atât în domeniul progresului material, cât și în cel spiritual, revoluția socialistă este aceea care a determinat mutații deopotrivă de semnificative, generatoare prin ele înseși de noi și noi progrese pe întreg cuprinsul patriei. În lumina căreia trebuie văzută de toți cetățenii săi condiția propășirii tuturor și a fiecăruia în parte, — deci fără vreo discriminare, de nici o natură, cu atât mai puțin de ordin național; dimpotrivă, într-o finalitate a armonizării de interese comune, întru construirea mereu perfecționată a României socialiste. Cifrele de justă reprezentare în partidul conducător, în consiliile populare, în Marea Adunare Națională, în Consiliul de Stat, folosirea limbii materne, în învățământ și în toate celelalte aspecte ale vieții obștești sau familiale, înflorirea creației culturale, literare, rostul, firesc și eficient definit, al cunoașterii limbii române, pentru toți cetățenii țării — iată tot atâtea constatări și, prin ele înseși, tot atâtea argumente în dezvoltarea participării active a tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate, în conducerea societății, în rezolvarea tuturor problemelor, la întărirea unității și forței națiunii noastre socialiste, a întregului nostru popor. Căci — a subliniat președintele României — „aceasta constituie garanția succesului în înfăptuirea programului elaborat de Congresul al X-lea, a programului pe care îl va elabora în acest an Congresul al XI-lea al partidului, aceasta este garanția mersului înainte spre o societate în care toți oamenii muncii, fără nici o deosebire, vor fi pe deplin stăpâni pe destinul lor, spre societatea comunistă”.

Bilanț întemeiat pe fapte. Perspectivă iluminată de certitudinile viitorului. Chezașia lui: Partidul Comunist Român. În a cărui inimă vibrează inima celui mai dăruit dintre fiii acestui popor, cuvântul și fapta lui făuritoare de destin.

George Ivașcu

Tovarășul
NICOLAE
CEAUȘESCU
vorbind
la ședința comună
a Consiliilor
oamenilor muncii
de naționalitate
maghiară
și germană

CETĂȚI ȘI CETĂȚENI

CETĂȚENII de odinioară erau mai mult oșteni și nu prea aveau timp de birfă. Mai flecăreau, e drept, cite-o leacă, mai vorbeau despre femei, dar în răgazul acesta și lucrau de le curgea sudoarea. Era grabă mare. Ciopleau piatra dreaptă, pe muche, fără floricele, interzicându-i stucatura și ciubucele. Ori rotunjeau gogolăie de stincă și le stringeau morman lângă catapulte. Sfere perfecte. Deci grijă mare la sobrietatea și acuratețea cetății. În piscul Carpaților trăgeau cu coada ochiului la Babele, care, deși muieri, le dădeu exemplu de monumental. Cariatidele noastre: Babele. Un lătos ciobănesc Fidiās le modela, în acord cu vremea: vântul.

Ștefan cel Mare asculta c-o ureche cum se incheagă stilul moldovenesc în arhitectură. Cu cealaltă era atent la larma aceluia care veneau să i-l clintască. Tătarii erau la o aruncătură de suliță. Leșii la o aruncătură de suliță. Turcii — atât de mulți, încât mol-

dovenii făceau din fesurile lor roșii albituri de pat.

Iar noi nu putem lăsa zidurile să se delase. Memoria trebuie să ne fie calama de Toledo, pe luciul căreia patinează rugina să-și frîngă gitul. În gînd cetățile ne sînt întregi. N-avem cum să ne plecăm fruntea, că se dărimă. Am pierdut nopți întregi ca să le reconstruiesc, să mi le inchipui, acum le-am pus și turnuri. Am scobit nișele. Mă plimb prin Cetatea Neamțului, arătînd din nou falnic, după planurile inițiale scoase din garsoniera unui șobolan. Însă trebuie ajutați și cei fără imaginație.

N-avem fîntini arteziene vechi de secole, dar călcăm pe glorioase ruine, arteziene de praf și pulbere. N-avem cai imenși prin piețe, călăriți focos de ctitori de neam în zale. Simți nevoia să te rezemi de ceva. Un trecut de bronz trebuie doar dezgropat cu grijă, ca un imens clopot. Și un sunet nepus de pur ne va umple auzul. Cu ochii îndreptați spre viitor simțim

respirații venind din urmă. Abur de cripte vechi.

Romanticii au plins atât de duios ruinurile Tîrgoviștei. Dacă, renăscînd din lacrimile lor, rezidirea continua, ne-am găsi acum pe acoperiș... Noi am fi orgolioșii care desăvirșesc și cer să li se dea aripi de șindrilă și să li se ia scările. Mindria perfecțiunii zace în suflet.

Ca și cînd mi-ar fi citit gîndurile, sus la Suceava un pîlc de meșteri pun piatră peste piatră, încet și tacticos, prelungind zidurile de acolo de unde n-au mai vrut să sară în aer, la poruncă străină. Parcă sînt aceiași inși, din veac. Cetățenii care umplu o borbă, așa cum le-a poruncit pîrcălabul. Și mai spun o vorbă de șagă, mai vorbesc despre muieri, se mai uită după soare. E soare de martie și sîntem în anul 1974, iar de la facerea lumii...

Marin Sorescu

Din 7
in 7 zile

Ideii fundamentale pentru etape istorice noi

PREȘEDINTELE NICOLAE CEAUȘESCU a acordat lui Jonathan Steel, corespondent pentru mai multe țări europene al cotidianului britanic „The Guardian”, un important și substanțial interviu care, pe drept cuvânt, reține atenția celor mai largi cercuri ale opiniei publice. Limpede, cu precizie, în termeni lapidari, șeful statului nostru a trasat, răspunzând la întrebările ziaristului englez, un tablou pregnant al principalelor probleme internaționale actuale, definind, în același timp, poziția României socialiste față de temele abordate. După examinarea schimbărilor recent intervenite în aparatul de partid și de stat, precum și a prevederilor noii legi de retribuire a muncii, interviul trece la chestiunile de interes internațional. Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, căreia România îi acordă o deosebită atenție, poate, așa cum ne așteptăm noi, să așeze relațiile dintre statele continentului pe principii de egalitate, respect, neamestec în treburile interne. Astfel, se va crea cadrul unei largi colaborări multilaterale, în toate domeniile de activitate, eliminându-se restricțiile actuale. Președintele României s-a pronunțat pentru realizarea etapei a treia, la nivel înalt, a Conferinței. Această etapă va deschide o eră nouă în colaborarea statelor europene și, ca atare, în dezvoltarea întregii vieți internaționale. Un loc larg au ocupat în coloanele ziarului „The Guardian”, răspunsurile Președintelui Nicolae Ceaușescu la întrebările lui Jonathan Steel privitoare la criza din Orientul Mijlociu, la posibilitățile de cooperare multilaterală între statele din regiunea Balcanilor, la relațiile din C.A.F.R., la rolul statelor, indiferent de dimensiunile geografice și demografice, în apărarea solidară a păcii și în dezvoltarea normală a colaborării internaționale.

Ziaristul englez spune, într-una din întrebările sale: „întreaga lume admiră politica independentă a României. Este neindoielnic că România a creat o linie a sa proprie în acest sens”. „Vedeți — i-a răspuns Președintele Nicolae Ceaușescu — trebuie cunoscută istoria românilor pentru a înțelege de ce sintem atât de consecvenți în apărarea independenței și suveranității naționale. Timp de aproape 500 de ani poporul nostru a fost sub dominația străină și a dus aproape an de an lupte grele pentru a-și cuceri independența națională; de aceea, el prețuiește și dorește să-și asigure independența și suveranitatea în dezvoltarea sa”.

Sesiunea extraordinară a O.N.U.

De marți au început, la New York, lucrările celei de a șasea sesiuni extraordinare a Organizației Națiunilor Unite. Pe ordinea de zi se află problemele energiei, materiilor prime și dezvoltării. Convocată din inițiativa Algeriei — căreia i s-au adăugat numeroase alte state, între care și România — sesiunea este prezidată de Leopoldo Benites (Ecuador). A fost păstrată, astfel, tradiția ca președintele Adunării generale în curs să conducă și lucrările sesiunilor speciale. Drept bază pentru dezbateri au fost pregătite, de către un grup de 77 de state, două „documente de lucru” și anume: un proiect de „Declarație asupra creării unei noi ordini economice internaționale” și un proiect pentru un „Program de acțiune”. Ideea directoare a documentelor este lansarea unei acțiuni cât mai ample pentru reevaluarea și revizuirea sistemelor existente în materie de relații economice, comerciale și monetare internaționale. Toate aceste relații trebuie așezate, efectiv, pe bazele solide ale principiilor dreptului internațional și ale Cartei Națiunilor Unite pentru garantarea dezvoltării independente a statelor și asigurarea progresului economic și social al tuturor popoarelor. Comentând perspectivele acestei sesiuni extraordinare, Kurt Waldheim a declarat ziarului „Le Monde” că ea, chiar dacă n-ar putea soluționa dintr-o dată toate problemele care scindează țările industrializate de cele în curs de dezvoltare, poate naște speranța că vor fi instaurate noi relații internaționale, menite să reducă decalajul economic dintre cele două grupuri de țări. Se poate anticipa că dezbaterile din sesiunea extraordinară vor contribui la realizarea „Programului de acțiune” cu ajutorul căruia se va obține un progres practic pe eșichierul mondial. Acest progres, a declarat, la rîndul lui, președintele Algeriei, H. Boumediene, trebuie să fie, în primul rînd, asigurat printr-un sistem echitabil de relații economice internaționale. Raporturile dintre țările bogate și țările sărace trebuie să fie întemeiate, cit mai curînd, pe dreptate în locul exploatații.

La sesiunea extraordinară țara noastră este reprezentată de o delegație condusă de George Macovescu, ministrul afacerilor externe.

Cronica

Viața literară

UNIUNEA SCRITORILOR

● Marți, 9 aprilie 1974, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor. Lucrările Biroului au fost conduse de acad. Zaharia Stancu, președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România. Au fost prezenți următorii membri ai Biroului: Radu Bourceanu, Constantin Chiriță, Ov. S. Crohmăniceanu, Ștefan Aug. Dolnaș, Geo Dumitrescu, Laurențiu Fulga, Ion Hobana, Horia Lovinescu, Aurel Martin, Romul Munteanu, Fănuș Neagu, Ioanichie Olteanu, D.R. Popescu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Szasz János, Franz Storch, Virgil Teodorescu. La lucrările Biroului au participat, de asemenea, tovarășii Vasile Nicolescu, director în C.C.E.S., Anghel Dumbrăveanu, Mircea Radu Iacoban și Dan Tărbilă, secretari ai Asociațiilor de scriitori din Timișoara, Iași, respectiv Brașov, Ion Horca, redactor șef adjunct al revistei „România literară”, și Traian Iancu, director administrativ al Uniunii Scriitorilor.

Biroul a ascultat o informare despre lucrările celei de a XI-a Conferințe a conducerilor de uniuni de scriitori din unele țări socialiste, care a avut loc la Praga, în luna martie a.c. Biroul a aprobat planul de venituri și cheltuieli al Uniunii Scriitorilor pe anul 1974, și noul regulament de organizare și funcționare a Fondului Literar al Scriitorilor din R.S. România. În încheierea lucrărilor, Biroul Uniunii Scriitorilor a rezolvat unele probleme curente.

„Convorbiri literare”

● Vineri 5 aprilie 1974, la Palatul Culturii din Iași, a avut loc sărbătorirea a 25 de ani de existență a noii serii a revistei „Convorbiri literare”, continuatoare a vechilor publicații literare apărute în cadrul orînduirii socialiste — „Luptăm”,

„Iașul nou” și „Iașul literar”.

Au fost prezenți membri ai Asociației Scriitorilor din Iași, redactori ai revistelor ieșene „Convorbiri literare” și „Cronica”, alți oameni de cultură ieșeni, reprezentanți ai unor periodice literare din țară.

● În cadrul Înțelegerii de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din țara noastră și Uniunea Scriitorilor din R.F.S. Iugoslavia, N. Prelipceanu a plecat în țara vecină și prietenă pentru a participa la „Zilele poeziei de la Sărajevo”.

● La invitația Uniunii Scriitorilor din R.S. România a sosit la București poeta și traducătoarea Laura Schiff din Statele Unite ale Americii.

● Ne vizitează țara Grigori K. Holohov, secretar al Asociației Scriitorilor din Leningrad și redactor șef al revistei „Zvezda”, sosit la București în cadrul Înțelegerii de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din țara noastră și Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S.

● O suită de manifestări dedicate lui Camil Petrescu a avut loc la Biblioteca „Mihail Sadoveanu” din București. Marile scriitor a fost evocat de acad. Al. Rosetti, Al. Balaci, Paul Cornea, Liviu Călin, Emil Manu, Marian Popa și Eugenia Marian, soția scriitorului.

● Cenaclul maghiar al scriitorilor din Timișoara a organizat un schimb de experiență cu cenaclul maghiar al scriitorilor din Oradea. Timp de două zile la Timișoara au avut loc în acest scop întâlniri fructuoase. Cu acest prilej, Franyó Zoltan a făcut o amplă expunere cu privire la felurile literaturii românești contemporane și bogata activitate a producătorilor.

● În cadrul Universității populare din Suceava, George Munteanu a conferențiat de curînd despre literatura română contemporană și despre Tradiția și actualitatea literară suceveană.

● În cadrul ciclului de evocări organizate de cenaclul Ion Creangă din București, scriitorul Alexandru Bădăuță a vorbit recent despre viața și opera lui Vladimir Streinu. Au participat membrii cenaclului, scriitori și prieteni ai criticului, unii dintre ei (Elena Matasă, profesorul Ion Ionescu) contribuind cu amintiri și opinii personale la conturarea personalității celui evocat.

Șantier

Cella Delavrancea

lucrează, pentru Editura Eminescu, la romanul intitulat Cei din Valca Mare. A pregătit un volum de Aforisme.

Al. Graur

lucrează, pentru Editura Academiei, la volumul Alte etimologii românești, continuare la lucrarea cu același titlu apărută în 1963

Are, la Editura Științifică, un Mic tratat de ortografie.

Marin Sorescu

a încredințat Editurii Cartea Românească un volum de Teatru ce cuprinde, între altele, piesele Iona, Paracliserul, Matca, și unele piese inedite cum sînt Pluta mедуzei și Lupoanca mea.

Lucrează, pentru Editura Eminescu, la un roman cu subiect din actualitate.

Petru Vintilă

a predat, Editurii Facla, volumul de nuvele A doua zi după război, iar Editurii Eminescu, Cronologia Eminescu. A terminat o comedie în trei acte intitulată Miss România.

În cadrul manifestărilor dedicate celei de-a XXX-a aniversări a eliberării patriei și celui de al XI-lea Congres al Partidului, se desfășoară și „Luna culturii buzoiene”. În imagine un aspect de la recitalul de poezie „Patrie a primăverii”, ce a avut loc la 8 aprilie.

Foto: Vasile Biendea

Calendar

● 10 aprilie — se împlinesc 90 de ani de la apariția (10/22 IV. 1884) la Iași a „Revistei sociale”, prima publicație teoretică socialistă în România.

● 10 aprilie — se împlinesc 140 de ani de la nașterea (1834) lui Jan Neruda (m. 1891).

● 11 aprilie — se împlinesc 230 de ani de la moartea (1744) lui Antioh Cantemir (n. 1708).

● 11 aprilie — se împlinesc 30 de ani de la moartea (1944) lui Ion Minulescu (n. 1881).

● 11 aprilie — împlinesc 50 de ani (n. 1924): Florian Grecea, Ion Grecea și Val Panaitescu (Valeriu Stoleru).

● 12 aprilie — împlinesc 70 de ani Mihail Steriade (n. 1904).

● 12 aprilie — se împlinesc 50 de ani de la apariția (1924) revistei „Societatea de mine”, sub conducerea lui Ion Clopoșel.

● 14 aprilie — împlinesc 50 de ani (n. 1924) George Munteanu.

● 15 aprilie — se împlinesc 70 de ani de la apariția la București a revistei „Linia dreaptă”, sub conducerea lui Vasile Demetrius.

● 15 aprilie — 1856 — s-a născut Jean Moreas (m. 1910) ● 1942 — a murit Robert Edler von Musil (n. 1880).

Revista revistelor

● Revista ORIZONT publică, începînd din nr. 12, o anchetă printre croniciarii literari intitulată Ce se întîmplă cu cronica literară? Au răspuns pînă acum întrebărilor redacției Al. Piru, Dragos Vrăncianu, Emil Manu, Gheorghe Grigurescu, Mircea Iorgulescu, Mihai Ungheanu, Nicolae Ciobanu, Mirela Roznoveanu și Nicolae Manolescu.

● În TRIBUNA nr. 13, Mircea Zăciu comentează surprinzătorul Cronică de la Bechet editată de Emilia Șt. Milicescu. E

vorba de amintirile lui Gheorghe Nicola Stoian-Ogrineanu, bunicul Emilei Milicescu, „țaran de la Dunăre”, fără multă carte, și care a trăit între 1855—1912 (deci cam în același timp cu Toader I. Ștefan, autorul Memorifului meu, pe care revista noastră îl analizează în numărul de față la pagina 9). Comentatorul clujean atrage atenția asupra autenticității Cronicii, comparabilă cu aceea a Amintirilor colonelului Lăcusteanu de care a făcut alfa caz Camil Petrescu.

În același număr al revistei din Cluj: un interesant interviu luat de Ion Pop lui Robert Kanters, cunoscut critic și prozator francez, cronicar literar, ani de zile, la Figaro littéraire.

● Doi tineri critici scriu constant la TOMIS: Alex. Ștefănescu (un substanțial studiu despre Geo Bogza în nr. 3) și Mirela Roznoveanu (Cronica literară: D. R. Popescu și romanul modern, tot în nr. 3). Ne bucurăm consecvența redacției de a le încredința număr de număr soații

necesar, permițîndu-le o continuitate atât de necesară criticilor (mai ales la început).

● În ARGES nr. 3, interviu luat de Otilia Nicolescu lui Roy Macgregor-Hastie, poet și traducător din română în engleză: despre cititorul englez și proza lui Zaharia Stancu sau poezia lui Nichita Stănescu și Marin Sorescu, despre Eminescu și Blaga în limba lui Shakespeare.

r.e.d.

Plecarea dintre cărți

AM 28 de ani și pentru prima oară în viața mea plec de bunăvoie dintre cărțile care m-au înconjurat până acum ca niște buni prieteni. Desigur, am mai plecat de acasă în vacanțe sau în deplasări în interes de serviciu. Însă de fiecare dată plecăm cu un sentiment de vinovăție în suflet. Imi luam rămas bun de la cărți și le promiteam că nu le voi uita și că mă voi întoarce cât mai curînd posibil. Cînd ajungeam la destinație, primul lucru de care mă interesam era unde se află librăriile și anticariatele. Mă repezeam în ele cu lăcomie, răsfoiam teancurile de hîrtoage în căutarea cine știe cărui volum pe care nu-l aveam. Dacă găseam ceva, înșfăcam victorios prada și plecam cu o mulțumire pe chip de parcă aș fi găsit vreo comoară. De aceea, din acele orașe vizitate de mine în treacăt, n-am reținut străzi, monumente, parcuri, oameni, ci numai librăriile și anticariatele. Cea mai mare bucurie a mea era cartea și nu realitatea înconjurătoare de care mă feream cu o inexplicabilă teamă. Însingurarea și necunoașterea vieții mă făceau orgolios și socoteam cu trufie că suferințele mele sînt mai importante decît ale celorlalți și de cite ori trebuia să lupt cu curaj pentru a îndepărta vreun obstacol preferam să mă retrag printre cărțile mele, convins că acolo nici o nenorocire nu mă poate ajunge.

Acum plec dintre cărți pentru că eu însumi am hotărît să plec și nu o voință din afara mea a decis aceasta. Recunosc că m-am zburciat mult pînă m-am smuls din sihăstria mea. Dar am 28 de ani, am citit cîteva mii de volume și experiența mea de viață e neînsemnată.

N-am cunoscut pînă acum decît foarte puțini oameni, iar întîmplările lor mi-au rămas străine. Ca și Don Quijote, care credea mai mult în existența uriașilor, a cavalerilor răătăcitori, a prințeselor din tomurile răsfoite decît în realitatea înconjurătoare, îi simțeam mai aproape de mine pe Karamazovi, Bolkonski, Leverkühn, și imi era indiferentă existența vecinului de apartament. Contemplam fără curiozitate oamenii de pe stradă, nu-i cunoșteam și nici nu simțeam nevoia să mă opresc și să le adresez vreun cuvînt. Dimineața, cînd plecam la școală sau, mai tîrziu, la facultate sau la serviciu, pășeam ca un orb printre blocuri, neatent la fapăturile și obiectele din preajmă mea. Dimineața se petreceau evenimentele neesențiale și eram un om care își îndeplinea conștiința dar fără plăcere obligațiile. După amiaza, în schimb, cum ajungeam în odaia mea cu cărți, mă transformam într-o ființă cu puteri pe care nimeni nu le-ar fi bănuț. Atunci imi luam revanșa pentru toate umilintele îndurate, pentru toate suferințele abătute asupra mea. Deveneam un om fericit și mîngîiam în extaz cărțile, le ștergeam de praf, le așezam mai bine în raft. Luam cite un volum, mă așezam la birou și treptat-treptat pătrundeam într-o lume familiară, care mă îmbrățișa ca pe o veche și bună cunoștință, ca pe un oaspete de vază, căruia i se satisfac toate capriciile.

Am devenit un copil fericit după ce am învățat să citesc. Deslușind tainele semnelor din cărți, am devenit deodată puternic și n-am mai fost singur. Absența părinților, plecați uneori de dimineața pînă seara tîrziu, într-o epocă în care ședințele se țineau una după alta, nu mi s-a mai părut atît de insuportabilă. Casa în care locuiam nu mi s-a mai părut rece și neprimitoare, iar obiectele din preajma mea au devenit prietenoase, de parcă de-abia acum le-aș fi stăpînit cu adevărat.

Cum s-a petrecut miracolul învățării acelor semne n-am să mai știu niciodată. Care a fost prima carte citită, iarăși nu-mi mai amintesc. Dar întotdeauna imi voi aminti cu drag vremea în care lectura nu însemna și informare sau obligație școlară, ci pur și simplu o bucurie nemărginită.

Niciodată însă nu mi-a plăcut să povestesc cele citite. Cartea era un secret pe care numai eu îl posedam. Imi aduc aminte cît de uluit am fost odată cînd un coleg mi-a povestit acțiunea unui roman pe care îl citisem și eu. Am plîns de ciudă, ca și cum aș fi fost trădat, și o vreme chiar am refuzat să mai deschid o carte, de vreme ce ea putea aparține oricui.

CU timpul, dragostea mea pentru cărți a adoptat cele mai curioase forme. Nu începeam să citesc o carte de curînd cumpărată decît după ce mă semnam pe ea, ca și cum prin asta dobîndeam un drept la lectură. Cînd imi cerea cineva o carte, intram în panică. Nu-mi plăcea să împrumut vreun volum, nici măcar celor din familie, care stăteau în aceeași casă cu mine. Totuși, cînd nu mai aveam încotro și dădeam cuiva o carte, îl sunam la telefon în repetate rînduri ca să mă interesez de soarta ei, îl vizitam ca să mă asigur că volumul mai există și e încă intact, amenințam cu represalii drastice dacă se întîrzia mult cu lectura. Socoteam o blasfemie aducerea în camera mea a unei cărți care aparținea altcuiva. O citeam cu mare greutate, cu senzația că sînt muștrat în permanență de celelalte cărți din rafturi, care se credeau probabil părăsite.

N-aș fura niciodată, dar la o expoziție de carte, dacă n-aș fi fost însoțit, cu siguranță că m-aș fi făcut de rîs și aș fi băgat în buzunar măcar un volumaș. O, de cite ori nu am forțat în gînd ușile bibliotecilor și ale anticariatelor! De cite ori, exasperat de absența unor cărți, n-am copiat la nesfîrșit cataloagele editurilor, din dorința ca măcar scriind sute de titluri să-mi apropiu lucrările respective!

Eu nu am cărți moștenite, păstrate cu evlavie din generație în generație. Eu mi-am făcut singur bibliotecă, lipsindu-mă uneori de mincare sau de îmbrăcăminte. De aceea, cunosc istoria fiecărei cărți din biblioteca mea, cit am dat pe ea și de unde am luat-o, ce vreme era afară și dacă eram trist sau vesel în ziua aceea.

Dragostea mea pentru cărți devenise o boală și trebuia să vină și ziua plecării din preajma lor și iată, la 28 de ani, pornesc ca reporter la revista „Flacăra” să descopăr viața, cu credința că popasul în acea cameră care m-a ținut sub supravegherea volumelor ei era necesar să înceteze pentru ca să mă amestec printre oameni și să le aflu năzuințele, bucuriile și frîmintările, cu încrederea că la reîntoarcere voi fi mai bogat sufletește și scrisul meu va profita din plin de aceasta.

George Arion

Ana Asvadurova Ciucurencu : „Portret”

Legămîntul fiului cătrec Patrie

Ce muzică în lucruri se aude
și-n turnurile ierbii și-ale apei?
Văd un popor înțelegîndu-și imnul
cînd stele ard la marginea pleoapei.

O, n-am dormit atîtea nopți la rînd
să-mi știu cîmpia logodită-n spic,
să pot rosti în fața lumii: sînt,
eu lîngă vulturi munte imi ridic.

Spun riului și-albinei bună dimineața
și bună ziua pragului de mugur
se-ntemeiază în hrisoave nunta
și eu sînt mirele și eu mă bucur.

Din riuri repezi pești de-argint se-arată,
se cerne peste înălțimi tîrziul,
un aer blind închipuie armură
cu calul alb prin iarba suie fiul.

George Chirilă

Musil

TREBUIE să mărturisesc că am regretat pentru prima dată că n-am citit o carte cu mult timp înainte, după lectura incomparabilului roman al lui Musil, *Omul fără calitate*. Poate că alta ar fi fost chiar evoluția mea literară, pentru că m-aș fi lăsat cu plăcere influențat de această carte unică, originală și complexă care poartă pecetea unui scriitor cu desăvârșire neinfluențabil, așa cum i-o dovedește și opera și biografia. Un înalt funcționar austriac, filosof și om de știință, care a renunțat la tot și și-a scris cartea de căpătii a vieții, sărac, fără prieteni și practic necunoscut, nedispus să facă vreo concesie nici gustului general, nici cerințelor editurilor, nici „bon tonului” social, încâpănat în sarcasmul lui dur ca o piatră prețioasă. Desigur că la baza acestei modalități de a trăi și de a scrie stătea o mare convingere în justetea intuițiilor sale fundamentale despre epoca modernă, materializate în cel mai modern roman care nu este nici o clipă, în ciuda ironiei și detașării, un joc superior artistic.

Dacă etichetele pot cu adevărat defini, un eseu despre el ar trebui numit „Musil — sau despre gravitatea ironiei” sau „despre risul scris și neiertător, despre risul cel mai lipsit de veselie”. Robert Musil s-a mai depărtat cu un pas de la centru spre marginea lumii, în comparație cu Thomas Mann, a cărui ironie era o formă de a-și privi distant propria sa identitate și dragoste comprehensivă față de lumea eroilor săi, realizând ceea ce un poet contemporan nouă ar numi „privirea omului din afară de sine însuși”. Curiș, eroul cărții. Ulrich, omul fără calitate, pare să fie însuși scriitorul, deci este vorba de un roman ironico-autobiografic. Ca să poată vedea și gândi totul, el se detașează de orice participare, e martorul absolut care face ocolul lumii sale, angajându-se în acțiuni fără să participe.

Acest tip de indiferent, atât de răspândit în literatura veacului, de la Moravia la Camus, cu rădăcini în personajele „generației pierdute” americane, înrudit într-un fel și cu personajele lui Kafka, se deosebește de ei toți prin poziția lui, aș spune spațială, față de lumea care le produce indiferența. Toți ceilalți erau niște victime, niște inadaptabili, pentru că trecând printr-o experiență nu se mai puteau adapta unei vieți banale, terne și neautentice — sau, pur și simplu erau zdrobiți de acea viață în care ar fi dorit să se integreze, însă erau refuzați. Ori suferau de o boală afectivă, ca Mersault, de o ciudată desprindere de realitate, care-l condamna la singurătate. Ceva nenumit îi îndepărta.

Ulrich, eroul lui Musil, nu este respins ci respinge, nu este slab și victimă ci tare, nu este copleșit de un rău obscur, care-l domină ci, din contră, de un rău observat cu o neiertătoare luciditate numit cu exactitate, ca într-o operă științifică. De aceea poziția lui Ulrich, și deci a lui Musil, este „desus”, ceea ce permite o atitudine dominatoare și vastă. Raportul dintre el și lume este asemănător disecatorului și cadavrului disecat și de aceea el, indiferentul, omul fără calitate, este singurul viu, pentru că nu este supus nici unora din canoanele și falsurile de conștiință, care mortifică și distorsionează toate celelalte personaje.

De aici rezultă un stil de precizie științifică, o recurgere fără jenă la eseu, la expunerea gândurilor și nu a stărilor, a meditației și nu a faptelor. O operă de moralist — deci cu un contur închis și clasic, ce contrabalansează un sarcasm romantic.

Infuzia eseului în literatură este organica dezvoltare a lucidității care poate exista pe deplin numai prin idee și răbdare. Luciditatea nu permite înțelesurilor să se încarneze, ci le scoate în evidență. Ele nu ni se dezvăluie în faptele eroilor prin care „trăiesc” ci, atunci când luciditatea este radicală, înțelesurile devin „probleme”.

Musil nu este interesat în destinele eroilor ci în destinul unei epoci, destin ideatic deci, smuls cu o cruzime superioară din masa de rea-credință instituționalizată.

Prima impresie, înainte de a intra în detalii, pe care ți-o dă acest roman, este privirea de astronaut, dar un astronaut nechinuit de dor, asupra albastrelui pământ, unde vede amănuntele și întregul, în același timp.

Alexandru Ivasiuc

Mihail Steriade

la 70 de ani

POET și plastician entuziast, traducător eminent de poezie și organizator de asociații, periodice, edituri și întâlniri între oamenii iubitori de pace și de artă, Mihail Steriade are la cei 70 de ani (e născut la Focșani, la 12 aprilie 1904) o operă care-l impune deopotrivă atenției cititorilor din țara de origine, ca și celor de peste hotare. A debutat în 1923 cu gingașele versuri din volumul *Fajiștile sufletului*. Au urmat volumele *Vremelnicii* (1924), *Rumeurs sans aurores* (1926 — prima carte în limba franceză), *Ceramică* (1928), *Soveja ou le retour du coeur* (cuprinzând versuri originale și traduceri din Arghezi, Barbu, Maniu), *Clamondé* (1941 — sub pseudonimul Simon Boissenot), *Louange à Marie* (1945), *Des Rêves aux Portes de la Mer* (1954). Între timp, poetul reținuse atenția lui E. Lovinescu, fusese notat de G. Călinescu în *Istoria literaturii române...*, dar multă vreme urma lui să piardese pentru opinia publică mai largă din țară.

În 1970, la Editura Minerva îi apare un volum de versuri, în română și franceză, bine primit de critică și public. Tot acolo se include un lot reprezentativ de traduceri în românește din lirica unor poeți belgieni, făcute cu un rar simț al nuanțelor, cu o fidelitate puțin obișnuită față cu datele originalului.

POEZIA sa captivează printr-o blândă melancolie, printr-o ondulație aparte a emoției, hrănită substanțial de ceea ce Blaga numea cu o metaforă fericită „spațiul mioritic”. Aceasta face ca, deși printr-o parte a manifestărilor lui lirice Mihail Steriade aparține literaturii de limbă franceză și, printr-un volum, celei neerlandeze, el să se înscrie fundamental spațiului românesc al culturii. Chiar versurile franceze (pe cele neerlandeze, cuprinse în volumul *De Muze tussen Twes Woordenboeken* din 1955, nu le cunoaștem) tot din apele afunde ale spiritualității carpato-dunărene își trag substanța, fie că e vorba de abordarea directă a unor motive românești, fie de teme mai generale ale liricii, care indică o inflexiune și o stare al căror accent caracteristic se observă numaidecât. Poetul este un patetic și un înfiorat de marile întrebări, un neliniștit și un îndrăgostit de viață, de ceruri, de ape, de pământuri și zboruri, un romantic pe care formele tradiționale ale versului abia-l mai pot cuprinde și disciplina. El are o continuă nostalgie a priveștiștilor, a drumurilor spre necunoscut, dar pe care niciodată nu le vrea fără întoarcere, fără semne în urmă, a căror posibilă absență îl cutremură neconștient.

Faptul se vede și în manifestările

lui plastice (în 1930 deschidea la București și apoi la Cannes o expoziție de *foto-pictură*, altele fiind organizate între 1949 și 1953), ca și în volumele *Plus surprenante la Parole* (1958), *Poèmes deracinés* (1959), *Rupture des ténébres* (1962) și în tot ce întreprinde cu mare entuziasm și cu vocație.

În acest sens, pasiunea lui pentru difuzarea operei lui Eminescu este profund exemplară. A creat astfel *Asociația mondială a prietenilor lui Mihai Eminescu* (în 1969) și *Institutul de limbă și literatură română „Mihai Eminescu”*.

A desfășurat mai ales o admirabilă și tenace muncă de traducător în franceză a poetului, al cărui ultim rod este solida antologie apărută la sfârșitul anului trecut la Louvain, în editura *Soveja*, cu subtitlul semnificativ *Aproche d'un génie*. Ea a fost pre-

mearsă de o seamă de bune traduceri apărute în presa de limbă franceză și neerlandeză (între care și în al său „Le Journal roumain des Poètes”), de volumul din 1966, intitulat *Destin roumain. Voix universelle. Michel Eminesco. Poèmes transposés en français*, de o *Anthologie inachevée de la poésie roumaine*, în care figurează și câteva texte de Eminescu, și de alte gesturi emoționante, atestând preocuparea sa, fără intermitențe, pentru viața și opera marelui poet.

PRIN toate cele aproape 30 de poezii din antologia recentă, cititorul de limbă franceză poate pătrunde relativ adânc și convingător în universul eminescian. De aceea, cartea lui Mihail Steriade (care anunță, printre altele, o antologie din *Poezii francezi de origine română* și o lucrare privind *Aportul românesc la francitate*) este utilă și chiar pasionantă în desfășurarea ei, ca o contribuție de întâia mărime la universalizarea poetului. Insușirile, în atâtea din poezii, excepționale de transpunere a verbului eminescian fac ca vibrația, tonalitatea — atât de originale — ale poetului nostru național să-și afle în tălmăcirea lui Mihail Steriade interpretul ideal.

Este un fapt pentru care se cuvine să-i fim profund recunoscători acestui entuziast care nu și-a uitat țara de baștină și-i promovează intens valorile. El țintește a ajunge „acolo unde zăgazul lumii în lumini s-ascunde”, loc în care să rămână „ca o sinteză a toate ce se scurg”. Cu conștiința că prin tot ce a înfăptuit și înfăptuiește, „peste trecere devin stăpîn”, poetul se relevă ca unul ce a ridicat în întimpinarea noastră „făgăduința unui scut / Ce ne scutește de o jale frîntă”, fapt pentru care se vor găsi oricînd „zece / Deschizături de flaut, ca să mă cînte, sus”. De mai mult nici nu e nevoie pentru a-i răsplăti multiplele și perseverentele strădani, pentru care-l omagiam la acest prag cronologic, urîndu-i, împreună cu cititorii, ani mulți, senini și tot mai plini de roade pe toate planurile și în toate direcțiile.

George Muntean

Pe o stradă din Suceava

Pe o stradă din Suceava mirosea a mere coapte —
Ca frunzișul de pe creanga sfinților mă risipeam,
Se zăreau printre brizbrizuri pregătirile de noapte,
Fericirea unei doamne se aprinse după gam.

Mi-a rămas impotmolită o pedeapsă de plăcere
Și-am călcat cu talpa toată simburul unui destin.
Eu veneam de pretutindeni și din nici o încăpere
Ca un fruct închis afară, alungat din rădăcini.

De-aș fi fost semnul cu care nu se-nstrăinau butucii
Ori măcar la temelie visului de vișin orb,
V-aș fi prins ca niște brațe desfăcute ale Crucii
Sudului în așteptarea celui mai fierbinte Nord.

Pe o stradă-n care ninge ca la marginea planetei
Și de unde-ncepe golul dacă n-ai auz stricat
M-am întors cu fața către inima dintr-un perete
Și o spadă a luminii m-a găsit ingenunchiat.

Adi Cusin

POEZIA MARIEI BANUȘ

CULEGERILE publicate de Maria Banuș după Întreruperea de zece ani ce a urmat volumului de debut au recurs la o tematică înnoită, rămânând în fond solidă cu modalitatea enzorială de integrare în univers. În **fața fetelor** percepțiile exacerbate erau semnul proiecției unei încordări personale, stîrnite de descoperirea, cu o anxietate mereu curioasă de sine, a vieții independente a trupului, într-un cosmos pe măsura tinerei chemate la viață. Din tensiunea între faptul fizic trăit și fatum și acțiunea volițională se naște o emoție ambiguă, oscilînd între curiozitate și teamă, între necesar și inexplicabil. Acolo, poeta avea intuiția și ură de a nu numi nimic, de a lăsa neînșelate înconjurările de un halo de mister, ce le zmulgea din carnal, ridicându-le într-un nou univers, a cărui lege era mîndrea erotică, așezînd regnurile sub semnul unificator al dorinței: „Un gând al dă căzut de-a dură. / Mi s-au aprins brașii și gura. / I-am dezmiardat carcă șovăielnic, pufoasă, / ca un vâl de mireasă”.

Evenimentele istorice tragice ce au urmat au accentuat predispozițiile anxioase ale poetei, aplicate acum unor imagerii concrete direct exprimabile, în care fascinantul mister biologic a fost locuit cu dura constrîngere de a se spune realului. Poetică această schimbare de tematică, orientarea fermă spre istoric și social, se exprimă prin renunțarea la sugestie în favoarea tonului răsunător, prin înlocuirea referințelor vizuale cu imprecizia și invocații cu adresă directă. Se simte însă, bîntuind în tînc, ca și la început, neliniștea și nostalgia calmului.

DEBUTIND sub semnul unei vulnerabilități emoționale introvertite, în etapa deceniilor cinci și șase Maria Banuș găsește energia de a-și extraverti așirile, pentru a-și regăsi, cu trecerea anilor, unitatea emoțională a personalității într-o nouă neliniște biologică, exasată din fuga ireparabilă a timpului. Poeta a avut întotdeauna capacitatea de a crea tensiune lirică prin acumularea de impresii concrete și prin enumerarea de acțiuni. Talentul său a fost de a sugera o posibilă intensitate a sentimentului fără a etala sentimentul înșiși, ascuns în spatele unei perdele de metaforă aproape exacte, selectate pentru semnificații lor concret senzoriale. „Asultă. Mergeam. Deodată părul ciufulit mi căzu pe față. Țișnise vîntul, / Crenle arse de praf se căutau între ele cu șnet moale. / Era un salcîm, era și area. Ne-am oprit să-mi scutur nisipul cîns în sandale. / Ațita tot. Încheieturile tale imi erau mai dragi / decît cel și decît pămîntul”.

Pe vocația acumulării de percepții semnificative pentru o stare lirică se va orizina aparenta accesibilitate a poeziei Mariei Banuș. Atît de limpede a putut să vorbească această modalitate lirică, încît a povătat fie excluderea poeziei din literatură, fie elogiul doar pentru justetea celor conținute în poem. Virtuțile cerșii, educative și morale, din lirica Mariei Banuș, i-au umbrit adesea justificările estetice.

Poemele de mică întindere (dintre care unele, cercetate individual, rezistă la greu analizei), pamfletele lirice, mai multe poeme de iubire sau poemele mamnității propun o modalitate constantă de realizare a atmosferei poetice. Unica lor este asigurată de capacitatea de a acumula impresii senzoriale, selectate din cele mai eterogene domenii ale realității obiective, subordinîndu-le unei iri lirice unitare. Din știința de a simți rapid cîmpul de referință, pășind unitatea subiectivă a percepției, se trece o expresivitate neconfundabilă. Un anfel liric precum **Somnul rentierului**, în perioada de tranziție dintre **Țara feror** și **Bucurie**, nu este în alt mod constituit decît un poem din ultimul volum. **Oricine și ceva**. „Cine grăbește / pșul, potecile, / scara, izvoarele? / Înțea. Unde e punea? / Patul pluteș- / Riuri, covoare / curg la picioare. / i dezlegate, / infierbîntate / fug inace. / Grădina cuminte / și dulce se arde / din horbota verde / se rupe și me. / potecile gheme / în vînt le desmă. / Mi-e teamă?”.

Procedeele se rămîne constant, se va simți numai orientarea interioară, de sarcasm la împietrirea tristă într-o mediabilită iluzie, la reversul acesi-maniere, constituit din proiectarea rii lirice în elementele cosmosului, în hipertrofierea eu-lui pînă la recușterea lui în toate detaliile lumii, și recurge mai ales în momentele minate de temere, din nevoia, explicită, de a se clibera de sine, obiectivîndu-se. Universul subordonat eu-lui se înlocuiește cu eu-lui proiectat în univers și, prin chiar această îndepărtare de sine, mai neliniștit și mai greu de minat: „Am intrat în pădure, / și-am cîltat. / Ca dintr-un veac depărta / la limba ploii, limba săgeților verzi. / Am vrut s-o-nțeleg / dar nu mai pu-m. / Mesteceni subțiri și albi și

morți înfilneam. / Striveam în picioare iarbă subțire ca nervii”. **Pogrom, Te-roare**, toate poemele popularizate pe tema neliniștilor istorice nu recurg în fond la alte modalități expresive. Din nevoia de stabilitate într-o lume dorită obiectivă, dar de fiecare dată subiectivă ca prin blestem, și prin aceasta devenită labilă și de neînțeles, poeta recurge la teme descriptive. Exercițiul supunerii la obiect, al traducerii în cuvînt a unei realități ferme este un mijloc terapeutic și poeta recurge la el din instinct, de cite ori sensurile esențiale încep să scape spiritului său niciodată stabil. Frecvența tematică a poeziei orașului, descrierile Bucureștilor de ieri și de azi, aici își au sursa: orașul apără, oferă certitudinii, încadrează într-un mediu familiar, interzice subiectivității să se manifeste altfel decît în limitele admise. Orașul Mariei Banuș este descoperit ca triumf al fortelor raționale și constructive asupra neliniștilor obscure. În cetate, frica încetează de a mai fi o obsesie, devine aproape o voluptate, pentru că în cetate se află întotdeauna cineva care poate apăra, dacă nu te apără cetatea însăși.

FORMA violentă de concretizare a neliniștilor existențiale a reprezentat-o, pentru Maria Banuș, războiul. Panica reducerii la neant a ființei a stîrnit, ca în toată literatura poeziei, bazată pe teme compensatorii, nevoia de statornicie în timp, asigurarea că, orice s-ar întîmpla, pieirea individului nu poate fi iremediabilă. Dezechilibrul provocat de distrugerea brutală își caută pandantul în tematica maternității, negresit mijloc de asigurare a supraviețuirii. Echilibrul regăsit prin copii, vindecarea de teamă prin asumarea de responsabilități biologice și sociale, devin, cu vremea, una dintre expresiile cele mai patetice ale personalității Mariei Banuș. Cînd cele două mari obsesii, distrugerea și perpetuarea, se unifică, rezultatul este o remarcabilă operă de împlinire poetică. Forța sugestivă a poemului **Ție-ți vorbesc, Americă** se naște din capacitatea de a întemeia apelul disperat la viața pe o minuțioasă descriere picturală de scene concrete, puse sub semnul incertitudinii biologice. Urgia distrugerii echivalează cu o succesiune de senzații ale mamei ce-și pierde copilul: „Într-o zi, după alarmă, / cînd se-nțorcea alergînd de la lucru, / la căpătul străzii — / nu a mai fost nimic, / nimic altceva, / decît un țipăt prelung, / decît un fulger negru / care trecea prin ea. / Ea însăși, un fulger negru, / cădea în zig-zag. / într-o prăpastie”. Concretizată astfel, chemarea păcii încetează de a mai fi o necesitate abstractă a omenirii, devenind singura posibilitate de împlinire a unui destin care repetă, la scară universală, destinul biologic al mamei. Femeia își asumă patetic istoria, nu ca pe o succesiune de evenimente epice, ci ca pe unica justificare a existenței ei individuale, alcătuită dintr-o sumă de gesturi mici, precis definite. Familiaritatea sceneilor ce alcătuiesc poemul **Ție-ți vorbesc, Americă** marchează deosebirca, pe acest plan, dintre creația Mariei Banuș și cea a lui Eugen Ionescu, care realiza, în **Surisul Hiroshimei**, cealaltă mare frescă a ororilor războiului, concepută însă alegoric și vizionar

În această perioadă, de acumulare, iubirea poetică, fără a înceta să fie o sumă de senzații, își interzice de a mai fi inexplicabila neliniște sub semnul căreia debutase poeta. Maternitatea și nevoia de solidaritate a partenerilor în efortul lor transformator și constructiv oferă sentimentului suficiente justificări de utilitate socială. Adorația pentru ființa care reunește în sine toată frumusețea lumii (**La porțile raiului**) reeditează atmosfera **Cin-tării cîntărilor**, spre a o subordona unor țeluri umanitare precise. Angoasa născută din singurătate, neliniștea făpturii vinute de primejdie fără nume, dispar prin solidaritate garantată erotic: „Ca sărutarea noastră să nu se termine / te chem de-aitea ori noaptea cu buze arse de sete / din corul bătut de vînturi. / Și ziua merg mai departe, / și arma cea grea o duc mai departe, / și imi înăbuș spaimile și osteneala / și uit de mine, uit de dragostea noastră / și ceea ce am de împlinit împlinesc, / pentru ca ochii tăi să mă privească zîmbind / și să-mi spună: / «E bine, dragostea mea, / fetei mea curajoasă, e bine»”. Pătrunderea lumii de eros înalță uneori elogiul individului de sprijin spre o zonă de indeterminări în care redevin posibile transfigurările poetice ale lumii: „Doru-l în brațele lor / și foarte departe. / Curge ca apa / și brațele nu-l pot cuprinde... / El intră-n ființe și-n lucruri / și ele se nasc / pentru a doua, / pentru a mia oară, / se nasc / înmiresmate și fragede”.

Părea că Maria Banuș se îndreaptă spre o stare de echilibru matur, în care înțelegerea necesității istorice și a menirii sale în lume îi dau puterea de a depăși amintirea ororilor, spre echilibrul femeii care, între neantul nașterii și neantul morții, găsește în sine suficiență forță spre a pune masa în fiecare zi: „Între două ruine am zidit o casă, / între două trădări am sădit o credință, / între două hăuri am pus o masă / cu șervețele și solnițe, / între doi munți de cadavre am văzut o brindușe și i-am zîmbit. / Așa am trăit, dragii mei. Acum înțelegți? Așa am trăit”. Cu vremea războiul devine mai ales o realitate a memoriei și numai contactul cu ruinele orașelor, pentru care poeta are o sensibilitate specială, mai poate menține vie teroarea din care se extrage materia poetică. Dar, cu volumul **Toront** (1959), Maria Banuș începe să-și modifice tematica. **Magnet** (1962) accentuează notele intime. Reacțiile personale față de marile frămîntări ale veacului. Începe să se presimțită reînțorcare de la la epic spre liric, se renunță la pamflet, la apolo, la marile desfășurări istorico-alegorice, pentru că poeta vrea să regăsească, din noianul de neliniști universale, pe acelea rămase numai ale sale. **Magnet** conține, ca și celelalte volume, narațiunea unor evenimente semnificative din perioada de luptă ilegală, semnificative pentru o angajare socială totală, faptul de viață își pierde însă independența în relatare, subordonat amintirii, încordarea nu se mai naște din iminenta primejdiei, ci din irepetabilitatea în timp a stării de spirit din care se născuse acțiunea. Fără a renunța la angajarea socială, Maria Banuș adaugă poemelor ca tonalitate difuză, dar permanentă, neliniștea trecerii vremii. Orașele dărîmate de război nu s-au refăcut complet din cenu-

șă, dar, în locul descrierii exclusiv concrete, spre care s-ar fi orientat cu cîțiva ani înainte poeta, își face loc meditația, mai abstractă, despre perisabilitatea celor omenesti. Comparațiile din sfera familială (acumulate într-un stil în primejdie să devină manieră) se subordonează unei tonalități care, fără a înceta să devină mobilizatoare, nu-și refuză melancolia: „Noi sîntem orăse, orășele tinere... / Fragile sîntem / în carcasa noastră de argint și zgură, / de oțel și vâpaie, / fragile / ca și lumea voastră de gînduri, / pulsînd sub arcadele timpelor, / fragile sub traforajul nostru de piatră, / sub crînii de marmură ai turlelor noastre, / un joc de copii, o cutie cu pietricele, / în fața armelor voastre grozave.” Există, marcat în acest volum, un moment de cotitură în tematica Mariei Banuș: momentul în care liniștea posibilă este descoperită în refugiul în spațiul natural și în trăirea intensă a clipel, singura evadare din lanțul temporalității. Cu un instinct care este aproape un privilegiu feminin, poeta reîncepe să-și caute temele definitorii, simțînd nevoia să se reconstituie ca personalitate din momentul primelor contacte cu lumea. Copilăria, adolescența, gesturile decisive ale anilor cînd alegerea se făcea spontan, dar nu mai puțin definitiv, sînt recapitulate obsesiv. Spalmele, umilințele, nevoia de împotrivire și de evadare din anii fragezi și-au pus amprenta pe o individualitate care, pentru a exista, încetează să se mai disimuleze. Regăsirea de sine nu e posibilă decît printr-un act disperat de evadare din timp: și, de aici, tonul grav al întrebărilor: „Era foarte tîrziu / cînd m-am născut. / Totul fusese-nainte. / Timpul se făcuse bătrîn și rău, / era un golem de lut, / enorm, fără minte, / înainta legă-nîndu-se, / și sugruma / tot ce era încă viu, / sugruma / cu laba lui moale, mîloasă. / Ne aflam acolo, / goi, dezvelii, / ca niște melci fără casă, / în calea sa. / Undeva, departe, aproape, / trebuia să existe alt spațiu, alt timp. / Trebuia să găsească, trebuia...”.

În acest moment de cumpănă, poeta se reîntoarce la imagistica tineretii, din domeniul purității vegetale — flori, iarbă, ferigi, arbori și fructe — evadînd mereu mai des dintre zidurile solide ale orașelor. Experiența supraviețuirii prin senzații, gustul veșniciei din secunda fugară sînt redescoperite după o lungă perioadă de cult al concretului, nesatisfăcător ca orice limitare. Refăcută din amintiri și din senzații, poeta află ca pe un miracol ferircirea de a fi încă vulnerabilă, încă neîmpietrită, încă ea însăși.

CU volumele **Metamorfoze** (1963), **Diamantul** (1965), **Toamna ieșeam din arenă** (1967) căutarea de sine se precizează ca preocupare poetică esențială, orientată spre refacerea momentelor biografice definitorii și spre acumularea lacomă de senzații. Metafora bîntuitoare este aceea a lui Janus, la hotarul nu dintre trecut și viitor, ci dintre ipostaza ardentă și cea disciplinată a personalității, dintre dăruire și ferecare în sine, dintre viață și moarte. Mai tîrziu, **Portretul din Fayum** se va constitui exclusiv în ideea obsesivă că imaginea exterioară oferită contemplației publice maschează sub fard un trup fără viață, un trup ale cărui celule își interzic iubilatiile senzoriale. Cuplul tematic distrugere-supraviețuire al anilor anteriori este înlocuit cu dicotomia căutării de sine în exultația simturilor și a incertitudinii cunoașterii.

Revenirea fără reticențe în cîmpul sentimental echivalează cu invazia imagistică a substanțelor fluide, a apei, a luminii, a mitologicei ploii de aur fertilizante: „Nu mă certa că-s neagră ca mormîntul, / mai bine ia aminte la-nviere, / la fluxul ritmic de venin și miere, / din care veșnic se hrănește cîntul.” Înțesurați în giulgiu de durere, / va sta o noapte peste noi pămîntul, / pentru ca-n zori, lumina fulgerîndu-l, / să cînte iarăși single-n artere.”

Expresia oscilează între sobrietatea disciplinară și incandescenta concretului senzorial. În **Țara fetelor**, iubirea senzuală și vagabondă interesează mai ales pentru verigiile declanșate într-un trup nesigur de sine, în perioada trecută prin experiența maturizantă a realului concret, momentele erotice sînt supuse unei lăcime de-romantizării; universul poetic refăcut în amintire trebuie sprijinit pe fapte, singurele care îi conferă certitudine. Bărbatul, dintr-o cauză primă neinteresantă decît prin efectele declanșate de prezența sa, începe, cu vremea, să ocupe centrul poemului, ca unică realitate într-o lume de senzații subiective și nestatornice. Nevoia de siguranță este un răspuns compensatoriu la teama de a fi trecut pe lângă unica șansă, pe lângă marea iubire, fără a-i smulge accesul la absolut pe care-l putea oferi: „Să spunem totuși ceva și la ghitară, / poate că ea, romanta, e chînta ta regală și a mea / în jocul încordat pe care-l ducem / cu neantul, adversar abil, trișor împerturbabil...” Stilul de romanță, între sentimentălitatea grea, expusă fără ocolisuri, și presimțirea tristetilor de dincolo de împlinire se potrivește poeziei tot atît de bine ca și stilul făcut din incertitudine, din perioada debutului. Din tot ce a publicat în ultima vreme, ciclul **Nici Tristan, nici Abelard** o caracterizează cel mai bine pe Maria Banuș.

Acum, lăcomia de senzații maschează drama de a nu cunoaște decît extremele. Acum, ca și la început, acumularea și descripția rămîn punctele de virtuozitate ale unei vocații violent picturale.

Roxana Sorescu

Cezar Baltag

Dacă nu-mi dai un chip

Dacă nu-mi dai un chip
zise umbra
am să mă pun pe ris

Pământul
intr-un bob de griu,
griul
în gușa unei vrăbii,
vrabia
în inima unui șarpe,
șarpele

intr-o nesperată lumină
și lumina
inchisă într-o femeie

Zi și noapte femeia
se gindește la un lucru
nemaipomenit
și de grija lui nu vrea să
deschidă gura
să vorbească cu noi
oamenii

Suflet dublu, clepsidra

Suflet dublu, mister al
Gemenilor
cu aripi de amoniac
punct îngust zonă de margine
a stabilului :
să nu te gindești la umbră cind
cade o stea
să nu culegi pietre cind aștepti
ploaia,
Pollux divin coboară la Castorul
din infern
timpul într-un ceas de nisip
e gravitația

nisipul spune nisipului : hai
să-mi

vezi peștera. Nisipul se
invoiește
pornește în urma lui
ajunge la un prag roșu, vede
sunetele

cu ochiul soarelui
de întuneric
șovăie
și trece mai departe

Iar ochiul se năruie în urma lui

nisip înmormintându-și nisipul
într-un palat de nisip
ca șarpele Uroboros revenind
și autoînghițindu-se

Calul alb și flăcările

Simțurile
cinci vrăjitoare arzînd
Inima — un cal alb
care paște

Ele
priviră toate deodată
spre cal

Calul
își lepădă căpăstrul
și zbură ca un fum

Flăcările văzură calul
oprindu-se la un riu

Calul
privi în apă
și se prefăcu într-un pește

Flăcările se făcură cinci vidre
cufundindu-se și

înotînd
după El

Peștele privi în sus
își aminti vorbele
ca să fii pasăre

Cinci ulii
îi luară porumbelului
urma în zbor

Atunci
porumbelul oftă
și intră într-o peșteră

În peșteră erau focuri.
Eu eram peștera.

O, flăcări. Unde este
pasărea
care a intrat adineauri aici ?
Unde e porumbelul cel alb ?
Înapoiți-mi-l.

Szilágyi Domokos

Sărbători

Cel mai frumos petrec de sărbători îndrăgostiții :
în picioarele goale —
înveșmînțați în văpaia imponderabilității
precum cuceritorii
spațiilor goale —
cel mai frumos sărbătorește îndrăgostiții :
în picioarele goale.

Frumoasele, desculțele, imponderabilele sărbători ale
îndrăgostiților
— această minune inteligentă —
frumoasele, desculțele, imponderabilele sărbători ale
îndrăgostiților
și le doresc, lume, și ție.

Penelope

Te-aștept, căci știu : ai să revii ; pe cine oglindi. Ne sîntem
ai să revii, căci știi e-aștept. efect și cauză în toate,
Un cerc perfect — din tu și eu in tot ce facem — știi și tu.
și-o logică perfect rotundă. Athena să mă ocrotească.
Oglinda-i vie doar cind are Tu, singură, să te păzești.

Idilă

Nu-i primăvara chiar pustie, de-ajuns am învățat pustie
lumina-i jerbă mi se-anină singurătatea că-i străină.
de ochi, și-i sint — prea bine Mi-e vorba ochilor mai vie,
știe — Doar jerba ei tot mai puțină.
părtaș de arme la lumină ;

Dansul iubirilor

mergînd spre casă ți-ai dori o căldură ca asta
a nopții de azi
căldura de trupuri pierdute unul în altul
căldura ochilor
vezi, așa s-ar cuveni să ne înțelegem cum știm
îmbrățișarea s-o dăm
căci sîntem mai mult decît simpla dorință
se-nvolbură vîntul
dansează, dansează
și vaieră vîntul
alungă teama din tine
alung-o
dulcea putere a brațelor mele-și continuă-n tine
visarea și pîrgul
adîncul sens nu va zbura fără urme peste creștetul nostru
în dansul vîpăilor dragostei
cerul dă glas

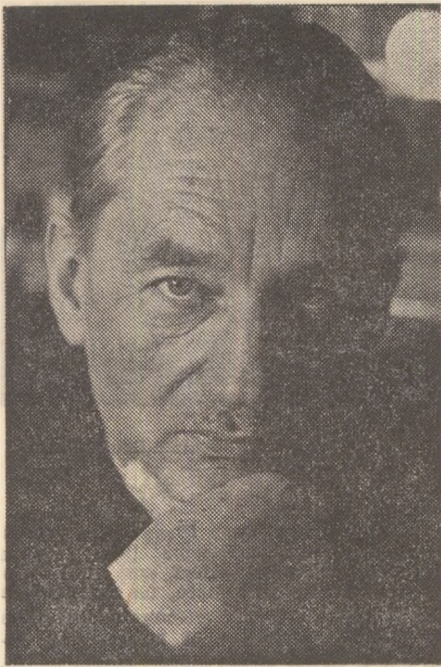
asa cum te-ai dus întregă în ochi te-am cuprins
afară fulgii de nea își scutură-n semn de adio batista.

Traduceri de CONSTANTIN OLARIU

Destinul unui cărturar

În anul 1772, la Palanca, un bătrîn preot de țară, secui de origine și de credință luterană, scrie prietenului său, medicului Sebastianus Bausner din Brașov o epistolă din paginile căreia cititorului nu-i este greu să desprindă o amară mîhnire, o adîncă melancolie. Preotul István Szüle, traducătorul în limba maghiară a Mîcului Catehism al lui Luther, tipărit la Brașov în tiparnița tînărului meșter tipograf Teutsch, într-un atelier „cu bolți joase de la jumătatea uliței Cloașterului pe ferestruicile căruia nu pătrundeau nici lumina trebuincioasă culegătorilor — să vadă ca lumea literelor”. Sebastianus Bausner, căruia îi este adresată scrisoarea, este la rîndul său un erudit, autorul unei cărți despre ciomă — molimă care a bîntuit Brașovul și împrejurimile sale în acele timpuri — fost coleg la Presburg cu Szüle și vlăstarul unei vechi familii de cărturari sași. (Prietenia dintre cei doi erudiți e la început ușor umbră de diferențele sociale — Szüle e fiul unui pielar, al unui om de condiție joasă — dar pînă la urmă, în decursul anilor petrecuți împreună la Brașov, ea iese triumfătoare.) Care este însă cauza acestei tristeți amare, încercată de bătrînul preot în timp ce-și redactează misiva din sihăstria sa de la Palanca? Căci de pe culmiile austere ale singurătății el îndreaptă spre anii care s-au scurs o privire îndurerată și un acut sentiment de zădărnice il cuprinde. Cauzele tristeții de care se lasă cuprins spre sfîrșitul vieții traducătorului lui Luther par a fi multiple și Szemler Ferenc, autorul romanului *Molima*, a pîrînt recent, caută să și le explice. În primul rând, simte că se vede în permanență, sentimentul că se află tot timpul într-o situație ambiguă și lipsită de autenticitate. Acest sentiment îl chinuie tot timpul pe ateu care ar fi putut fi mai degrabă un adept al lui Voltaire, decît un slujitor al doctrinei lui Luther, dacă nepotrivirea — de timp și de loc — nu i-ar fi marcat existența: „În definitiv ce soi de preot era el?... Oare enoriașii săi nu-l priviseră, dintru început, cam pieziș tocmai pentru că dibuiseră nimicul pitulat sub mască?... Din copilărie și pînă-n ziua aceea, cuvintele despre Dumnezeu, religie, credință îi intrau în urechi și îi ieșeau din gură, torent; dar asemenea vîntului ce suflă în știre, într-o casă cu ferestre și uși-le vraiește! Dacă își întindea mîinile să le apuce, degetele-i nimereau în gol, și-n deșertăciune. Dumnezeu nu i se arăta niciodată. În locul lui se lîzbea mereu de lucruri, mai adesea de oameni — așa cum uneori, de sub păienjeniișul amintirii, răsăreau părinții săi, frații morți de timpuriu, traiul de la Odorhei, grijile, cunoștința de odinioară — mulți, mulți — scrișind sub

Szemler Ferenc

parte și anume în faptul că traducătorul lui Luther din germană, preotul István Szüle, se simte de fapt fără vocație, fără chemare pentru haina preoțească, lipsit în realitate de credință, incapabil să creadă în cuvintele roștite din amvon: un ateu de fapt, un necredincios. De unde și postura falsă în care se vede pus în permanență, sentimentul că se află tot timpul într-o situație ambiguă și lipsită de autenticitate. Acest sentiment îl chinuie tot timpul pe ateu care ar fi putut fi mai degrabă un adept al lui Voltaire, decît un slujitor al doctrinei lui Luther, dacă nepotrivirea — de timp și de loc — nu i-ar fi marcat existența: „În definitiv ce soi de preot era el?... Oare enoriașii săi nu-l priviseră, dintru început, cam pieziș tocmai pentru că dibuiseră nimicul pitulat sub mască?... Din copilărie și pînă-n ziua aceea, cuvintele despre Dumnezeu, religie, credință îi intrau în urechi și îi ieșeau din gură, torent; dar asemenea vîntului ce suflă în știre, într-o casă cu ferestre și uși-le vraiește! Dacă își întindea mîinile să le apuce, degetele-i nimereau în gol, și-n deșertăciune. Dumnezeu nu i se arăta niciodată. În locul lui se lîzbea mereu de lucruri, mai adesea de oameni — așa cum uneori, de sub păienjeniișul amintirii, răsăreau părinții săi, frații morți de timpuriu, traiul de la Odorhei, grijile, cunoștința de odinioară — mulți, mulți — scrișind sub

povara mizeriei, și atîția alții fără nume, trecuți cu toții între umbre...

Dumnezeu, însă, nicăieri!

Dacă era așa, ce căuta el, la urma urmei, în acest oraș, la această biserică, în casa parohială? [...]

Prin urmare, dacă din deprindere, din datorie sau după niște tipicuri învățate pe de rost o făcea totuși, însemna că îi mințea, propovăduindu-le lucruri cărora nici el nu le da crezare. Și de ce, oare, toate astea? Pentru că urmase teologia?*

De fapt romanul își propune, într-un fel, să oglindească eșecul unei inteligențe obligată să se realizeze într-o direcție care nu concordă cu adevărata sa vocație, eșec privit cu luciditate și cu amărăciune de cel în cauză. Dincolo de această amărăciune e adevărat că rămîne însă opera realizată, de o indiscutabilă importanță: traducerea cărții lui Luther. Prin această lucrare tristețea din sufletul bătrînului e și ea ușor ameliorată... De altfel, în viața lui Szüle există totuși și unele bucurii, există și indiscutabile împliniri care sînt însă mai ales de viața sa „intimă”. Romfel, dragostea care i-o poartă unei fance, Ileana (care îi va deveni soție și va rămîne o viață întreagă lîngă el), va fi poate lucrul cel mai frumos din întreaga sa existență. După aceea prietenia cu Sebastianus Bausner și mai ales bucuria cititului, plăcerea de a aduna, în mica și modesta sa cameră, cărți prețioase și rare. Bucuria de a rămîne zile și nopți aplecat deasupra unor adevăruri profunde. Și desigur o anumită vocație de luptător, de om de acțiune pe deplin revătat în timpul ciumei. Iată-l pe preot căutînd în cărțile sfinte cuvinte de apărare împotriva molimelor, spunîndu-le în gura mare de pe amvon! Om al cărților și om al faptei, István Szüle e un personaj complex și meritul prozatorului Szemler Ferenc este de a ni-l prezenta ca atare. Întregul interes al autorului se concentrează spre această foarte interesantă figură centrală a romanului său. Cu toate că prozatorul acordă suficientă atenție „amănunțelor” în stare să redea atmosfera anilor — îndepărtați — în care se petrece acțiunea cărții, nu poate fi vorba de un adevărat roman de reconstituire istorică: în ciuda unor descripții reușite — „maiala” brașovenilor, orașul bîntuit de flagel — rămîna mai puțin cu ceea ce ar însemna pitorescul sau culoarea locală a acelor timpuri — interesîndu-ne mai mult, așa cum am spus, dezbaterea pe care ne-o propune Szemler Ferenc în jurul unui personaj cu un destin capabil să rețină interesul cititorului de astăzi.

Sorin Titel

Ion Sofia Manolescu

PRINTRE poezii tineri, G. Călinescu trecea în 1941 în *Istoria literaturii române* și pe Ion Sofia Manolescu, născut la 24 noiembrie 1909, în același an cu Virgil Teodorescu, în satul Horia din județul Neamț, editat în 1936 la „unu” cu *Odihnă neagră*, apoi la „Frize”, sub egida lui Mihail Chirnoagă, în 1938, cu *Muntele ascuns*.

„Ion Sofia Manolescu, scria G. Călinescu, elegiac confesional abia constrins de atmosfera de la «unu» (*Odihnă neagră*, 1936), franc bacovian într-o versificație mai plină în *Muntele ascuns*, 1938, cîntînd ftizia, livada roasă de ploaie, cîntînd în mahala, liniștea grea. [...] În poeziile mai recente publicate în *Jurnalul literar*, incheia G. Călinescu, se conturează un intimism al prieteniei înrudit cu acela al lui Ștefan Baciu și care pare a fi nota distinctivă a grupului «Frize».

Poetul a mai publicat în 1944 *Intîlnirea cu focul* și alte trei volume de versuri după Eliberare, după o tăcere de peste două decenii (*Soare scufundat*, E.L., 1966; *Pină unde pot muri*, E.T., 1969 și *Involucru*, C.R., 1971).

Păstrînd mereu amintirea unor indeletniciri involuntare (a fost, după Ion Caraion, păzitor de vite, vînzător de zia-re, hamal, zilier, ajutor de brutar, vînzător de gheață), „băiatul Sofiei din flori”, ajuns inginer agronom, cîntă, în strofe virgiliene, bucuriile muncilor cîmpului, întrecerile alături de o tînără muncitoare: „Cu inserarea apropiată ne întorceam de la cîmp. / Pe ogoare se zăreau răsărind din ovăzului și floarea-soarelui. / Întrecerea cîștigată se usif pe buzele surisului plin, / și în suflet îmi incolțea neștiut cîntecul dragostei”.

La cincizeci de ani, poetul simte că nu-l mai încapă poeziei și vrea încă o viață dedicată cîntecii nemărginite (*Semicentenarul meu*), mai ales că a fost și el unul din cei mulți cărora li s-a pus arma în mînă, împins la dezastru fără voie, cînd el voia să scrie un poem „folositor ca o mașină agricolă”, „ca un kilogram de cartofi”. Fiind un om pașnic, a tras pe front toate gloanțele în sus, solidar cu forțele vieții, nu cu cele ale morții. Argezi cîntă misterioasa putere de germinație, maternitatea vegetală a cartofilor, Ion Sofia Manolescu face elogiul dragostei pentru cartofi, în ipostaza de substanță nutritivă materială și spiritua-lă, asemenea nurilor terestre ale lui Gide:

„Cum îmi aduc aminte de voi! / Cartofi plini de pămînt / și de nebănuite puteri, / cartofi buni și fierbinți ca sărutul iubitei / în prima noapte de dragoste, / cartofi care mi-ai însoțit cîntecul pretutindeni, / fiindcă numai eu v-am luat în cultură, / fiindcă numai eu v-am mușuroit în cuibul inimii mele”.

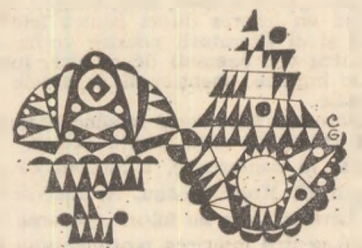
Poetul pare să fi suferit o decepție de ordin sentimental, căci în volumul *Pină unde pot muri*, publicat la 60 de ani, își compune o mască sarcastică, scriind un neașteptat *Poem intim*, cu abia perceptibile invective.

Nu s-ar putea ști de ce poetul și-a intitulat o poezie și un volum *Involucru*, în termeni botanici ansamblul bractelor grupate la baza unei flori sau inflorescențe. Motivul principal în *Involucru* este tot ființa „divinizată-n cuvînt”, sedusă de mîngîierea unui „limax”. Starea sufletească specifică este exprimată prin metafora originală a balanței amăgite: „La ceasul îndoielii — balanță amăgită — / pe luntrea dintre spații cu haosul tăcut / mă risipea din plînsul pe talismanul clipei / și-o scutur pe mîhnirea momentului trecut”.

Încert rămîne autoportretul din poezia intitulată *Ion Sofia Manolescu*: „Cu adevărat că eu sînt acela / care locuiesc în trupul cu acest nume / care mă despic în două și mă arunc / jumătate în sus jumătate în jos / fără să sufăr de nici un păcat. [...] În locul meu nu pot lăsa pe nimeni / altul care să-mi umple golul. / Din acest motiv care îmi atîrnă / la șoldul despărțit de cuvînt / îmi iubesc idolul trupului sfîrțecat [...] Nevrînd să mă retrag din absolut / nici chiar din plînsul meu universal / mă-mbăt de-o fericire sinuoasă / învăluită-n frunze de sarcasm / și mă ascund în ochiul pustiului adînc”.

Mai mult decît poezia însăși, la Ion Sofia Manolescu trebuie subliniată apetitia poeziei.

Al. Piru

ANDREI FISCHOF

Rondelul limpezilor ape

Portar al unui vechi palat,
Să intre las trupuri integre
Și mințile ce n-au uitat
Durerea lacrimilor negre.

Dosite uși am astupat.
În mine bat ritmurile alegre,
Portar al unui vechi palat,
Să intre las trupuri integre.

În juru-mi, cărți mă fac bogat,
Coperti din scînduri de catedre
Și pentru umbra frunții, pat.
Păzesc limpedea apă-n vedre,
Portar al unui vechi palat.

Rondelul jocului de șah

Un pas, un rînd, regina-i moartă,
Nebunii-ncalecă pe turnuri,
Aleargă cai pe-ntinsa hartă.
Deasupra — mîini, aripi de vulturi.

Nici drum croit, nici grinzi la poartă,
Pătrate rid, hotare tulburi.
Un pas, un rînd, regina-i moartă,
Nebunii-ncalecă pe turnuri.

Încet, o linie e spartă,
Slăbind mătania de furturi.
Un deget îndoit nu iartă,
Și-apare, din păduri de brusturi —
Un pas, un rînd — regina moartă.

Comisul Ioniță

UNA dintre sulele de povești cele mai fermecătoare ale prozei românești a apărut anul trecut la Editura Minerva, colecția „Arcade”, în tirajul impunător de 98.160 de exemplare, adăugând altor editări mai vechi sau mai noi. Acest tiraj de masă concurează cu al cărților de mare succes, asupra cărora publicul nostru se întoarce cu o binecunoscută sete de lectură. Hanul Ancuței, luat singur, dacă nu greșesc cumva, și cred că nu, nu s-a mai bucurat niciodată de o tipărire de asemenea proporții. Puțin ar lipsi și — din punct de vedere al interesului de editură pur comercial — comisul Ioniță ar pune în umbră isprăvile celor Trei Mușchetari. Fără să fi tras măcar un foc de arcebută; fără altă faptă de vitejie în afara acelei ziceri profunde, când dumnealui, Ioniță, îi spune succint lui Vodă: „Iapa-i peste drum!”, referindu-se la ceea ce s-ar fi convenit să facă mărița în caz că nu l-ar fi dat dreptate...

Nouă talazuri puternice se ridică succesiv și se prăbușesc peste noi, în această Șeherezadă a Moldovei de jos; nouă istorii, între creștele înspumate ale cărora comisul nerăbdător cade, neputincios, nereușind să-și impună Vocea, dar el conducând, de fapt, totul, cu știința marilor regizori al căror spectacol pare că se încheagă și se dezleagă de la sine, numai prin indemnul la timp adresat actorilor. Acest personaj frumos al prozei românești pune în mișcare resorturile în Hanul epic al celor două hangete: cea de demult și cea de azi, dând, când una, când alta, prin abia simțite apăsări de pedale ale narației, un turburător relief amintirilor evocate, senzația de trecere

și de adâncime a Existenței. Ancuța de demult și cea de azi este Durata în două ipostaze, cu două obrazy semănând atât cât e posibil ca să rămână pregnantă și deosebită. Toți povestitorii par angajați, tocniți de soartă, ca un echipaj recrutat prin voia hazardului, contribuind la mersul aventuros al aceleiași Corăbii fantastice (imaginația, de fapt).

„Stătea stilp acolo, în acele zile grase și vesele, un răzeș străin, care mie îmi era drag foarte. Închina oală către toate obrazele, asculta cu ochii duși cîntecele lăutarilor și se lua la întrecere pînă și cu moș Leonte la tîlcuirea tuturor lucrurilor de pe lumea asta... Era un om nalt, cărunt, cu fața uscată și adinc brăzdată. În jurul mustății tușinate și la coada ochilor mititei, pielea era scrijelată în crețuri mărunte și nenumărate. Ochiul lui era aprig și neguros, obrazul cu mustața tușinată părea că ride cu tristețe. Îl chema Ioniță comisul“. Calul acestui personaj e unul în stare să ne pună pe gînduri; o mîrșoagă, năluca, himera pe care înainta și eroul lui Cervantes.

„Era calul din poveste, înainte de a minca tîpsia cu jar. Numai pielea și ciolanele!“ Iapa singură — dacă o exceptăm pe Lița Salomia — va mirosi Demonul sosit la fața locului, atras de atîta epică, și va necheza! Hanul se va cutremura și el... „O ușă, în fundurile lui, se izbi. Se făcu tăcere la vatră și, cu toții privind-ne, nu ne-am mai văzut obrazurile.“

Comisul Ioniță adormise cu oala nouă de vin în mină; pe cea veche, dînd-o orbului...

Constantin Joiu

Martor și participant

Anton Breitenhofer

● IN ultimul roman (Prea tîrziu pentru Marilena, Ed. Kriterion, 1973), Anton Breitenhofer a valorificat, mai mult ca în volumele sale anterioare, un material de viață pentru a cărui transpunere literară nu a trebuit să facă apel la invenție, întrucît el însuși a fost martor ocular și implicat în multe din episoade. Prea tîrziu pentru Marilena poate fi deci socotit ca o transcriere fidelă de pe placa de neșters a memoriei, a modului în care o conștiință muncitorească a înregistrat și a înțeles tot ceea ce s-a petrecut, începînd din întunecata toamnă 1939 și pînă în vara fierbinte a lui 1944 — începutul celui de-al doilea război mondial, dictatul de la Viena, mutilarea granițelor țării, guvernarea aventuristă legionară, sfîrșită într-o baie de sînge, dictatura militarofascistă. Dubla calitate a autorului, aceea de martor și de participant la procesul de călire a conștiinței de clasă, conferă totodată un spor de autenticitate narațiunii.

Revelant este personajul feminin al romanului, Persida Brebenar, mamă a șase copii și văduvă de muncitor ucis de Siguranță, care, dincolo de tragedia vieții ei personale, sau poate tocmai de aceea, înțelege simplu, și fără șovăieli sau rețineri, sensul luptei antifasciste, luptă căreia i se dedică trup și suflet. Locuința ei va deveni casă conspirativă, femeia va deveni omul de legătură între patrioții care organizează rezistența în munți și cei din uzină. Tip de femeie voluntară, neînfrîntă, amintind de consora ei literară sadoveniană, Vitoria Lipan, ea caută cu acerbă îndărătnicie, nu să afle cauzele morții soțului și pe ucigașii acestuia, ci să-și salveze copila, Marilena, condamnată de la naștere la o viață de arierat mintal. Odissea ei în căutarea „medicului-minune“, în plină rebeliune legionară, permite autorului romanului evocarea dezmațului, a șirului de crime și jafuri puse la cale de bandele legionare în sumbrele zile ale lui ianuarie

1941; pe „medicul-minune“ nu-l va găsi decît prea tîrziu, hăcuit în locuința devastată. Devotamentul acestei femei, dirigența cu care știe să înfrunte vicisitudinile vieții, rămîn în memoria cititorului ca niște luminoase trăsături ale unui om integru, fără compromisuri.

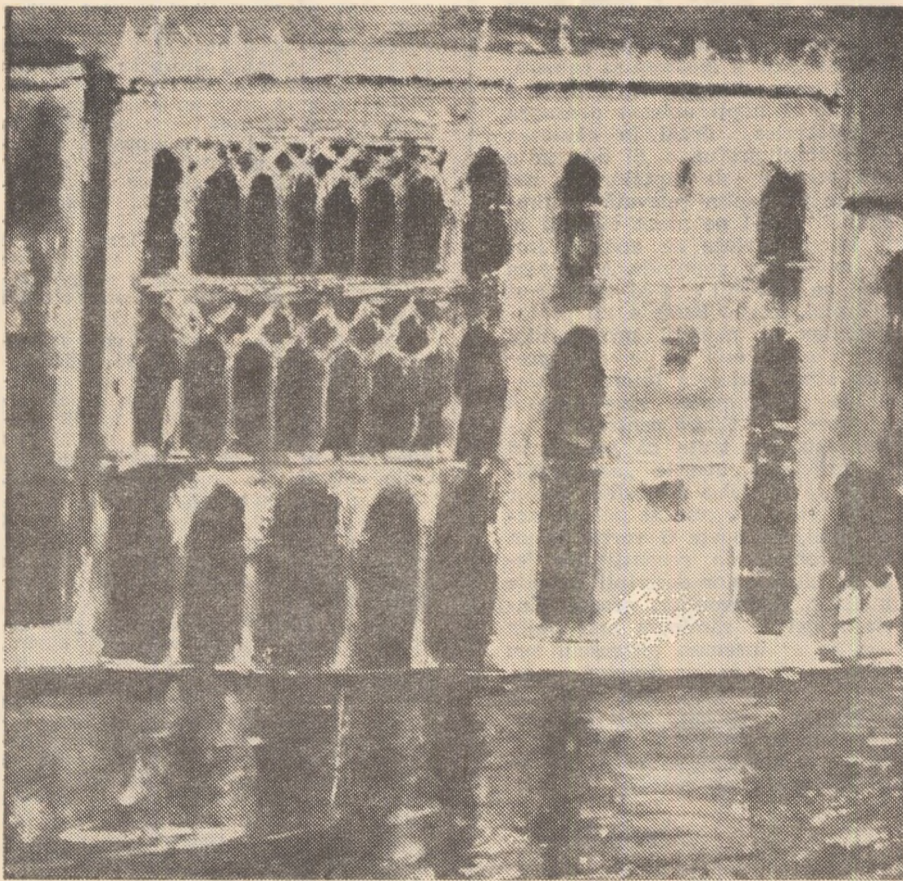
Împreună cu muncitorul Burtică, alias Arcan, secretarul de partid, vajnicul organizator al mișcării insurrecționale, înima întregii organizații, ea formează cuplul în jurul căruia se raliază cei care mai presus de toate vād în smulgerea țării din orbita hitleristă salvarea patriei. Prezența spirituală a acestui erou este permanent resimțită, chiar cînd munca se desfășoară în ilegalitate, cînd prezența sa fizică în mijlocul muncitorilor ar putea periclită cauza. Profunditatea sufletescă, fermitatea, grija față de soarta oamenilor, modul în care știe să-și ciștige încrederea, atrag ca un magnet deopotrivă pe cei tineri, ca Seidl Gusti, Traian Brebenar, Lae Moise, Alfred și pe maturii conștienți de importanța luptei, cum este inginerul Munteanu.

Roman de amplitudine desfășurată, recenta carte a lui Anton Breitenhofer este în același timp o radiografiere în profunzime a relațiilor sociale și umane între naționalitățile conlocuitoare, germani și maghiari, a spiritului de solidaritate care a domnit în zilele și anii hotărîtori nu numai pentru siderurgiștii reșițeni, ci pentru întreaga țară. Nicicînd spiritul de clasă al eroilor nu șovăie, nu se încovoie în fața greutăților.

Pentru a sublinia această solidaritate, autorul romanului știe să aleagă exemple edificatoare. Este destul să ne amintim de scena din închisoarea sibiană din noaptea catastrofalului cutremur de pămînt din 1940, sau de aceea a schingiurilor din beciurile Siguranței, unde nu se produce nici o dezertare, nici o voință nu se clatină și unde orice încercare din partea autorităților de a recolta o cît de mică abdicare de la demnitatea umană a deținuților se prăbușește în ridicol. Și fiindcă am adus vorba de ridicol, trebuie să amintim și de evocarea atît de izbucnită a apariției lui Adam Moise, dricarul orașului, cu carul său funebru în mijlocul celor care încearcă să elogieze actul intrării României în război, sau de serata organizată de proprietarul uzinelor reșițene, serată ce se transformă într-un viguros protest împotriva războiului, în ridiculizarea acidulată a potențailor zilei, demascarea mașinațiilor acestora.

Desfășurată sub auspiciile unor circumstanțe crincene care cer mereu jertfe, acțiunea romanului se încheie apoteotic în zorii zilei eliberării, cînd luptătorii își bandajează rănile, fac bilanțul jertfelor, dar privesc cu încredere viitorul. Prea tîrziu pentru Marilena este un roman semnificativ pentru anul acesta jubiliar și o izbîndă a autorului cărții care aduce în fața cititorilor întimplări dintr-o epocă cruntă, întimplări care pe atunci erau cotidiene, trăite de oameni aparent fără însușiri excepționale, dar lumină de o lumină niciodată biruită: credința în izbînda cauzei lor.

L. Voita

Corneliu Baba: „Peisaj“

(Din Salonul municipal de pictură și sculptură deschis marți, 9 aprilie, în sala „Dalles“)

Cronica limbii

COMPLEXITATEA dificultăților de editare a textelor vechi manuscrise este bine cunoscută specialiștilor și bănuită de publicul cititor larg. O imagine limpede a acestor dificultăți ne-o oferă Liviu Onu, conferențiar la Universitatea din București, cunoscut lingvist și editorul recent al unor cronici moldovenești, caracteristice pentru greutățile întâmpinate în editarea lor. El ne împărtășește, pe larg, experiența sa în materie, în lucrarea apărută de curînd: *Critica textuală și editarea literaturii române vechi* (Ed. Minerva, colecția „Universitas“, 1973, 470 p). Prezentînd un interes direct pentru istoria limbii și al literaturii noastre vechi, dar și pentru toți oamenii de cultură, lucrarea se impune menționată în datele ei esențiale.

Editarea textelor vechi românești, mai ales a cronicilor care, multă vreme, au circulat în manuscrise, a început cu pașoptiștii M. Kogălniceanu, N. Bălcescu și A.T. Laurian, care au folosit evocarea trecutului pentru întărirea sentimentului pa-

triotic. Edițiile lor n-au fost științifice, ele avînd ca scop principal difuzarea și popularizarea conținutului cronicilor, în scopuri național-educative. Pașoptiștii au făcut din istorie o armă de luptă, un mesaj al trecutului pentru prezent și viitor. Abia mai tîrziu s-au ridicat probleme riguroase de metodă științifică în munca de editare a textelor vechi, în care s-au impus nume de lingviști și istorici români de seamă: I.G. Sbirer, B.P. Hasdeu, I. Bianu, M. Gaster, N. Cartoian, N. Drăganu, S. Pușcariu ș.a.

Cu privire la editarea unor vechi cronici românești s-au făcut eforturi mari de restaurare a lor, de către Gr. Crețu, C. Giurescu, C.C. Giurescu, P.P. Panaitescu ș.a., cărora Liviu Onu le recunoaște merite incontestabile, dar îndreaptă cercetările pe un fîgaș nou.

Discipol al școlii severe de literatură veche de la Universitatea din Cluj, a lui N. Drăganu, Liviu Onu este cel mai recent editor de texte vechi istorice, care s-a impus prin publicarea cronicii lui Gr.

Ureche și *De neamul moldovenilor* a lui Miron Costin, lucrări care i-au absorbit peste 25 de ani de muncă, în țară și în străinătate.

Deși editarea fiecărui manuscris vechi în parte ridică probleme specifice, există unele principii generale, obligatorii, în munca de restaurare critică a vechii noastre literaturi istorice. Plecînd de la faptul că multe din scrierile noastre vechi s-au păstrat în copii manuscrise, editorul lor este obligat să stabilească genealogia manuscriselor, să aleagă textul de bază, să stabilească autenticitatea textului, paternitatea lui, să stabilească metoda de reproducere, ortografia ș.a.

Astfel, cronica lui Gr. Ureche s-a transmis în 24 de copii, iar *De neamul moldovenilor* a lui Miron Costin, în 29, originalul fiecăreia din ele fiind pierdut. În ambele cazuri au existat interpoalări, adică intervenții de diferite grade ale copiștilor, între care cele mai însemnate au fost, la Ureche, cele ale lui Simion Dascălul, Mișail Călugărul și Axinte Uricarul, care au creat probleme greu de dezleat pentru

posteritate. Printr-un efort excepțional de comparare a textelor diferitelor manuscrise, Liviu Onu a reușit să stabilească textele autentice, altele decît cele care au servit, pînă acum, editorilor acestor texte, ceea ce schimbă situația cunoscută.

Este de-a dreptul surprinzătoare acribia, în identificarea textului autentic, realizată prin stabilirea particularităților lingvistice specifice autorilor, pe baza cărora a fost stabilită cea mai autentică dintre numeroasele copii.

Nu mai puțin interesante sînt problemele de limbă legate de restaurarea acestor cronici manuscrise din secolul al XVII-lea, și pe care Liviu Onu le expune în partea a III-a a lucrării sale. Ele sînt de interes deosebit, în primul rînd, pentru specialiști.

În ansamblul lor, problemele de critică textuală, ridicate de Liviu Onu, se înscriu în sfera de orientare a omului de cultură umanistă, a istoricului literaturii române vechi și a istoricului limbii noastre literare, cărora le oferă limpezir și certitudini, pentru care se cuvin subliniate meritele eruditului autor. El ne aduce, nu numai texte noi de bază, ci și o metodologie de restaurare convingătoare, rezultat al unor investigații erudite, desfășurate pe durata mai multor decenii de muncă benedictină.

D. Macrea

Un scriitor țăran

INTR-O colecție asupra căreia voi reveni, a Editurii Eminescu, s-a publicat de curind o carte extraordinară: amintirile unui țăran, contemporan cu Ion Creangă (a trăit între 1852 și 1921) și dintr-un sat vecin cu Humulești acestuia, Ghindăoani (unde s-a născut Vasile Conta)*. Înainte de a analiza **Memoriul** în sine, care vadește un mare talent literar, să spun câteva cuvinte despre autor, el însuși om absolut uimitor, cu o sete de cultură și cu o voință de a și-o satisface impresionantă. Sub acest raport, **Memoriul** e documentul răzbaterii unei vocații prin piedici greu de imaginat astăzi. Toader Ștefan a învățat carte singur, în timp ce păștea oile, ajutat de copiii care putuseră merge la școală. Patima cititului a avut-o înainte de a ști să citească, fascinat inexplicabil de tot ce era literă scrisă. Căzându-i în mină un **Abecedar**, a buclisit o vară întreagă, deprinzând cititul, însă pe dos, cum povestește cu umor el însuși: „Ceteam cu oile până ce adormeam cu cartea în mină. Și iar mă trezeam și iar ceteam, până ce am învățat de rost tot abecedarul [...] lără cartea o țineam cu susul în jos și cetirea mea pe cartea mergea îndărăpt, ca și cea evreiască. Abia după vo trii ani mă învăța cineva să întorc cartea cum trebuie. Și atunci am cetit foarte greu, că eu eram deprins a ceti pe dos...” (p. 124). Teribilă ambiție, răsplătită cu o nevoie de a citi mereu alte și alte cărți, a căror procurare era însă extrem de dificilă. Copilul economisește orice leu (ba mai și șterpelește, de la maică-sa, cind e cazul, cu o candoare care este a pasiunii adevărate), aleargă în târgul vecin, intră prin tarabele negustorilor, întreabă în dreapta și-n stînga, se roagă, insistă, se întoarce a doua zi, împrumută sau cumpără ce poate: „cărți populare”, ceasloave, **Biblia**, o **Psaltire**. Cind izbutește, e fericit. Episodul, bunăoară, al procurării unei broșuri cu **Visul Maicii Domnului** de la un circiumar de treabă este antologic: „lără el cu bunăvoință imi zici: «S-o cetești sănătos și, cind vei fini de cetit, să zici: Doamne, iartă pe Vasile Brustureanu. Nu-ți ieu nici un ban pe ea». La auzul acestor cuvinte nu mă pricepeam ce să cred. Eram nebun de bucurie! Am cerut și eu o oacă de vin și am dat celor trii oameni ce era cu mine. Le-am spus pricina țirguiei mele, le-am cetit parte din această cărticică și-am plecat acasă cu toții. Și la Toplița, la crîsmă, am luat iar vin și au luat și cii trii oameni. Și așa, beție la toartă! Oamenii erau dornici să asculte cetania mea, și eu eram setos să am cui ceti. Și așa, tot un pahar de vin și o cetanie” (p. 140). Mai trec câteva zile și iată-l din nou la țîrg după cărți: „Imi trebuia cu orice preț să am și alte cărți. Așa că, în ziua de 27 ianuarie 1869, fiind ziua luni, zi de țîrg, m-am dus la țîrg cu mama și — intrînd într-o băcănie pe ulița mari — văd niște cărticele; nu late, dar groase în file și îmbrăcate frumos, de te atrăgea vrînd, nevrînd. Întreb: «De vinzare sunt aceste cărți?» Mi se răspunde că da. Imi dă una în mină. O deschid la pagina 288. Era cuvîntul acolo: «Ea o murit și scaldînd-o o au pus în foisor». [...] Nu aveam parale la mine, dar am zburat după mama și-am cerut parale...” (ibid.) După citit, scrisul: cum nu găsește cerneală, și-o prepară singur din singele oilor crestate la ureche ca să fie însemnate sau din mîzga de sub coaja arinilor, pe care o diluează în apă! Scrie printre rîndurile cărților, pe lemne sau pe orice obiect. În curînd, începe să instruiască pe alții. Cum școala din sat se desființase de citiva vreme, deschide școala la el acasă, țînd catalog în regulă și aplicînd o metodă proprie foarte eficientă. Școlarii îi rămîn fideli, are dis-

* Toader I. Ștefan, **Memoriul meu** (Amintirile unui țăran). Cuvînt înainte de Mihai David-Ghindăoani. Colecția „Mărturie-Documente de viață”. Ed. Eminescu 1974.

cipoli și prieteni peste tot. Dacă la 14 ani era analfabet, la 20 trece drept un om învățat. Cariera și activitatea culturală a acestui țăran autodidact, care renunță la orice pentru carte, merită să fie amintite: contabil pe lingă biserică, epitrop bisericesc, ajutor de primar și primar, membru în Sfatul sătesc; învățătorii care se perindă prin sat după reînființarea școlii îl consultă, așa că alcătuiește o **Istorie a Ghindăoanilor**, un recensămînt al momentelor și creațiilor folclorice (care e trimis în 1894 la București), o catagrafie; și adăugăm numeroase poezii și cele două masive cărți de amintiri, **Viața mea** și **Memoriul meu**. La bătrînețe, are o adevărată bibliotecă. Și cu ce eforturi întocmită: cind nu poate cumpăra o carte, o transcrie cu mîna lui; abonat la „Universul”, „Universul literar”, „Ziarul Călătoriilor”, „Veselia” (deși era mereu dator și abonamentele costau scump), decupează romanele ce apar în foileton și le coase între coperti. Ironia soartei a vrut ca fiul acestui cărturar născut din țărani fără știință de carte să fie, la rîndul lui, analfabet și, după moartea tatălui în 1921, să-i vindă cărțile la kilogram, ca ambalaj pentru mărfurile urmașilor acelorași prăvăliași de la care Toader Ștefan le cumpărase cîndva. Din fericire, manuscrisele nu le-a putut vinde decît în parte, fiindcă cerneala lor improvizată păta marfa negustorilor. Așa încît, unele s-au păstrat. Ele vor fi tipărite prin străduința editurii de azi (Mihai David-Ghindăoani), din prefața căruia am luat aceste din urmă informații, care a copiat manuscrisele deteriorate de o rea conservare sau din cauza circulației (căci au circulat prin popor întocmai ca **Visul Maicii Domnului** sau **Alexandria** pe care Toader Ștefan a învățat a citi).

INCEPUTUL s-a făcut cu **Memoriul meu**, cel mai interesant din punct de vedere literar, după părerea editorului; operă, în adevăr, surprinzătoare și care arată că autorul, departe de a fi un simplu veleitar, îndrăgostit de carte, avea o mare vocație literară. Ce ar fi devenit, dacă ar fi trăit, ca Ion Creangă, într-un mediu de cultură, e, desigur, greu de spus. **Memoriul** este tulburător prin ingenuitate, fără să lipsească o conștiință de scriitor și chiar un anume orgoliu, dovadă acestor admirabile versuri: „Cite am văzut în viață / Toate-or trece ca un vis, / Dar acest memoriu sacru / Va rămîne cum l-am scris”. Poezia se cheamă **Scara vieții** și este pe tema **fortuna labilis**. De altfel, memorialistul are o filosofie a existenței și, socotind că viața omului durează în chip natural 84 de ani, împărțiți în 12 spițe de cite 7 ani, își divizează **Memoriul** pe „spițe”. Mentalitatea acestui țăran înțelept nu e totuși pe de-a-ntregul populară. El a citit **Biblia** și multe alte cărți religioase (apocrife sau nu), dar și romane (Scott, Dumas, Hugo); cunoaște folclorul, pe Ion Creangă (la timpul lui), dar e abonat la ziare și curios de politică, mergînd de exemplu în 1904 la marile festivități de la Putna sau, în 1912, la Ruginoasa și Iași, cu ocazia dezvelirii statuii lui Cuza; trăiește ca simplu țăran în Ghindăoani, muncind la cîmp, pascînd oile, făcînd boierescul și clăcile, dar, în timpul liber, discută despre evenimentele politice cu prietenii, ca Ilie Moromete, are părerea lui despre administrația rurală sau despre războiul mondial. În scriitor se ascunde, nediferențiat, istoricul. În fond, **Memoriul** este o curioasă operă de istorie, abundentă în date și precizii contabilești, despre evenimentele personale sau ale satului, despre școală, administrație, biserică, obiceiuri. Exactitatea informației este uluitoare; Toader Ștefan nota tot ce se petrecea, ca și Toader Hrib în **Cronica de la Arbore**, pe foile calendarelor sau pe cine știe ce altceva („în tot timpul cit am scris acestea, eu stăteam pe piatra unde scriam, iară cii doi băieți alerga din loc în loc...”, p. 283). Însă

meritul cărții, dincolo de acela documentar, stă în talentul epic al autorului, și nu de simplu povestitor: căci este în **Memoriul meu** o viziune personală a lucrurilor și o forță de expresie pe care nu le-am întîlnit, pînă azi, în opera nici unui scriitor naiv.

ÎN paginile despre copilărie regăsim ceva din **Amintirile** lui Creangă și, deși fără finețea artistică de acolo, detaliile sînt pregnante iar observația psihologică remarcabilă. Scena furării păpușoiului n-o repetă decît pînă la un punct pe aceea a cireșelor mătușii Marioara din Creangă. Notația realistă este precisă și originală: „Și intrînd noi în grădină, începem a rupe popușoi, de-a rîndul, toți laolaltă. Tocmai atunci vini baba, mama lui Dumitru Filip, ci-i ziceam Filipoaia. Era cu furca în briu, torcea. Și cu ștergarul peste cap, fără să fie înodat sub barbă. Cind ne văzu pe toți trîi, coșcogeamete culegătorii neînvoiți, nu s-a dumirit cum să înceapă vorba, ci, mai întîi stînd pe loc, a încetat di [a] suci fusul de la furcă și s-a uitat țîntă la noi, și noi la ea, fără a zici nici unul nimic. Apoi baba, intrerupînd tăcerea, zice: «Dar ce faceți voi aice, măi?!» lără noi, zăpăciți, nu am zis nimic. Atunce baba puni mîna pe ștergar, în cap, ca să nu zboare în fuga ce se pregătea să facă după noi, și se aruncă peste gard ca o vijelie după noi și țîpă cit îi lua gura: «luuu! mămuțuța cari m-o făcut pe mine, d-apoi cum se cheamă asta?» lor noi, ca iepurii speriați de vînător, o tulim la fugă spre fundul grădinii. Și ajungînd la gard, n-am căutat că era gard cu spini, ci, dintr-o aruncătură, am sărit în drum. Iar Năstase V. Th. Năstase, fiind mic, a rămas la urmă și cit pe ci să-l prindă baba. Dar el începu să plîngă țîpînd, și baba îl cunoscu a cui este și îl îngădui ca să aibă timp de fugă. Apoi se urcă și baba pe gard și mai țîpă încă o dată: «luuu! Tălharii!»». (p. 99-100)

Mai departe, orice asemănare cu proza humuleșteanului încetează. Toader Ștefan are mentalitate de cronicar și un stil imbibat de mireasmă biblică, plin de discreta poezie a psalmilor: „Și nimașul era ca o grădină [...] Așa că, în zilele cele frumoase, dimineața, culegeam niște flori albastre, largi în flori ca niște păhăruțe și lungi în tului. Le infingeam în pămînt la umbră de mestecenii și acolo mă culcam pe iarba încă cu rouă, între florile ce le puneam și, așa, dormeam ca împăratul Solomon, cum scrie el la **Cîntarea Cîntărilor**. Oile pășteau singure. Și cind mă sculam, soarele era fierbinte și oile, nu departe de mine, sta și ele la umbră ca și mine” (p. 113) sau, din contra, încordat, alarmant, ca al lui Ezechiel, în această puternică evocare a năvălei lăcustelor, replică peste timp la Miron Costin: „Fruntea convoiului de lăcuste ajunsese pe la noi și era foarte sus și cind arpile lor se întorceau contra soarelui, strălucneau ca niște stelute. Și îndată începu a se îngroșa sulul de lăcuste intru atît, că întuneceă soarele ca un nour de ploaie mari. Totodată începu și un huiet surd, cari făcea a nu se auzi ceea ce vorbeam. Acista era bozeitul arpilei lor. Și ca o ploaie cu țurturi curgea pe pămînt găinațul lor. Și de la înălțimea la cari le văzusem întăi, se adăogise sute de rînduri în jos. Așa de jos, că ne lovea peste cap, zburînd. Era trist zgomotul, că boii care se pășteau pe Osoi, fiind bouărie, au rupt gardul la ocol și au fugit, umplînd țarina. (Era Ion Moga bouar.) Într-o clipeală se schimbă timpul. Din zi frumoasă, cu soare, se făcu întuneric și zgomot trist. Strigăte de oameni, femei și copii și zbierături de vite; pîrîturi de garduri stricate de vitele cari fugeau de frica lăcustelor; pocnînturi de crengi rupte de greutatea lăcustelor care se puneau pe arbori și — în fini — sunetul clopotelor cari suna cu violență la ambile biserici din sat”. (p. 51-52), pentru ca, îndată, tonul să redevină subtil ironic, detașat și inteligent, lucru cu totul neaș-

teptat la un scriitor ingenuu ca Toader Ștefan: „Aceste toate înfătoșă o catastrofă cari te cuprindea și de spaimă, și de merare, și de jale, fiindcă toate fi-meile plîngea cu spaimă și se închina făcînd metanie cu toți copilașii lor. Eu, deși mic, numai de 7 ani și 6 luni, eram foarte emoționat neștiind ce să cred. Eu, cari pînă acum așteptasem cu atîta dor să vie lăcustele, oare acum să fac și eu metanie să mă rog să se ducă?! Nicio-dată! Nu mă rog ca să se ducă, ci să mai steie la noi măcar vreo citeva zile, să le văd bine, să le prind și să mă joc cu ele. Dar bunica mă cheamă în casă și mă puni cu forța să fac metanii și să mă rog și eu lui Dumnezeu să se ducă lăcustele. Era simțitor să vadă cineva o bătrînă și un copil închinîndu-se și rugîndu-se plîngînd. De jalea acestor două ființe vrednice de a fi auzite de Dumnezeu, ai fi crezut că lăcustele se vor spulbera ca un fum și se vor stingi. Dar dacă ai fi cunoscut pe dinlăuntru pe acîști rugători ai fi fost de altă părere și ai fi crezut chiar contrariul, pentru că bunica se ruga cu plîngerea să se ducă lăcustele, iară eu mă rugam să nu se ducă. Și plîngeam nu de fierbințeala rugăciunii, ci de ahtul că bunica nu mă lăsa să ies afară, să văd lăcustele. Așa am fost oprit pînă sara de bunica, să nu ies din casă, ci să închin metanie și să mă rog cu dînsa. lără eu mă rugam să nu mă auză ea și ziceam: «Doamne, nu duci lăcustele pe cari de mult le-am așteptat»». (p. 52).

Însă nu-i vorba doar de astfel de realizări fragmentare, ci și de puținta de a construi tablouri ample ori adevărate nuleve din viața satului. Specialitatea autorului fiind mai ales scenele dramatice, groțesti, atroce, e de notat că nu totdeauna se relatează lucruri trăite. De pildă, capitolul intitulat **Administrație boierească** evocă întîmplări de la jumătatea secolului trecut, cind autorul nu se născuse: și este printre cele mai bune din carte. O imaginație dantescă ne aduce în fața ochilor un tablou al cruzimii autorităților față de țărani datornici și al sărăciei rurale, comparabil cu oricare altul, de la **Insemnările lui Dinicu Golescu** la primele capitole din **Un om între oameni**. Un roman senzațional este apoi acela al căsătoriei autorului: dramatic, palpabil, teribil. Maria, soția, e un mare personaj, demnă de eroinele lui Th. Hardy, femeie fatală, tenebroasă, pradă instinctelor, vrăjitoare și otrăvitoare, capabilă de ură și de crimă cu sînge rece. Are și un semn al damnării ei: șase degete la mîna dreaptă. Rareori și-a povestit cineva cu mai multă forță și sinceritate tragedia familială, ca acest țăran inocent și religios, înurat cu o femeie infernală. „Romanului” nu-i e străină, în „spițele” acestea, nici turnura polițistă (bărbatul bănuiește că va fi otrăvit și se pune în gardă), nici analiza geloziei și a indoielii. Un alt „roman” posibil găsim în scena luptei pentru pămînt dintre frați, în spiritul prozei ardelențești a lui Agirbiceanu și Rebreanu. Uimitor la Toader Ștefan e registrul epic, alterarea grotescului cu poezia, a scnelor aproape fantastice de cruzime și teroare (cadavrul unei bătrîne se umflă groaznic și veninul ce curge din nas și din gură face baltă sub sicriu; o fetiță ne-bună e ținută legată într-o cameră întunecoasă pînă ce moare mîncată de păduchi și de murdărie) cu evocarea plină de umor, inteligentă și subtilă — totul într-o limbă proaspătă, originală prin amestecul de oralitate și vechime păstrată în cărți.

Autorul **Memoriului meu** este un prozator excepțional.

Nicolae Manolescu

Poezia

Antologie Gellu Naum

AMPLA selecție tipărită de Cartea Românească își are centrul de greutate în ceea ce Gellu Naum a scris și a publicat în ultimii cincisprezece ani, dar nu neglijează nici perioada de formare, de cristalizare a poeziei sale. Desigur nu reprezentarea cantitativă o avem în vedere când vorbim despre un centru de greutate, ci o anume impresie de ansamblu, care este aceea a unei decantări încete, a unei consolidări substanțiale, a unei concentrări esențiale în direcția imaginii definitive a poetului.

Un volum ca *Athamor*, citit după cîțiva ani, impresionează prin marelui număr de piese antologice. anii lucrind vizibil în favoarea sa, clarificînd intenția centrală, sporind rezonanța fiecărui vers, a fiecărei poezii în parte. Ce se poate spune mai mult? Aproape nimic. Mișcările cele mai rapide ale spiritului, dinamismul legăturilor intuite fulgerător, definesc poezia sa în egală măsură cu senzația de înalțare înecată sau chiar cu aceea de răpăos, de imobilitate absolută. Secretul acestei curioase imbinări, Gellu Naum îl deține de la o vreme.

La apariția lui *Athamor*, într-unul din puținele comentarii avizate pe care volumul le-a provocat, Cezar Baltag vorbește de „lenoarea arheologică” a operei, de „rugurile leneșe” care ard în ea: „Dimensiunea făcută a lumii sale poetice este zăbava”. Performanța lui Gellu Naum este de a fi obținut această senzație de mare pondere gravă și înecată, efieția fixă și tonul bine centrat al poeziei sale de maturitate, nu ocolind mișcarea, ci dimpotrivă, intensificînd mișcarea, ducînd-o pînă la capăt, pînă la dezbăluirea sensului ei esențial. Un elan furios al tuturor asocierilor, al tuturor corespondențelor cu putință și cu nepuțință, tipic demersului suprarealist în epoca sa de glorie, de nemăsurată încredere în propria-i legitimitate, are ca efect paradoxal, în poezia de azi a lui Gellu Naum, revelația ieșirii din timp, reveria universalei „zăbave”, adică a universalei identități. Aceasta e percepută ca stare de poezie. Maxima neliniște trăită cu intensitate are drept consecință descoperirea unei zone de echilibru, de intimitate și pace interioară. Se ajunge la o domesticire a necunoscutului, la o familiarizare fraternă și delicată cu ceea ce pare de neînțeles, ostil, amenințător, la un fel de gospodărire a terifiantului, la o îmblinzire prudentă, plină de grație și gingășie, a lucrului de neconceput, sau de netolerat. Odată realizată această metamorfoză, versul se așterne parcă de la sine, cu un mare calm liric:

„Aveam un zid / îl puneam în fața ochilor și mă orbea / îmi lipseam urechea de el și mă asurzea / mă rezemam de el și mă istovea // dacă întindeam mîna mă lovea / dacă încercam să trec mă umilea” (*Zidul*).

„Tată al somnului, văr al săgeții, frate al echilibrului / aleargă aleargă prin ploaie / vesela simetrie a începutului / urmărește pe asfalt o linie dreaptă / la capătul căreia așteaptă oboșca” (*Aventura cereului*).

„Orașul avea o singură casă / casa avea o singură încăpere / încăperea un singur perete / peretele avea un singur ceas / ceasul avea o singură limbă // în tot acest timp copiii / creșteau și puneau o singură întrebare / pe cînd adulții nedumeriți și superbi / scădeau scădeau surinzînd” (*Crusta*).

„Își încălzea limba la soare / își ținea degetul mic în pămînt pînă cînd înflorea // de cîte ori îi era frig își freca mîinile / de cîte ori murea își punea ciorapii / de cîte ori se pieptăna încuia ușile / de cîte ori alerga se uita în oglindă // cînd se uita în apă se făceau cercuri / cînd își scotea brecilele îi cădeau picioarele” (*Secretele golului și ale plinului*).

„Mina mea stingă și ochiul meu drept / mînușa mea stingă și gheata mea dreaptă / lampa mea dreaptă și calul meu sting / mărul meu sting și glasul meu drept / haina mea dreaptă și urechea mea stingă / pălăria mea stingă și urechea mea dreaptă / cheia mea dreaptă și covorul meu sting” (*Torsiunea lui Möbius*).

„Inițial eram destul / dar cite unu vedea printre trestii” (*Filtru*).

Nu trebuie uitate o clipă rădăcinile acestui vizionarism temperat, învăluitor, caracteristic fazei actuale, fazei de clasificare. Pentru că Gellu Naum este la origine un mare exasperat, un furios din exces de afectivitate, un revoltat, un „nihilist” care pune totul la îndoială și chiar

un dezgustat de poezie, oricînd capabil să se dea pe față și să izbucnească („sînistru”) în ris:

„Am citit poemele mele cu o voce joasă, extrem de joasă, în cea mai perfectă tăcere, mai ales cînd o femeie frumoasă era lingă mine. Aceasta se cheamă în zilele noastre a fi poet și am fost poet cu convingerea că într-o zi, la sfîrșitul discursului, voi izbucni în risul cel mai abject, în urletele cele mai sinistre și că va fi cel dintîi act poetic la care voi adera fără nici o rezervă” (*Medium*, 1945).

Rădăcinile „metodei” sale se află într-o radicală negație a oricărei metode, într-un teribil dezgust față de tot ce reprezintă altceva decît o explozie brutală, elementară a sufletului:

„și odată am plins patru ore în șir eram bărbat de treizeci și opt de ani și plingeam, singur încuiat în odaia mea și nu știa nimeni, plingeam ca orice bărbat matur fiindcă fusesem adinec jignit și țineam ceasul în mînă și cînd mi-am simțit sufletul și carnea de iască (o iască jignită stoarsă uscată) am scris un poem în care spuneam cu totul altceva dar care exprima exact sufletul și carnea mea jignită.

și nu l-am citit nimănui ani de zile și într-o bună zi l-am citit unui prieten pe care îl lubeam foarte mult și l-am citit cum l-aș fi îmbrățișat fiindcă era și el poet și el al dracului m-a ascultat în tăcere apoi mi-a vorbit despre niște alte poeme de ale mele, pe care spunea că le admiră și le numea subtile și le știa pe de rost și al dracului a vorbit apoi despre nu știu ce limite despre nu știu ce zone care ar trebui să rămînă strict intime și așa mai departe” (*Vă spun drept am văzut*).

Dureroasa origine „trăită” a poeziei sale, experiența directă, nesofisticată a sufletului, nu trebuie neglijată, din ea s-au născut emanațiile pure, de o infinită fragilitate, ale poeziei lui Gellu Naum, tonul ei curat liric (care „salvează” situațiile cele mai imposibile de imaginat), aura de stranie autenticitate care iradiază deasupra unor construcții aparent sortite hazardului și destrămării:

„Ochi pentru nas dinte pentru floare / cal pentru singe om pentru fruct / apoi exista casa aceea neîntreruptă / și cuțitul de pislă de apă / existau multe sertare pline cu ceată, exista / un scaun și

GELLU NAUM
POEME ALESE

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

se făcea o virtute / apoi mai existau cutiile de scrisori pline cu frunze / și picioarele și ghetele și melancolia / și citeva cuvinte într-un tub de lemn / și nu știu unde și nu știu de ce / și toate se compensau se compensau” (*Talion*).

„N-am să ascund / că în migrația aceea lentă noi ne purtam în buzunare / că ne duceam în circă prin pămînt / că ne iubeam cînd înfloream / că ne împrumutam oasele cînd oboșeam” (*Cumpăna*).

„Vara cînd ea trecea pe drum / rotindu-și un genunchi în praf / eu începeam să-mi scutur pomii [...] ea îmi era mamă logodnică și roată / pe un pămînt moale și fără zgomote / și totul era bine ca într-un cartof” (*Sora soarelui*).

„Pentru a nu știu cîta oară / cerul încăpea în botul unui pui de vulpe” (*Ano-timp*).

„Mamă a lucrurilor ce au cu mine / eu spun masă pat magazie / dar în poezia dură a legăturilor noastre / trebuie să tai piinea cu plămîni / trebuie să car apă cu urechile (*Mama lucrurilor*).

În prefața *Poemelor alese*, cu patru ani în urmă (*Albatros*, 1970), Ov. S. Crohmăniceanu observa că Gellu Naum este „un poet care are, cum se vedește, acces ușor la marile sublimități” și că poezia sa „ar trebui să devină o lectură obligatorie, de antrenament, pentru toți acei care sînt pregătiți spre a fi trimiși să viziteze alte lumi”. Observație profund sugestivă, dar cu sublinierea neapărat necesară că aerul ei este al „acestei” lumi, că este o poezie saturată de impresii vii, familiare, nespuse de apropiate, că în atmosfera liricii lui Gellu Naum, oricît ar fi ea de insolită (și este, desigur, și încă la un grad înalt), se respiră extrem de firesc, în voie, confortabil, într-un cuvînt: se respiră.

Antologia apărută acum la Cartea Românească stimulează această respirație perfect naturală în plin climat liric și confirmă în Gellu Naum un poet de viziune singulară și de structură organică, un poet de seamă.

Lucian Raicu

Proza

Un prozator jovial

IN *De-a v-ați ascunselea**, Vlad Mușatescu ne propune imaginea unei lumi de vacanță, redusă la dimensiunea euforicului. Concediul de creație obținut de eroul cărții, supranumit Al Conan Doi, autor de romane polițiste și detectiv amator, are, s-ar spune, darul de a dispensa toate personajele romanului de orice altă activitate, în afara masticăției și a absorbției neîntrerupte. Jovialității protagonistului, amintindu-ne pe alocuri de neasemuitul Picwick, i se adaugă un apetit pantagruelic universal. Înaintea eroului, în căutarea unei oaze de liniște propice creației, mesele se întind și clondircile se destupă. Romanul începe cu o cină copioasă servită de „tanti Ralița” personajului principal, și se în-

chele cu un chiolhan. Fiind, de la un cap la celălalt un șir continuu de ospete. Lectura cărții lui Vlad Mușatescu e o călătorie într-un infern culinar. În orice împrejurare, și în orice condiții, se poate mînea și bea din belșug. Pe vaporul care-l transportă pe erou în Delta se declanșează o aprigă petrecere în măsură să dea personajului-scriitor o idee despre ceea ce îl așteaptă la „Mila 41”, sat pescăresc ales într-un chip cu totul neinspirat drept loc al mult doritului refugiu creator:

„În cele din urmă, dînd urmare invitației căpitanului, pornesc să vizitez hurdu-baia. Sînt atît de uimit de cele văzute încît nici nu observ cînd trece timpul. Cred și eu. Numai sala mașinilor, unde nimerisem din greșală, mi-a luat peste un ceas. Dar merita. Nu mai văzusem așa ceva. O mățaraie cumplită de țevi și conducte peticite cu tablă și cirpe, ea

să nu scape aburul, o rugină infernală, încît mă-ntreb ce fac mecanicii de nu explodează cazanele. Și n-ar fi o problemă prea complicată să sară și vaporul în aer. Mai ales că n-avem de-a face cu niște cazane de rufe, ci cu niște monștri de înălțimea unei case (fără etaj).

N-aș fi zăbovit atît de mult acolo. Dar mi-era imposibil să mă strecor printre pasagerii ce-și coccau vinetele pe țevile de abur fierbinte, ciocnind întăritați, din ce în ce mai accelerat, niște pahare pline cu un lichid turbure, opalescent. Atît între ei, cit și cu fochiștii. De altminteri păreau că se cunosc de cînd lumea. Și nu era exclus să fie și neamuri.

Scăpat cu bine din sala mașinilor asist intrigat la chiolhanul general ce se desfășoară pretutindeni. Și pe punți, și-n multiplele bufete, existente la diferite nivele, și-n bărcile de salvare. Într-o fraternizare emoționantă, pasagerii și echipajul mînîncă pe sparte. Fiecare își așternuse în fața legăturica cu merinde, fiecare era prevăzut cu lichidul acela turbure, purtat în clondire țe (cel puțin) un litru și jumătate. Trăznea atît de puternic a samagonului încît și vaporul înainta sub influența vaporilor spirtoși, încînd și răsufînd din greu.

Borșul de pește se prepară în cazane de rufe („Iar cînd aud pomenindu-se de nisetru și morun, mi-amintesc că totia Mașa anunțase, încă de ieri, că pune cazanul de rufe la fier. Pentru o altă șarjă de borș de pește...”), „cărțălăul” se bea cu casca de motociclist. Proporțiile voioșiei corespund cantităților de alimente și de băuturi oferite spre îngurgitare. Cea mai caldă simpatie umană domnește în-

tre convivi, care „pompează” (string) energie miinile, se îmbrățișează, se sărută. Întreaga narațiune se rotește în jurul acestor acte fundamentale: a minca, a bea. Spălătoreasa familiei scriitorului Al Conan Doi „este de undeva de prin Ardeal, dintr-o localitate pe unde rachurile nu coboară niciodată sub 60 grade”, eroul face experiența „hiperponderabilității”, printr-o eroare semnificativă, părintelui medicinii i se spune „Escalop”, lipoveanca Mașa Garoafă devine, printr-o alterare a numelui cerută parcă de însăși atmosfera generală de chiolhan perpetuu de la Mila 41, Mașa Garoafă etc. Dorința de a minca și a bea, cimentînd prieteniiile statornicite, găsește înțelegere pînă și în

* Editura Dacia, 1974.

Disciplina pasiunii

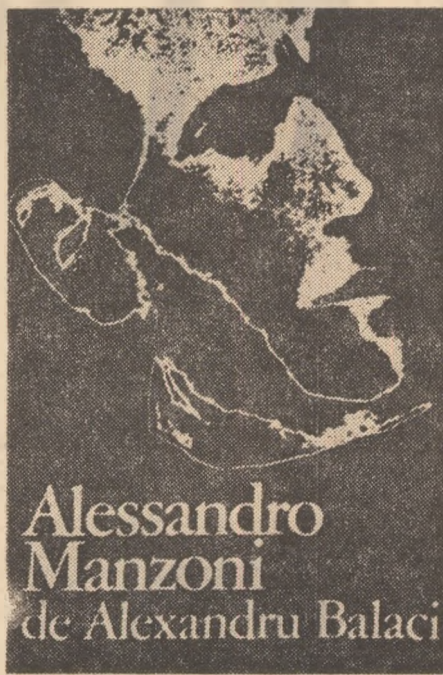
O MONOGRAFIE rapidă și temeinică despre Alessandro Manzoni, care se adaugă numeroaselor sale „contribuții italiene”, a dat de curând Alexandru Balaci*. Sunt prezentate momentele cele mai importante ale vieții și creației șefului școlii romantice italiene, fără a se lăsa nimic esențial pe dinafară, dar și fără a se dilata excesiv analiza; lucrarea lui Alexandru Balaci este expresia unei pasiuni disciplinate. Admirăția monografistului pentru „scriitorul cel mai «educativ» pe care l-a avut Italia” ia forma unui sobru elogiu, fiecare pagină vibrând de un entuziasm stăpinit: „Alessandro Manzoni domină secolul al XIX-lea al literaturii italiene, pe al cărui întreg arc s-a desfășurat și lungă lui trăire. El a fost desigur și cel mai admirat dintre contemporani, metropola nordică a Italiei, orașul Milano, numărându-l ca pe cea de a doua minune a sa, alături de suprema artă a navei de marmură a Catedralei ancorată alb la meridianele Lombardiei [...]. În vastul creuzet al prozei sale artistice, în profunda oglindă a monumentalului său roman, Alessandro Manzoni a revărsat, făcând să fuzioneze în aliajul cel mai omogen al prozei italiene, toate problemele secolului pe care l-a dominat, problemele religiei, esteticii, ale istoriei, ale eticii [...] Respectarea integrală a «sfintului Adevăr», prim comandament etic și estetic, a făcut din scriitorul italian un vast ecou sonor al veacului său, un mentor necesar în formarea și consolidarea conștiinței naționale, influențând puternic procesul concret al unor transformări ulterioare sub acest înalt semn”.

Finețea interpretărilor, rezervele făcute de un aspect sau altul al operei lui Manzoni, introducerea unor noi puncte de vedere, atitudinea exegetului în genere se drapează în faldurile acestui stil ceremonios, firesc în cazul apropierei de mari opere și mari creatori. Subintitulat „monografia unei vieți și a unei capodopere”, studiul pe care îl dedică Alexandru Balaci lui Manzoni conturează un destin exemplar al omului și

* Alexandru Balaci: *Alessandro Manzoni*, Editura Univers, 1974.

al creației, nota dominantă pusă în valoare fiind „arhitectura de echilibru perfect a operei manzoniene, întreaga ei raționalitate, obsesivă chiar”. Foarte subtilă, în acest sens, este precizarea unui acord intim între existență și creație, între biografie și operă, „coerența manzoniană — notează Alexandru Balaci — este absolută, ca și corspondențele liniilor sale de forță, interferate de dimensiunile tăcerilor vieții sale nu foarte tumultuoase”. De o „lege a echilibrului” pare a asculta însă și autorul monografiei, limpezimea desăvârșită și măsura în afirmații ori contestații dând lucrării o ținută distins academică. Chiar și atunci când propune o schimbare de perspectivă în raport cu interpretările anterioare, Alexandru Balaci o face cu o discretă eleganță; este astfel contrazisă afirmația că „șeful romantismului italian a avut viața cea mai puțin romantică”, printr-o atentă investigare din unghiul psihologiei creației. Acesta este unul dintre punctele de rezistență ale monografiei: „sub crusta rece, intelectualistă a biografiei, ne îngăduim să semnalăm (s.n.) o intensă ferveoare. Lava în incandescența ei potențială se găsea în interiorul vulcanului aparent calm. În suflul manzonian exista sonoritatea acelor pași care trezese profunde ecouri în vastele catedrale”. Evocarea înaintașilor pe linie maternă, evidențierea unui spirit comun al familiei Beccaria (autorul tratatului „Despre delict și despre pedepse” era bunicii lui Manzoni), intervenția fără falsă pudoare, dar cu eleganță, în chestiunea paternității, toate acestea nu sunt simple capitole determinate de schema obișnuită a monografiei, ci participă la construirea unui portret esențial.

Prezentarea operei are ca nucleu parțea consacrată romanului *Logodnicii*, „carte a demnității naționale a poporului italian, afirmată prin zugrăvirea unui secol care aruncase țara într-o cenușie involuție istorică”. Noutatea capodoperei lui Manzoni este reliefată cu aceeași grijă pentru detaliul sugestiv, fiecare latură a romanului fiind analizată sub regimul de excepție conferit întregului. Personajele sunt astfel

privite în individualitatea lor, dar monografistul nu omite să vorbească despre „sensul coral al psihologiilor însumate”, arătându-se că „mulțimile manzoniene, «umilele» sale personaje sînt pătrunse de o umanitate care se poate echivala cu divinitatea”. Foarte atentă este circumscrierea peisajului manzonian, valoarea pe care o are ambianța romanului fiind subliniată cu pătrundere: „Peisajul manzonian este determinat de condiția istorică și de realitate, și niciodată nu este descris în sine, formînd în permanență un fundal scenic desfășurării acțiunii umane. Ca un simbol al aspirației umane mereu spre mai înalte zone, totdeauna peisajul în romanul lui Manzoni este, undeva, învecinat cu munții. Prezența lor coplesitoare aduce în sufletul personajelor fiorul unei neliniști profunde, neliniștea existențială. Omul simte moartea împlintată în viață, ascultînd de legile eterne ale trecerii și ale caducității”.

Critică de esență pasională, disciplinată intelectual pînă la ascetism, critica lui Alexandru Balaci scoate acorduri solemne în vecinătatea marilor piscuri literare.

Mircea Iorgulescu

sufletele dușmanilor: căzut în minile unei bande de escroci care opera în satul pescăresc sub paravanul unei echipe de cinești, Al Conan Dol are slăbiciunea de a-și mărturisii foamea și setea, și bucuria de a putea să și le astîmpere. „Prizonierului” i se oferă niște sandviciuri și whisky. Apetitul e respectat cu sfințenie și impune — automat — un armistițiu în conflictele dintre gurmanzi.

E de la sine înțeles că principalele resurse ale comicului se situează în zona veselei indigestului truștești, a uriașei capacități de consum alimentar și alcoolic. Factorul postal Negroponte „emană vapori de spirt în asemenea cantități și de asemenea tărie, încît mustele din încăperile” decodează „instantaneu”. Încercînd să se justifice, el invocă o intoleranță specială a organismului său în ce privește apa. Un accident de mașină producîndu-se prin apropiere, în timpul unui „bairam” ce ținea de câteva zile, petrecăreților, altruști din fire, le vine ideea de a aplica victimelor, în aparență neinsuflete, un violent și reanimator *bouche-à-bouche*, deloc indicat însă din pricina efectului puternic insecticid — mai sus evocat — al expirației „normale”, efect pe care trebuie să ni-l imaginăm mult potențat în perspectiva celor patruzeci și opt de ore de chef non-stop. Există desigur și alte surse ale comicului în această narațiune. De pildă, veleitățile intelectuale ale unor semidocti provinciali. Întîmpinîndu-l pe scriitorul bucureștean refugiat la Mîla 41, diriginta oficiului postal din localitate, care salută de obicei printr-un dezinvolt „bonjour bun”, exclamă: „Cine n-a auzit de dumneavoastră? Credeți că noi sîntem analfabetați? Că nu ci-

tim?”. Invitîndu-l, cu un prilej mai intim, să se simtă ca la el acasă, ea face abuz de erudiție: „Aranjați-vă ca la dumneavoastră acasă, *ad-libidum*, ca să mă exprim pe limba vechilor elino-traci, latifundatorii acestor așezări străbune”. Vlad Mușatescu creează pentru uzul oroului său un jargon simpatic, mod de a susține și din această direcție partitura umoristică a narațiunii. Un fumător înrăit „trage fumul în plămînu-i de metal neidentificat”, dansatorii se „deshidratează”, motiv sau pretext de a pretinde o nouă „porție de reinvigorant”, minile nu se string, după cum am văzut, ci se „pompează viguros”, niște cocosi piperniciți sînt declarați „subdezvoltați” etc. Un tic al autorului e folosirea raporturilor fals adversative, de felul „motorul strănută de câteva ori, apoi tace, dar se și oprește.”; „Mă las pe spate, culcîndu-mi capul pe perna dură, dar aspră”; „Mă așteaptă romanul neterminat, dar nici început”.

În conformitate cu logica perspectivei adoptate de Vlad Mușatescu, nimic nu întunecă orizontul acestei lumi vesele. Cei citiva nori se risipesc repede. Morții din microbuz sînt doar „morți de beți”, decesul dirigintei, complicea escrocilor, e simulat, din feava amenințătoare a unui revolver apreciat drept un „Smith and Wesson Special Service” nu țîșnește decît un jet de apă care-l trădează adevăratul calibru: „Lîpscani 44 — Bucuria copiilor”. Chiar escrocii — constituînd singura „pată” pe ecranul acestei evocări insuflete — sînt mărunți și, aflați de mai multă vreme sub supravegherea miliției economice, în afara posibilității de a deveni nocivi. Slăbiciunile oamenilor, ca și erorile lor mai grave, sînt contemplate din-

tr-un unghi comic liniștitor. Răul, chiar atunci cînd apare, nu poate fi, în această lume, eficient. Un escroc pe care autorul ni-l recomandă drept „simpaticul apopleptic Optimus Cotonog” (pretinsul „responsabil cu producția” filmului) nu poate, evident, să sperie.

Romanul lui Vlad Mușatescu, căruia i se poate prevedea un frumos succes de public, e în măsură să ofere o lectură plăcută și cititorului mai „subțire” (ce nu e sinonimul celui năzuros). Căci deși nu evită facilitățile comune genului „ușor”, autorul le încorporează într-o manieră umoristică coerentă, emanatie firească a unei dispoziții joviale autentice.

Valeriu Cristea

Laurențiu Ulici

Cîntece

CU un volum de Cîntece (Ed. Dacia) debutează Vasile Dăncu, poet din nord-estul Transilvaniei, autor de poeme naive și sentimentale (nici o aluzie la Schiller), scrise ca și cum ar fi vorbite, orale așadar, în manieră de folclor stilizat, într-o viziune idilic-nostalgică de sorginte coșbuciană. Percepția proaspătă a motivelor istorice și elogiul universului deluros și silvic sînt, în planul materiei lirice, dominantele noului poet. Între un pastel ce convoacă vechimea istorică în chip de comparații și metafore („Arma amurgului / își întinde toga / ca și cum ar arde Sarmisegetuza // Cade capul zilei / cosașii lasă / iarba ucisă / pe dealuri și pe văi // Acum într-un codru / băiatul lui Scorilo / își împlintă în inimă / pumnalul...”) și o cantilenă ce-și ridică melodia pe sentimentul păduri ca specific autohton („De-am fi avut castele / cetăți de piatră cu porțile dearamă / alții ne-ar fi alungat din ele / și poate pribegi / am fi ajuns la marginea pămîntului. / Dar bătrînii s-au ascuns în codri. / Pădurea, / neînvînsă Troie verde, / cîntată în doine / nimbata de stele, / le-a fost și leagăn / și lance și sicriu”) încapă totul, de la adîncimea sentimentului patriotic exprimat discret, fără deraieri tonale, pînă la extrema naivitate a meditației. De ar fi rămas la atitudinea originară, poetul și-ar fi găsit, probabil, un timbru propriu care să dea autoritate lirică universului din poeme. Prejudecata caducității l-a făcut însă să-și împestreze dicțiunea cu tot felul de motive livrești, fie de istorie, fie de mitologie, fie de literatură. Lîngă Pîntea și Horia stau Cristofor Columb, Magellan, Don Quijote, Jack London, Ulise, Tasso, regele Lear, alături de codrii natali, de dealurile transilvane, întîlnim geografii depărtate, precum Alaska, Troia și Hiroșima. Funcția metaforică a acestor aluzii livrești este minimă, iar de cîteva ori asociațiile „imagistice” bazate pe ele sînt apoetice și de prost gust („Chiotul feței din marginea pădurii / se prăbusea în mine / pasăre în focul Hiroșimei”). ori devin pretexte pentru un epigonism prea vizibil („De la o zi la alta / Ulise nu era Ulise, / aluneca încet / spre bucătărie”). Pe Vasile Dăncu nu-l prind „cîntecele moderne”, ci „cîntecele vechi”, cu izul lor de baladă rostită în registru elegiac, amestec de *Mioriță* și *doină haiducească*, fără prea multe artificii imagistice, limpezi și drepte în patina lor sentimentală, poeme de atmosferă ce-și conține lirismul („A zis ciobanul în ultima lui toamnă: / îmi voi aduce oile / pe celălalt tărîm / să pască nevăzuta iarbă / ce crește deasupra și dedesubtul vostru / ori poate niciunde. / Vă las fluierul, / să aninați luceferii de cetini / și zorii să-i chemați de după creste”). Poetul este, fără îndoială, talentat, dar, deocamdată, nu destul de hotărît și în căutarea, încă, a măsurii. Primejdia cea mare stă însă în naivitatea gîndirii. În diletantismul liric pe care o percepție nouă, oricît ar fi de colorată, nu-l poate, singură, atenua.

SEMNAL

EDITURA ALBATROS

Lucian Blaga — POEME (ediție bilingvă româno-germană). Versiune germană și cuvînt înainte de Wolf Aichelburg. Colecția „Cele mai frumoase poezii”. 188 p., lei 4,50.

EDITURA MINERVA

Zaharia Stancu — SCRIERI, vol. V. 328 p., lei 26.

EDITURA EMINESCU

George Ivașcu — 101 TABLETE. 300 p., lei 11.

EDITURA

CARTEA ROMĂNEASCĂ
Geo Dumitrescu — JURNAL DE CAMPANIE (versuri). 288 p., lei 23.

EDITURA ION CREANGĂ

Fodor Sándor — PITICUL CIPI. ACEST URIAS FERICIT (în limbile română și maghară). Ecîlta a II-a. Ilustrații de Rusz Livia. 120 p., lei 13.

Anamaria Smigelschi — LUNA BETILUNA ȘI GRĂDINA (carte în imagini). 24 p., lei 5,25.

N. Nobilescu, G. Zarafu — HAM — ÎNTIMPLĂRILE UNUI CĂTEL NĂZDRĂVAN (bandă desenată). 92 p., lei 5,50.

București, 7 ianuarie 1881

București, 11 aprilie 1944

Ion Minulescu

Ion Minulescu in 1899...

...și în 1914

SE împlinesc astăzi, 11 aprilie, treizeci de ani de la încetarea din viață a poetului Ion Minulescu. Cu un an înainte, apăruse a doua ediție definitivă, în colecția „Scriitori români contemporani”, a operei sale lirice (**Versuri**, în „Fundatia regală pentru literatură și artă”), la cinci ani după ediția întâia. În 1928 i se decernase autorului Premiul național pentru poezie. Puțini scriitori contemporani s-au bucurat de succese mai răsunătoare ca acelea ale lui Ion Minulescu. E destul să amintesc de plebiscitul inițiat de către săptămânalul „Ideia europeană”, care a încununat romanul **Roșu, galben și albastru**, în concurență cu Ion de Rebreanu, dar lăsându-l departe în urmă. Aparițiile sale în public, cu lecturi de versuri, erau punctul de atracție și de zgomotos succes al șezătorilor literare, în toate părțile țării.

Ion Minulescu a fost singurul poet simbolist de certă răspândire, ca să nu spunem popularitate. În 1908, cînd a publicat **Romane pentru mai târziu**, acestea și-au dezmințit titlul, dovădu-se de îndată memorabile, în felul concurențelor lor, omonime, din domeniul muzicii ușoare. Ceea ce nu reușise Alexandru Macedonski în cincizeci de ani de activitate literară — de a pătrunde în masele cititorilor de poezie — i-a izbutit lui Ion Minulescu de la primul volum. Alături de răsunetul public al versurilor lui trebuie menționată influența sa asupra poezilor din generația mai tină și de temperamente diverse, ca acela al lui Aron Cotruș sau

Perpessicius. Muzicalitatea versurilor lui îi atrage simpatia mofturosului Dimitrie Anghel, care-l va prețui și va colabora cu el la traduceri din lirica franceză contemporană. Parisul îi influențase, cam în același timp, pe ambii, rafinându-le gusturile și sensibilitatea. Amîndoi debutaseră ca epigoni eminescieni, pentru a-și găsi însă fără mare greutate sunetul propriu, individualitatea. Șocul i l-au dat însă „complementele” lui Jules Laforgue, elegii temperate de umor. În alt stil, Minulescu va trata pirandelliana temă a sciziunii personalității, fie pe scena teatrală, fie de pe agora lirică, eliminînd orice notă de „plingere”, la lumina înțelegerii instabilității cuplului omenesc și a relativității noțiunii de fericire.

Cine nu cunoaște pe derost aceste versuri ?

**Eu știu c-ai să mă-nșeli chiar miine...
Dar fiindcă azi mi te dai toată,
Am să te iert —
E vechi păcatul
Și nu ești prima vinovată !...
(Celei care minte, în Romane pentru mai târziu)**

Aceste versuri și cele ce urmează :
**În cinstea ta.
Cea mai frumoasă din toate fetele ce mint,**

**Am ars mirezme-otrăvitoare
în trepiduri de argint etc.**

s-au recitat cu pathos declamator, de șazeci și atîția ani încoace, de tineri, de oameni în toată firea și de cele mai cumsecade condiții, poate dintr-o nevoie compensatoare de a fi altfel de cum le-a fost dat să fie. Sintem așa fel făcuți, încît ne place similitudinea, ca să ne reflectăm într-o oglindă credincioasă, dar parcă sintem mai atrași de disimilitudinea, care ne dă o clipă iluzia de a trăi altă viață, de a cunoaște alte experiențe, de a ne smulge determinismului cosmic ce ne închide între gratii, nelăsîndu-ne decît să întrezărim orizonturi interzise. Aceasta este poate cheia farmecului pe care l-a exercitat și-l mai exercită încă poezia mi-

nulesciană, aflată parcă sub imperiul lozincii „Partenza” !

Explicarea ecoului momentan sau prelungit, ca acela de care ne ocupăm, este de resortul unei discipline recente, care a fost numită sociologie literară. Ea, și numai ea, prin sondaje de opinie, cînd e vorba de contemporani și chiar de scriitori și artiști din trecut, despre care ne-au rămas mărturii din vremea lor, ne poate lămuri de ce cutare om talentat, să spunem, n-a fost înțeles în ceasul său, ca să fie postum ridicat pe scut de generații succesive sau, ca în cazul nostru, de ce a beneficiat și beneficiază încă de un aproape inexplicabil regim preferențial.

ION Minulescu a fost și este încă un poet de largă audiență publică. Acesta-i un fapt incontestabil. Scriitorul n-a căutat gloria, dar a gă-

sit cu ușurință ecou în sensibilitate contemporanilor. Cititorii săi de ambele sexe și de toate vîrstele îl iubeau pentru că erau cu toții avizi de alte zări, unele mai exotice ca celelalte, de alte condiții de viață, fără griji, fără bătăi de cap, empirice sau transcendente, de plăceri ale simțurilor și ale unei ambianțe de artă, în cadrul unei etici latitudinare, sau, cum spunea filosoful, al unei morale fără obligații și fără sancțiuni. Există, desigur un univers minulescian fără mari iluzii (reversul medaliei), dar mai ales este prețuit acela al tuturor mirajelor pe care ni le-a oferit civilizația, în acest larg bazin mediteranean, din antichitatea păgînă, greco-romană și pînă în zilele noastre, în vecinătatea Orientului apropiat, care ne-a lăsat în zestre patrumurile, covoarele, „delicatesele” și celele lenevoase, afundate în divan și în fum de narghilea sau de trabuc. N-a jura ca unii cititori nelămuriți au deschis Larousse-ul sau vreun dicționar enciclopedic român, ca să vadă ce sînt acele vocabile din **Romane fără muzică** :

**În cartea roză-a epoeiei
Amantelor din Syracusa,
Cytera,
Lesbos
Și Corint...**

Ce prestigios sună aceste nume cu ecouri îndepărtate în istorie și într-o geografie confuză, prielnică visului, și sub puterea hașului !

Poezia lui Minulescu e plină de peregrini fără țintă prestabilită, de amantă care nu se bat în piept, ca să rostească jurăminte eterne, de vagabond sub semnul Soarelui sau al Lunii, de yachturi albe, roșii și negre, care-și urcă barca fără sinistritate morții,

**După trei zile
Și după trei nopți,
După trei apusuri
Și trei răsăriri**

(Romanța yachturilor)

Ion MINULESCU ROMANE PENTRU MAI TARZIU

Debutul editorial (1908)

Premiul național pentru poezie

În anul 1928, cînd Ion Minulescu ajunsese unul dintre cei mai apreciați poeți ai noștri, i se acordă Premiul Național pentru poezie. Odată cu el, primește același premiu — pentru proză — Nicolae Iorga, Minulescu („însemnînd o nouă orientare a poeziei românești, de douăzeci de ani încoace, trebuia răsplătit”) devine astfel al cincilea poet deținător al Premiului Național de poezie (după Octavian Goga — 1924 ; Mihai Codreanu — 1925 ; Topirceanu — 1926 și Cincinat Pavelescu — 1927). Înaintea lui Iorga, Premiul Național pentru proză fusese atribuit : în 1924 — Mihail Sadoveanu ; 1925 — I. Al. Brătescu-Voinesți ; 1926 — I. Gorun ; 1927 — I. Agirbiceanu.

Nouă scriitori la o șezătoare literară (Rădăuți, ianuarie 1910) : Ion Minulescu, Dimitrie Anghel, Octavian Goga, Emil Gileanu, Mihail Sadoveanu, Șt. O. Iosif, Cincinat Pavelescu, Zaharia Bărsă și Ilarie Chendi

UN MARE NELINIȘTIT...

OMUL era oglinda vie a poeziei lui. În vorba răsunătoare, în gesturile cind largi, cind repezi, în mobilitatea feței, în agitația privirii din dosul ochelarilor, regăseam tonul și mișcarea din versurile sale, tot așa cum, atunci cind îl recitesc pe Minulescu, îmi răsare imediat în minte figura lui, fețele lui de-a fi. deschis și comunicativ. Această potrivire de ton între om și poezia lui era atât de mare încît am impresia (aproape certitudinea) că un cititor al său de astăzi care nu l-a cunoscut și-l poate închipui pe Minulescu numai așa cum l-am cunoscut noi cei cîțiva cîți am mai rămas.

Este în versurile lui Minulescu o sonoritate captivantă care, în 1908 cind au apărut *Romanțe pentru mai tirziu*, a putut să pară, tocmai din cauza surprizei pe care o provoca, afectată. Astăzi, cind perspectiva în timp permite o judecată mai sigură, ne dăm seama că nu putea fi vorba de o afectare — decît doar cu paradoxalul înțeles că era o afectare firească. Poezia lui Minulescu izbucnește fără oprire din izvorul unei firii lirice abundente și prielnice revărsării în forme repede concepute și repede construite, cu o mare siguranță a expresiei. Totul, la Minulescu, este expansiune lirică covârșitoare și care are loc întotdeauna cu necesitatea absolută a unui fenomen natural.

Cîntecul lui nu lasă să se presupună imitația. Nu s-a observat destul că poezia lui Minulescu, comparată cu poezia simbolistilor de limbă franceză, Verhaeren, Maeterlinck, Van Lerberghe și alții, pe care el și-i recunoștea drept modele, nu dă deloc impresia unei transpuneri în românește a tonului acestora. Din partea lor i-a venit poate un mai mare indemn la înnoire, o încurajare a propriei sale firii înnoitoare. El a împrumutat de la dinșii cîteva decoruri, pe-atunci la modă (parcuri galbene de toamnă, melancolice amurguri violete, și altele la fel), dar care n-au decît o însemnătate pur și trecător exterioară. O înrudire profundă între ei și el nu cred că există. Minulescu sună foarte românește, dacă n-ar fi decît faptul că întrebuințează de foarte multe ori (mai cu seamă în volumele de la început) versul trohaic de cincisprezece și șaisprezece silabe, care e dublarea versului de șapte-opt silabe caracteristic poeziei noastre populare și pe

care el îl dezarticulează numai sub aspect vizual. Natura și orașul, strada și grădina, chiar și decorurile la modă, sînt toate de la noi sau imămintenite la noi, localizabile în tonalitatea noastră și nu în altă parte, pe malul Dimboviței și nu al Senei.

Poezia lui Minulescu dă un sunet numai al ei, un sunet viguros și plin, bine apăsător. Și tocmai această vigoare îl deosebește atât de simbolistii francezi (cu excepția doar a lui Verhaeren) cît și de ai noștri (cu excepția numai a lui Macedonski). Poeții noștri își rosteau neliniștea în forme lîncede și depresive. Neliniștea lui Minulescu (căci el a fost un mare neliniștit) își află întotdeauna o expresie plină de vigoare, chiar violentă pînă la înverșunare. Expresia aceasta este rezultatul unei gândiri poetice întemeiate în mișcarea ei pe contraste și pe alăturarea contrariilor:

Eu sînt o-mperecheră de straniu
Și comun,
De aiurări de clopot
Și frămîntări de clape —
În suflet port tristețea planetelor
ce-apun
Și-n cîntece tumultul căderilor de ape.
Eu sînt o cadențare de bine
Și de rău,
De glasuri răzvrătite
Și resemnări tîrzii [...]
Eu sînt o-ncreșigare de harfe
Și trompete...

Minulescu își ascundea de multe ori neliniștea îndărătul unui umor și a unei jovialități, care însă înșelau (cu strălucire, de altfel) numai pe cei ce nu aduceau prima impresie ca să ajungă la *Nu sînt ce par a fi*, cum sună cu mult înțeles titlul culegerii sale de versuri din 1936, ultima înainte ediției definitive din 1939 a poeziilor lui, retipărită „cu adăugiri” în 1943.

Rar se întîlnește o poezie care să se prindă atât de strîns în cutele schimbătoare și uneori infidele ale memoriei așa cum se prinde poezia lui Minulescu. Și aceasta se întîmplă desigur din cauză că versurile sale sînt extraordinar de cantabile și te îndeamnă să le spui cu glas tare și răsunător, așa cum le rostea el, iradiind și atrîgînd simpatie.

Al. Philippide

Aprilie, 1974

24 DE VOLUME

butul editorial, cu volumul *Romanțe pentru mai tirziu*, tipărit la 10 aprilie 1908, în 108 pagini (45 de poezii). Următoarele sale volume de poezii: *De vorbă cu mine însumi*, 1913; *Spovedanii*, 1927; *Strofe pentru toată lumea*, 1930; *Nu sînt ce par a fi*, 1936; *Versuri*, 1939. Cu proză Minulescu debutează tot în anul 1908 — volumul de nuvele *Casa eu geamuri portocalii*, după care vor urma: *Măști de bronz*, 1920; *Cițiți-le noaptea*, 1930; *Cine-i autorul acestui roman senzațional?*, 1943. Între aceste volume vom găsi intercalate și cele patru romane ale lui Minulescu: *Roșu, galben și albastru*, 1924; *Corigent la limba română*, 1928; *Bărbierul regelui Midas*, 1931; *3 și cu Rezeda* 4, 1933. Primele piese de teatru i se joacă la Teatrul Național din București, la 10 ianuarie 1921: *Pleacă berzele* (3 acte în proză) și *Lulu Popescu* (un act în proză). Vor mai urma: *Omul care trebuie să moară*, 1924; *Manechinul sentimental*, 1926; *Allegro, ma non troppo*, 1927; *Amantul anonim*, 1929; *Porumbița fără aripi*, 1931; *Nevasta lui Moș Zamfir*, 1937. Cele mai multe dintre volumele menționate mai sus au fost reeditate (*Romanțele* au cunoscut opt ediții). Postum i-au apărut — în afară de reeditări — volumele: *Bucureștii tinereții mele* (1969); *Scrieri*, vol. I, II (1966, 1969) și *Banchetul meu, cîntece și romanțe* (1971), o culegere de poezii publicate în diferite periodice, dar neincluse în nici un volum.

Activitatea literară, de patru decenii, a lui Ion Minulescu, s-a încheiat deci cu 24 de volume — poezie, proză, teatru, amintiri; la care se mai adaugă sutele de articole publicate în ziare și reviste și neadunate încă în tomuri, așa cum s-ar conveni.

I. M.

Ion Minulescu, portret de Camil Ressu (1942)

cifre fatidice, de chei pierdute, de ari „bruni din sud”, de trenuri, ca și vapoarele:

...e poartă nerăbdarea mută,
...agajul visurilor noastre.
...sețea noilor senzații
...infinite paratele...

(Prin gările cu firme-albastre)

Poetul nu e însă un înstrăinat. Vrăul mirajelor exotice și al civilizației voluptuării apuse, dar resuscitat, este și un contemporan, turist ca toți, care ne poartă pe Valea Praei, a Oltului și a Lotrului, ne plimbin prin locuri puțin cunoscute, cum e cova, reședința pe vremuri a dinatului „Antoine Bibesco”, prietenul n al lui Marcel Proust, pe la Bran, căutare de Plastică medievală, prin itală, se-nțelege, unde e o figură ată din viață în legendă și mai ales țărnuț, din tinerețe îndrăgît, al ii Negre. Nu lipsește nici locul de ecere a copilăriei și adolescenței, tii,

rustica și vesela Trivale
(Spovedanie)

...i împrumută o notă (nu prea conștitoare) de melancolie și de durere, e-it-motiv-ul:

...ă doare tot ce-am spus
...eși n-am vrut
...i spun nimic mai mult decît atît...

EXISTĂ o veselie, dacă nu e prea tare cuvîntul, sau o nuanță de veselie minulesciană, rezultată din ahotărîre prealabilă de a nu-și lua în serios mîhnirile, aspirațiile imobile, elanurile către necunoscut, ca asigură, prin accentul ei tonic și confortant, credința statornică a cîilor.

...oi toți, de pildă, ne melancolizăm nna, odată cu căderea frunzelor și schimbarea vremii, atît de dăunătoare reumaticilor, fără să ne gîndim poetul o poate privi sub un alt unghi, acesta:

Toamna, fată deochiată —
Biată fată!...
Deochiată, dar frumoasă
Și cochetă,
Mi-a intrat odată-n casă,
Indiscretă,
Să mă-ntrebe ce mai fac...
Ce problemă viitoare
Mă mai doare...
Ce țigări de foi mă otrăvesc.
Cînd vorbesc...
Și ce fel de coniac
Beau cînd tac...

(Isprava toamnei)

Este o ipostază a toamnei, la care nu s-a gîndit nici unul dintre noi. Poetul e însă deținătorul unei cutii cu surprize, din care ies, ca la mișcarea de mîini a scamatorilor, tot ce nu ne putem închipui, tot ce e mai neprevăzut și prin aceasta chiar mai încîntător. În versuri libere, a căror regularitate a fost însă demonstrată, și cu un acut simț muzical, poetul își poate îngădui toate capriciile, de la împrutarea notei desuete din Micul dor:

Aoleo... și vai de mine!...
Ce să mai fac eu din tine?

(Fetița din Făgădău)

sau a binecunoscutului îndemn:

Prin finul de curînd cosit

(Turism)

ori a temei populare:

Frunză galbenă uscată —
Frunză ce-ai fost verde-odată
(Rînduri pentru păsările călătoare)

pînă la faptul divers din *Sinuciderea unui anonim* sau la iluzionismul din *Romanța nebunului*, care se crede
Un pod cu chip de curcubeu.

Greu de cuprins într-o formulă, ca toți creatorii de mare artă și de „poncifuri”, Ion Minulescu este mai mult iubit decît înțeles. Ce soartă mai bună își poate dori un scriitor, sondînd cu o ultimă privire, dilatată de spaimă, viitorul?

Șerban Cioculescu

Elogiul vieții

În cărțile lui Mircea Horia Simionescu

CINE nu-și amintește sentimentul pe care, copil fiind, l-a încercat intrînd pentru prima oară într-o bibliotecă? Incremenite dezordonat în rafturi, ca trăsăturile unui om fotografiat în mișcare sau ca lucrurile dintr-o odaie părăsită în grabă, volumele păreau să-și fi întrerupt, la ivirea vizitatorului străin, viața secretă. Sute de titluri, cele mai multe scrise vertical pe cotoare și formînd fascicule de enunțuri eliptice, enigmatice, se ofereau privirii asemenea unei complicate și inutilizabile claviaturi. Chiar după ce, alese la întimplare, cărțile erau scoase din șirurile de-o varietate monotonă și se lăsau răsfoite, impresia de contact cu o lume străină, impenetrabilă persista. Într-un loc se vorbea despre un prinț nebun, care își invita iubita să plece la mină-tire și organiza la palat un spectacol de teatru; într-altul, apărea un călăreț deșirat, avîntîndu-se marțial asupra morilor de vînt întîlnite în drum. Și mai ciudate erau broșurile care cuprindeau plănșe cu rase de ciini, diagrame ale unor partide de șah, imagini ale unor aparate desfăcute în piesele componente, liste interminabile de mîncăruri sau de cifre... E adevărat, în ciuda abundenței unor cuvinte lungi și necunoscute și a exoticelor litere k, w, y sau q, frazele, luate în parte, puteau fi înțelese și în realitatea pe care o evocau putea fi recunoscută realitatea de zi cu zi; dar care era rostul consemnării atîtor fapte? Și, mai ales, de ce păreau ele atît de importante pentru cel ce le înregistra și de ce cititorului i se înfățișau ca lipsite de sens, accidentale, bizare?

Aceleași întrebări și le poate pune și matura, desigur, nu în legătură cu cărțile, ci cu alte ansambluri de semn. Inscricțiunile de pe pietrele funerare, exercițiile din vechi caiete de școală, indicatoarele de circulație, regulile de întrebuintare de pe ambalajele unor mărfuri, chitanțele uzate, în fine, toate formele de immortalizare a unor înțelesuri ce contează doar în anumite împrejurări devin, privite din afară, absurde. Viața se scurge necontenit din ele, ca metalul topit din minereul cenușiu și zgrunțuros, și le transformă în reziduuri.

Această superbă a vieții, acest refuz al ei de a rămîne în hieroglife, constituie obiectul admirației tacite a lui Mircea Horia Simionescu. Prin cele două volume publicate pînă acum din ciclul *Ingeniosul bine temperat — Dicționar onomastic, 1969 și Bibliografie generală, 1970* — scriitorul, confundabil, la nivelul aparențelor, cu un mizantrop, cu un autor de parabole despre incomunicabilitate, își exprimă, de fapt, satisfacția că existența, unică și fugitivă, nu poate fi transformată într-un exponat de muzeu.

Elogiul vieții nu are un caracter explicit, ci este implicat, ca stare de spirit, în întreaga satiră a limbajului și a veleităților sale. Pentru Mircea Horia Simionescu cuvîntul deține o funcție istorică în procesul comunicării, dar nu mai mult de atît. Capacitatea lui mitică de a crea sau de a eterniza realitatea este supusă unei persiflări sistematice. Visul lui Borges de a inventa și de a face să existe o țară compunîndu-i istoria și geografia sau iluzia lui Proust că timpul poate fi prins în plasa nevăzută a cuvintelor constituie termenii de opoziție ai *Ingeniosului bine temperat*. Dacă cineva ar numi toate elementele lumii — pare să spună scriitorul — lumea ar deveni peste numai o clipă alta și întreg inventarul ar rămîne lipsit de sens. Totodată, acest inventar, departe de a-și constitui o viață proprie, ar sta la dispoziția tuturor celor care i-ar atribui o semnificație.

În *Dicționar onomastic*, demonstrația vizează tocmai larghețea cu care cuvintele admit să fie modelate și în-suflețite de către oameni. Și vocabularul curent ar fi ilustrativ în privința aceasta, dar mutațiile în semantică lui se petrec pe parcursul a sute de ani și depind de consensul comunității: de aceea, scriitorul își exemplifică ideea printr-un material mult mai instabil, printr-o categorie lexicală aflată în mod tranșant la discreția capriciilor individuale: antropimele. În linii mari, procedeul funcționează astfel: numele proprii, așezate într-o ordine alfabetică, de dicționar, sînt definite cu o mare si-

guranță, ca și cum complexul sonor ar cere cu necesitate un anumit conținut. Sub ochii mirați ai cititorului, cuvintele care, pentru el, se legau de cine știe ce amintiri și aveau cine știe ce rezonanță afectivă, se metamorfozează miraculos, dirijate de bagheta autoritară a unei conștiințe străine. Forța scriitorului stă în faptul că nu consultă pe nimeni, că nu are trac, că își impune propria interpretare cu aerul că nici nu ar exista o alta posibilă. Cititorul, să spunem, a cunoscut cîndva o persoană cu numele Dana care lucra, ca profesoară de istorie, la un liceu și care era o fire romantică, inclinată să reconstituie, grație imaginației, dramatismul și culoarea epocilor îndepărtate; același cititor a văzut și un film care l-a impresionat puternic și a cărui eroină, purtînd, întîmplător, un nume identic, se remarcă prin voluntarism, printr-un refuz programatic al soluțiilor de compromis; este de la sine înțeles că în memoria lui cuvîntul Dana s-a sedimentat marcat de experiențele respective, ajungînd să însemne, sintetic și, poate, chiar inanalizabil, sensibilitate creatoare, independență, demnitate. Contraziind brutal această convingere, autorul *Dicționarului onomastic* definește numele în cu totul alți termeni:

„Dana — Adolescență bleagă, cu un fel de ambalaj inestimabil care-i dă calitatea pe care n-o are în realitate. Viața sufletească imobilă, abundentă în vași temeri, vigilență în pasivitatea ei asemenea unui bătrîn căruia i se face climă.»

După un moment de șoc, gîndită și regîndită pînă la o deplină familiarizare, versiunea se acreditează. Într-adevăr, Dana nu poate sugera decît platitudinea retractilă despre care se vorbește în paragraful citat; chiar cei doi de a, care altădată sunau înalt și luminos, amplifică de nazala intermediară, formează acum un lanț lăbărtat, flasc. Pentru a produce o răsturnare atît de spectaculoasă, scriitorul a pus în mișcare un complicat mecanism convertitor. În primul rînd, însuși faptul că explicația sa este consemnată, alături de alte explicații, într-un dicționar, creează impresia de adevăr științific. Tăiate ferm, strict funcțional, parcă pentru a rezuma idei îndelung verificate, frazele nu admit nici un zîmbet minimalizator. Pînă și comparațiile mai deocheate, departe de a da naștere, ca orice cochetărie stilistică, unui climat libertin, par folosite cu severitatea celui care, pentru a se exprima cît mai exact, își învinge prejudecățile puritane. Exploațînd la maximum mijloacele prin care un dicționar se impune ca o autoritate de necontestat, Mircea Horia Simionescu recurge și la citarea unor „autori clasici”. Indiferent dacă sînt reali sau fictivi (ca în *Bibliografia generală*, unde inventarea lor va deveni un instrument de lucru), acești autori ocupă întotdeauna un loc privilegiat în ierarhia surselor. Aserțiunile lor, nici-

odată glosate, „elucidează” definitiv diferitele probleme lexicografice:

„Gaston — În societatea lui te simțai întotdeauna ca într-o cofetărie.” (R. Strauss: *Zero*)”.

„Denta — Într-un apus de soare tomatic, care desfășura peste Huși pinze de polen, o fată de o frumusețe galbenă, cu rochie galbenă și privire galbenă trecea, legîndu-se, spre Asia.” (Domenico Tempesti)”.

Deși, la prima vedere, definițiile par formulate cu o aroganță abstractă, ca enunțurile dintr-o tablă de legi, inerțiile cititorului nu sînt ignorate complet. Pentru a-i cîștiga adevine, autorul dicționarului activează adesea asocierile difuze care există în subconștient și care, în cele mai multe cazuri, întrunesc unanimitatea. Astfel, numele *Chloe*, avînd ceva din sonoritatea onctuoasă a cuvintelor *ulei*, *aloe*, *clei*, suportă, fără a stîrni proteste, o etichetare impresionistă de genul: „Chloe — În loc de singe, în vine li curge untdelemnul”; *Gerda*, cu rezonanța sa nordică, trimite firese la formula „Severitatea însăși”; *Arsate*, variantă explozivă a adjectivului *hirsut*, poate primi și această explicație, aparent arbitrară: „ARSATE — Părul zbîrlit perie. Nu trăiește decît în zone lutoase, cu zumzete de clavecin sperios, sau în *Gerusalemme liberata*.” ș.a.m.d.

MIRCEA HORIA SIMIONESCU cîștigă adevinele cititorului numai pentru a-i demonstra că, în materiile de limbaj, orice adevine poate fi cîștigată. În aceasta constă, de altfel, comicul scrierii sale, comic ce ține de fond, de atitudine și nu de anecdotică. Convenția este reperabilă de la primele pagini: cu tonul său oracular, absolut, scriitorul denunță tocmai relativitatea semantică, pasivitatea cu care cuvintele acceptă investiții — pentru mai mult timp — din partea unei colectivități sau — pentru cîteva clipe de-o seriozitate burlescă — din partea oricui vrea (și poate) să facă prestidigitatie lingvistică. Cuvintele sînt, prin urmare, un mijloc și nu un scop, un instrument născocit și manevrabil de către oameni și nu o realitate în sine, terorizantă. În absența vieții, a spiritului creator, ele și-ar pierde strălucirea, care este doar un reflex.

Sensul demitizator al *Dicționarului onomastic* — ca și cel al *Bibliografiei generale* — se manifestă și la suprafață, printr-un umor textual. Glumele lui Mircea Horia Simionescu sînt însă niște glume ciudate; ele par să rezulte întîmplător din combinarea metodică și exhaustivă a cuvintelor. Simulînd o disponibilitate totală, de creier electronic, scriitorul traversează „științific” cele mai diferite zone ale comunicării, „neobservînd” că unele din ele sînt minate de mari surse comice. În modul acesta, umorul pare realizat involuntar și are fermecul pe care îl au comicii „serioși”, surzi la hohotele de rîs ale publicului. Iată, ca exemplu, cîteva titluri de cărți din *Bibliografia generală*: *Misiunea doamnei Sachelarie în literatura america-*

nă, *Determinarea gradului de abstracționism la sugari*, *Jupuirea de viu în relațiile dintre puterea otomană și satul Tărtășești (jud. Covurlui)*, *Demodarea munților Pirinei*, *Analiza spectroscopică a situațiilor penibile*, *Pentru o incultură mai puțin crasă, mai puțin evidentă*, „*Ideea de mătrășit*” și *genuflexia la popoarele civilizate*. Ca și la Urmuz, din cauza absenței unui sentiment imediat, organizator, acest umor mecanic alunecă în absurd. Foarte rar scriitorul face propriu-zis glume, dar, chiar și în aceste puține cazuri, riscă să-și piardă prestigiul de enciclopedist auster. (Ex.: „*Damigena* — Zeitate la care se închină un mare număr de bărbați”, *Dicționar onomastic*).

Cu toate că are drept mobil demitizarea literaturii și nu a cuvîntului, *Bibliografia generală* este, de asemenea, concepută riguros, ca o lucrare de specialitate (există chiar bibliotecari care o trec, în evidențele lor, la rubrica de bibliografii!). Cărțile, despre care autorul afirmă într-un cuvînt înainte că aparțin Bibliotecii municipale din Tirgoviște (afirmație falsă doar în plan practic pentru că, într-un sens mai general, are în vedere, probabil, instituția în contact cu care M. H. Simionescu și-a format cîndva *ideea de bibliotecă*), sînt conștate conștiincios, cu un interes egal, dintre adnotări nelipsind niciodată anul apariției și editura. Această neutralitate de expert nu uniformizează textele. Datorită faptului că transcrie și citează copioase din cărțile sale imaginare, Mircea Horia Simionescu are posibilitatea să imite o gamă întregă de stiluri. Într-o anumită privință, *Bibliografia generală* poate fi chiar considerată o colecție de eșantioane aparținînd genurilor celor mai diferite: romanul sentimental, social, parabolic și analitic, discursul parlamentar, eseul, jurnalul intim, cronică istorică, manualul de psihanaliză, sociologie sau finanțe, aforistica, culegerea de învățături ori de sfaturi, indicațiile de folosire a unor aparate etc., etc. Așa cum se întîmplă, de exemplu, cu „exercițiile de stil” ale lui Romulus Vulpescu, și parodiile lui Mircea Horia Simionescu tind să-și constituie o valoare proprie, independentă de aceea a prototipului. Autorul lor însă contracarează această tendință, aneantizînd, cu vreo remarcă voit stridentă, construcțiile care iau proporții; preocuparea sa nu este de a face literatură prin parafrazare, ci de a parafraza însăși literatura. Neînsuflețite și fixate ca într-un insectar, cărțile inventariate par vestigiile unor eforturi uriașe, dar, acum, inutile. Din pasiunile și competențele care le-au generat n-a mai rămas decît un morman de hîrtie tipărită.

Înconjurat de cărți învechite și bizare, Mircea Horia Simionescu nu simte spaima fascinantă a lui Blecher și nici melancolia visătoare proprie lui Pillat și descendenților săi: L. Dimov, G. Tomozei, E. Brumaru. În expresia sa imobilă se ghicește, dimpotrivă, satisfacția celui care, cu calm și cu metodă, își distruge o iluzie. Versurile lui Eminescu i-ar putea servi ca deviză: „În zadar în colbul școlii, / Prin aurii mîncăți de molii, / Cauți urma frumuseții / Și îndemnul vieții, / ... / Ci trăiește, chinuiește / Și de toate pătîmește / Și-ai s-auzi cum iarba crește”.

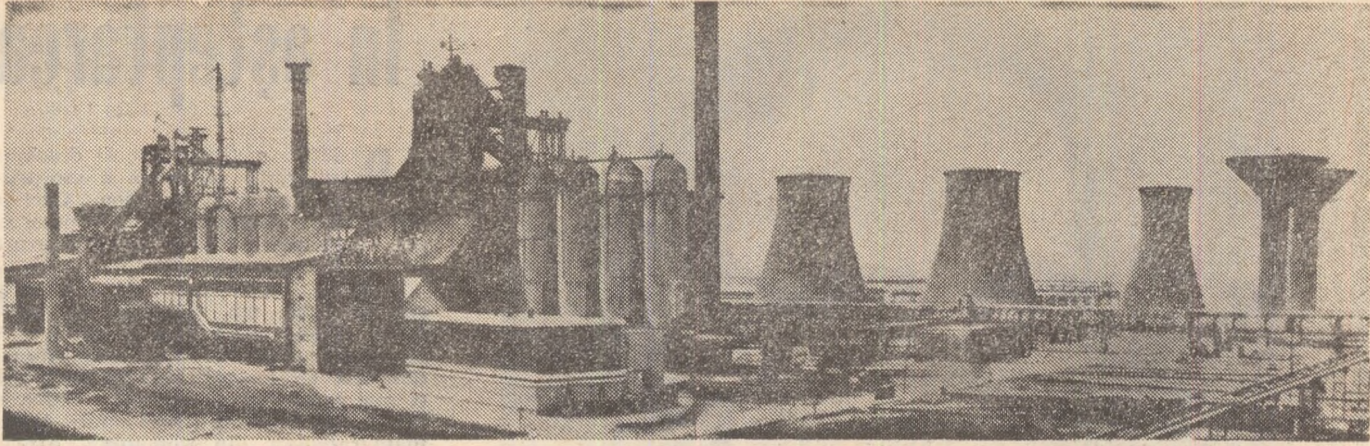
Demitizînd literatura, Mircea Horia Simionescu are în vedere mai ales literatura ei formală, adică aceea care favorizează industrializarea scrisului. Operele mari, necodificabile, chiar dacă își pierd sensul inițial, renasc în fiecare epocă datorită expresivității lor energice. În schimb, literatura de serie supraviețuiește doar proliferînd literatura de serie. Aceasta duce și la o anesteziere a simțului critic care, copleșit de cantitatea imensă de cărți produse pe bandă rulantă, uzează, ca de o cartelă perforată, de cîteva criterii exterioare. Fenomenul este pus în evidență într-unul din puținele articole consacrate unor scriitori reali:

„George Bacovia: „Plumb — Apărută în *Biblioteca pentru metalurgisti*, cartea lui Bacovia atrage atenția asupra acestui element pe nedrept disprețuit. Se trece în revistă largă utilitate a metalului, din care se pot face margini de linii ferate, clavire, chioșcuri pentru fanfara militară, aparate cinematografice, decoruri teatrale și chiar sicrie”.

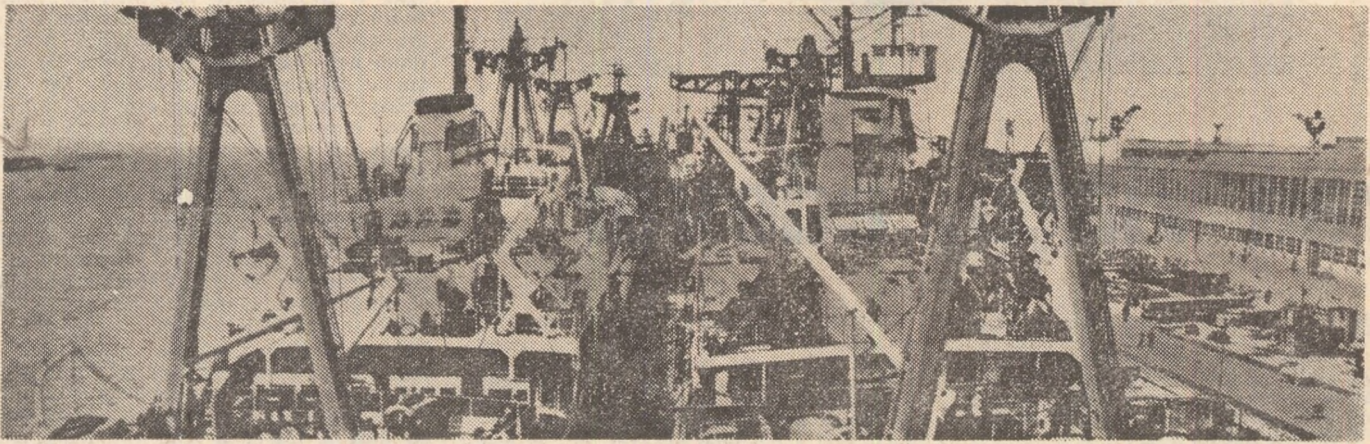
În sine, cărțile nu conțin viață. Ele se însuflețesc abia cînd (și dacă) cititorul le scoate din raft și se regăsește în paginile lor. Pentru a comunica acest adevăr simplu și fundamental, Mircea Horia Simionescu însuși a recurs la literatură, dovedind că sarcasmul său, ca și acela al criticilor, nu e decît un mod de a iubi exigent.

Alex. Ștefănescu

ORAȘUL DINTRE APĂ ȘI FOC

FILOSOFII antici și-au constituit universul din 4 elemente pe care le socoteau primordiale: pământul și aerul, apa și focul.

Nicăieri, poate, mai mult ca la Dunăre n-am simțit forța acestei cugetări fundamentale care reduce totul la esență.

Pentru că aici totul s-a născut și a crescut sub zodia apei și a focului.

Nu exista încă orologiul din turnul primăriei, nu se născuse nici melodia „Valurile Dunării”, dar pentru așezarea de la răscrucea apelor a bătut prima oară.

Între Brateș, Siret și Dunăre. Vase de lut ars, tanagre, cătușe dacice, altare, chipuri romane, amfore bizantine sau călărețul trac — în varii ipostaze expuse cu generozitate în vitrine de muzeu — atestă încă o dată că aici, încă din negura timpurilor, s-au statornicit oamenii.

Au fost pescari și păstori, navigatori și călăreți danubieni.

Ar fi aparținut întemeietorilor unui trib galic sau unor locuitori al Callatis-ului Pont-Euxinian, s-ar fi aplecat asupra leagănului așezării emisarul lui Constantin cel Mare, misionarul Coccoelus Gallatos sau modestul pescar de pe malurile Istros-ului, Gălat — este o precizare care-i așteaptă pe istorici.

Ceea ce putem preciza noi, pentru că o atestă bogatele urme ale culturii materiale — este că aici au locuit pescari și corăbieri, că în cătunul pescăresc de pe Brateș, cum menționează Ion Neculce — făcea negoț de pește, înainte de a deveni Domn al Moldovei, Petru Rareș, și Galații ar fi fost, cum notează Dimitrie Cantemir, cel mai vestit tirg de pe Dunăre.

Știm de asemenea, că de pe vremea caiacelor cu semilună cărind peșcheșul, prada zaharelelor sau furnituri destinate jenicilor aflați în campanii, de la „epoca de aur” de după pacea de la Adrianopol, când la Galați se deschid case de import-export, agenții de navigație, reprezentanțe comerciale și apar ca ciupercile angrosiștii, zarafii, armatorii, și pînă la granița anilor noștri, ai socialismului, structura circulației portuare a rămas neschimbată. Cum spune o veche baladă a locurilor:

Colo-n schelă la Galați / Negustorii-s încărcăți / Cu armii persienești / Și cu blăni lipovenești / Sului de mătase / Din cele linoase / Fir de ibrișin / Postav cel mai fin ; / Marfă femeiască / Și pinză turcească / Papuci de badii / Aduși din Indii / Blană lungă moale / Cu samur pe poale.

Altfel zis, se încărcau vasele cu grîne, cu vite, cu cherestea, cu sare, cu pește și se aduceau... Dar știm bine ce se aducea. Și prea bine știm că dacă într-un port se încarcă pentru export tractoare și îngreșăminte chimice, laminate și strunguri, camioane și produse fine de distilerie — în structura acelei economii naționale s-au petrecut mutații radicale.

„Duhurile din Galați fierb, n-am putut să-i pun în lanțuri — scrie în urmă cu 125 de ani comandantul garnizoanei, despre cei 13 conducători ai revoluției pașoptiste din Moldova — i-am suit în bărci și i-am transportat sub escortă la Măcin.”

13 din nesfârșita listă a numelor de foc ale celor care au luptat și s-au sacrificat pentru ca libertatea să triumfe în România.

★

Lîngă port, Șantierul Naval. Apele se întîlnesc aici cu focul ca din sărutul lor să se nască grațioase lebede ale mărilor.

De la docurile lui Saligny pînă la giganticele cargouri de 18 000 tone ce așteaptă pe cale botezul apei a trebuit să existe un „Vaskapu”, acel vas ars, cumpărat la Odessa la preț de fier vechi și redat mării în stare nouă, a trebuit să fie armat și lansat elegantul vas de pasageri „Principele Mircea”, să se facă reparații de nave, să se construiască șalupe, șle-puri, docuri plutitoare, dar și afete de tun, ambulante sau cisterne de vagoane.

Apele s-au întîlnit aici cu focul într-o mirifică logodnă.

La turnătoria de bronz, în lumina incandescentă a unei șarje, îl întîlnesc pe tehnicianul Mircea Roibu.

— Cum a ajuns un reșitean să se stabilească tocmai pe malul Dunării? — l-am întrebat.

— Aș putea să spun că am ajuns la Galați printr-un concurs de împrejurări. Am cunoscut o fată din Sulina și am ajuns, oarecum, la mijlocul drumului între orașul meu și al ei. A mai intervenit și împrejurarea că făcînd armata la marină n-am mai putut să mă despart de Dunăre.

— Și cum ați ajuns să lucrați tocmai la elice?

— Tot printr-o situație particulară. Am avut niște necazuri cu elicele pe care le aduceam din import și aceste dificultăți, spre a nu întîrzia livrările cargourilor de 4 500 tone, ne-au obligat să preferăm niște soluții mai grele. Cu alte cuvinte, în loc să așteptăm remedierea în străinătate a elicelor defecte, în loc să stăm cu mîinile în sîn pînă să sosească comod un nou transport din import, am început să ne batem capul. Astfel, în 1962, pentru prima oară, am rezolvat problema elicei la navele de 4 500. Prima elice a fost montată la nava „Oradea”.

— Astăzi?

— Astăzi elicele cargoului de 18 000 tîw au intrat în fabricație curentă și ne pregătim, fără îndoială, să realizăm elicele cargoului de 40 000 tone.

Între 1946—60 se construiau aici vase de lemn pescărești, remorchere, șalupe, draçoare, tancuri petroliere, motonave fluviale de 2 000 tone.

Trepte în însușirea celei mai înalte calificări. Un prim succes îl marchează 1959. Sub numele „Galați” e lansat cargo-ul de 4 500 tone, senzație a momentului, dar nu trec nici sase ani și mineralierul

de 12 500 tone „Petroșani”, înscrie debutul șantierelor gălățene printre fărurii navelor de mare tonaj.

În vara anului 1972, în cinstea Conferinței Naționale a Partidului, constructorii de nave urcă ștacheta: e lansat la apă primul carbonier de 15 000 tone. E o comandă făcută de India. Pentru că, trebuie să adăugăm cu mîndrie, traversînd mări și oceane, navele gălățene poartă astăzi la catarg nu numai tricolorul românesc, ci și pavilioanele numeroaselor țări care le importă.

BULEVARDUL Republicii este coloana vertebrală a orașului de pe platou. Ca un arbore puternic el își trage rădăcinile din Dunăre, unde o elice monumentală rememorează aniversarea octogenară a Șantierului Naval și se termină cu monumentul lui Cuza Vodă, fost pîrcălab al Galaților, cu splendidele spații verzi ale Grădinii publice și oglinda de apă a Brațului.

Cred că bine s-au gîndit edilii cînd au înființat anume la Galați, într-un oraș relansat de o urbanistică îndrăzneată și o arhitectură exemplară, un muzeu de artă modernă și contemporană, reunind căutări și iscodiri în zonele incerte ale artei viitorului.

Nu departe de acest mezin al instituțiilor de cultură — biblioteca V.A. Urechia, unul din cele mai vechi focare de lumină: 450 de hărți și atlase vechi, 11 incunabule, 400 documente, 3 200 stampe, printre ele un album unicat Rembrandt, 460 manuscrise prețioase, 1 200 scrisori (printre ele Alecsandri, Kogălniceanu, Jean Bart, Mark Twain, Jules Verne, sau Anatole France), 350 000 de cărți.

În cabinetul primarului.

— Ce exprimă pentru dumneavoastră, tovarășe Ion Bejan, Galațiul?

— Pentru mine, ca primar, Galațiul este orașul în care trăiesc și muncesc alături de cei peste un sfert de milion de concetățeni și, bineînțeles, este orașul pe care-l iubesc cel mai mult. Pentru mine, ca și pentru întregă țară, Galațiul este orașul pe al cărui teritoriu vibrează și va vibra pentru mult timp cea mai intensă flacără de oțel a țării. Galațiul este orașul cu cel mai mare șantier naval din țară care și-a sărbătorit opt decenii de existență. Galațiul este centrul universitar unde, alături de miile de specialiști cu profile unice în țară, eu am absolvit o facultate. Aici, în acest oraș înconjurat de ape și foc, pulsează o puternică viață spirituală. Este un oraș cu o veche și puternică tradiție culturală pe care noi, cei care muncim, astăzi ne străduim s-o păstrăm și s-o transmitem îmbogățită generațiilor de mîine.

Bulevardul Republicii, ax al orașului, devenit și un simbol. O parte — tipică pentru construcțiile sfîrșitului de veac XIX și începutul de veac XX (conace și vile ascunse după coroana teilor sau edificii administrative, monumentale), cealaltă parte a bulevardului, redusă la orizontala ruinelor de crîncenele bombardamente ale celui de-al doilea război mondial — relansată de o arhitectură ultramodernă. De acea arhitectură care își va înfățișa plener virtuțile, sus, în orașul din deal.

★

Metaforele exprimă nu o dată esența propriei noastre deveniri.

Epoca de bronz ne-a transmis o sclipă de piatră. În același loc unde a fost găsit acest mesaj al puterii, noi am înălțat un simbol al epocii noastre, un Palat al Culturii.

Un cuptor de topit metal din secolul X, păstrat azi la Muzeul de istorie, a fost dezgropat pe dealul Țiglinei.

Peste un mileniu, în același loc am ridicat o Cetate de foc și-am întemeiat orașul pentru a doua oară.

Adeseori, imaginile paralele exprimă însuși chipul nostru. Cum am fost și cum sintem. De unde venim, pe ce drumuri și încotro ne îndreptăm.

Și ce-am făcut noi și părinții noștri și bunii lor ca vesele să îmbrace forma chipului nostru.

Și cum se leagă destinele ca verigile unui lanț, și cum ideea de foc reușește să dinamizeze timpul, să-l grăbească, să-l îndrepte pe făgașul idealului și să transforme timpul în istorie. Noi am numit acest miraculos accelerator al timpului cu cel mai simplu cuvînt: luptă.

Între statutul primului club socialist din Galați „Înfrățirea muncitorilor” și glorioasele pagini de luptă subterană ale „Portului Roșu”, de la atelierele înecate în vîlătucii păcurii la căile lactee ale șarjelor furnalului de 1 700 m³, de la greve și acțiuni revendicative pînă la construcția conștient elaborată și științific organizată a țării — au trecut epoci.

— Ce a adus, acel moment — istoric, aș spune — cînd la răscrucea apelor Siretului cu Dunărea a fost aprins focul etern?, l-am întrebat pe tovarășul Ion Potoceanu, directorul general al Combinatului Metalurgic Galați.

— A adus, în primul rînd, crearea celui mai puternic centru siderurgic al țării. Uzina cocschimică; furnalele de 1 700 metri cubi; convertizoarele de oțel; cele patru mari laminoare. Toate la un loc asigură, plecînd de la minereu și cărbune, o gamă variată de produse plate, practic, toate ramurile economiei naționale.

— Ce a însemnat, după părerea dv., combinatul în determinarea noului profil al orașului, în configurarea personalității sale urbane?

— În primul rînd, crearea unor noi profesioniști (jurnaliști, cocsari, oțelari, laminatori etc.), o impetuoasă creștere demografică (cu peste două ori față de populația anterioară). În același timp cu extinderea coresponsuzătoare a orașului s-a dezvoltat o puternică rețea de școli cu pregătirea ucenicilor pentru profesiunile specifice, a muncitorilor de înaltă calificare într-un liceu metalurgic, a cadrelor de exploatare printr-un institut de subingineri care și-a început activitatea de doi ani, iar în perspectivă ne gîndim să dezvoltăm actualul Institut Politehnic prin crearea unor noi secții metalurgice.

Perimetrul orașului se extinde continuu.

Vechile cartiere, paupere și insane, impresurate strîns de frontul noilor edificii, par niște insule.

În dreapta, după confluența Dunării cu Siretul, în construcție, noul port mineralier al Combinatului Siderurgic. Aici, la aceste dane, mineraliere transoceanice vor descărca materia primă care, depusă direct pe imense benzi transportoare, va ajunge în gurile de foc ale furnalelor.

Iată colțul de lume unde din cele patru elemente primordiale ale filosofilor antici s-a construit un univers.

Un univers mirific în care chipul nostru se răsfrînge în forma pămîntului și a cerului; în forma apei și a focului.

Și pretutîndeni, în miezul lucrurilor și deasupra lor, chipul uman al revoluției noastre.

Toma George Maiorescu

PESTE o săptămână se deschide Conferința națională a cineștilor. Conferință-examen. Căci e vorba să se examineze progresele și să se judece posibilitățile de promovare și îmbunătățire viitoare.

Personal, încerc un sentiment foarte special când mă gîndesc la acest ACIN. Când, acum foarte mulți ani, acum patruzeci de ani, am adunat douăzeci de cinești români (unii din ei mai trăiesc și azi), la Tribunalul Ilfov, am înființat „Sindicatul Cinematografic din România”. Atunci când s-a înființat ACIN-ul, am socotit că acesta e moștenitorul de drept al vechiului Sindicat și al țelurilor sale.

Doar erau acele țeluri: înființarea unei producții cinematografice naționale și satisfacerea spectatorilor printr-un repertoriu de filme străine de o cît mai bună calitate. Astăzi, aceste două activități sînt îndeplinite de actuala Asociație a Cineștilor. De la înființarea studiourilor din Buftea, tîrîra cinematograful românesc a devenit un adevărat miracol. Căci s-a născut pur și simplu din nimic. Regizorii pe care li avem azi aproape n-au avut profesori. S-au format singuri. Totuși, încă de la început, am avut filme de mare clasă, ca **Moara cu noroc**, **Afacerea Protar**, **Valurile Dunării** și altele. Există două bune duzini de filme românești originale. Noutatea lor, valoarea artistică cum demonstrează-o (în cronicile mele) cu fapte pozitive, luptînd cu cei mai mulți din cronicarii noștri care se cred obligați să dărîmie tot ce e film românesc, iar pe mine să mă acuze că am „mania” să găsesc calități în cele mai proaste filme. Recunosc. Numai că această „manie” se dovedește a fi alfa și omega artei cinematografice. În țările de bună și serioasă cinematografie, aceasta a fost drumul progresului: chiar în filmele mai slabe, publicul să găsească totuși o temă care să dea de gîndit și câteva momente de frumusețe morală de care să-și aducă aminte.

Gîndiți-vă: înainte de Buftea, din circa 60 de filme n-am avut decît două bune. După Buftea, avem vreo douăzeci. Și numărul lor crește. Și numărul de scene artistice tratate, numărul acelor „detalii de frumusețe”, pe care subsemnatul are „mania” să le tot găsească, a crescut și el.

Cu privire la coalaltă problemă, aceea a repertoriului filmelor importate, observăm de asemenea o activitate satisfăcătoare. Căci selecția filmelor străine o face în ultimă analiză tot ACIN-ul, în persoana cineștilor săi de frunte care compun comisiile de achiziții și trimișii săi la țîrgurile de filme. A fost caracteristic cum alegerile filmelor cumpărate a ținut unele vremii. Astăzi, în lumea occidentală, alături de o cantitate de decadentă, violentă, pornografie, cruzime, există un curent sănătos și de înalt nivel spiritual. Sînt filmele care au ca temă

MARIN PREDA:

Caut pe ecran viață, adevăr

— Stimate Marin Preda, apariția numelui dumneavoastră pe genericul unui film românesc a fost generată, de spectatori și de cronicari, ca un eveniment dintre cele mai fericite. Cu atît mai mult cu cît, timp de douăzeci de ani, nu ați avut acceptat „Desfășurarea”...

— „Nu am acceptat” e un fel a spune. Am predat mai multe scenarii care, deși mi-au plăcut, nu au fost întimpinate cu brațele deschise. Trecîndu-le timpul, nici eu nu m-am mai simțit atît de legat de ele, și deci am renunțat să mă mai agit. Dar nu numai asta a fost cauza: am avut și foarte mult de scris și nu mi-am putut permite să mă detașez odată cu filmul românesc. M-am gîndit că e mai bine să încerc cei care au o așa de mare vocație pentru cinematografie, chiar dacă nu sînt de meserie — unii scriitorii au făcut-o, cu succese mai mult sau mai puțin discutabile...

— Cîteva dintre scrierile dumneavoastră au fost des invocate ca premise ale unor posibile filme: „Intrusul”, în viziunea lui Pintilie, „Părea la un moment dat o certitudine. Și totuși, acum, ați preferat un scenariu original. Ce înscamnă pentru dumneavoastră, cum s-a născut „Porțile albastre ale orașului”?

— Am să încep întîl prin a spune că am fost întotdeauna nemulțumit de filmele noastre inspirate de participarea României la războiul antifascist. Puține, false, făcute de oameni care, în general, n-au trăit în acea perioadă, și n-au făcut războiul...

— Nu cred că asta e singurul lucru care li se poate reproșa.

— ...Toate deveneau mai curînd niște probe de virtuozitate ale consilierilor militari, decît expresia unei viziuni artistice a scenariului sau a regizorului. Eu nu pot să spun că am o experiență de război copleșitoare. Dar am trăit atmosfera războiului, am fost militar chiar în acel timp și am rămas sub impresia unor lucruri care plutesc și azi în mine ca o amintire dureroasă...

— În mod frecvent s-a reușit evidențierea unor similitudini între viață și opera dumneavoastră. Care este adevărul acestui film?

— În iunie 1944 a fost încorporat și contingentul '45, niște băieți cu privire neînștită. Noi am început să-i instruiam, eram cu un an mai „bătrîni”, și treaba asta a durat 3 luni: în septembrie li s-a dat misiunea de luptă, au intrat în foc. Neliniștea întipărită pe chipurile lor, sentimentul nostru de vinovăție că nu am putut să le oferim mai mult, și, mai tîrziu, faptele de adevărat eroism pe care le-au săvîrșit, precum și sacrificiul suprem al multora dintre ei, toate acestea le-am avut în minte cînd m-am apucat să scriu scenariul.

— Văzînd „Porțile albastre ale orașului” n-am avut senzația unui film de război obișnuit. Scenele de lupte și elementele minime din recuzita genului nu urmăreau decît evidențierea unor destine prinse într-o situație excepțională.

— Cred că atît pentru un film, cît și pentru o carte, nu e atît de interesant evenimentul în sine, ci omul implicat în el — omul cu viața lui, cu tot ce a venit de-acasă. Lor, celor alături de care am trăit acele timpuri de grea încercare, le-am închinat acest film.

— Colaborarea cu Mircea Mureșan este întâmplătoare sau este vorba de regizorul ales de dumneavoastră?

— Scenariul era gata și eu doream ca filmul să se facă, fiind convîns că este premisa unui lucru foarte bun. Mi s-a

arătat că nu au pe nimeni liber, în afară de Mureșan. Lu-am spus că pe mine mă privește, nu eu sînt producătorul, deci ei să aleagă omul potrivit. Mureșan este însă un regizor talentat, mulți spun că „Porțile albastre” este cel mai bun film pe care l-a făcut.

— Ați fost la filmări, ați intervenit în procesul realizării filmului?

— Eu am fost foarte ocupat și nici ei n-au considerat că ar mai fi nevoie să fiu deranjat. Ulterior eu am regretat, pentru că în anumite împrejurări autorul trebuie să-și spună și el părerea. De pildă în ceea ce privește personajul feminin: o vedeam ca o prezență frapantă, care să justifice, în fața spectatorului, reacția artistului.

— Prin replică, el se explică...

— Da, e adevărat, dar nu am senzația că spectatorul descoperă pe ecran ceea ce se numește o femeie fascinantă. Emilia Dobrin este o actriță bună, dar n-a fost inspirat distribuția.

— V-ați gîndit vreodată să deveniți regizorul propriilor dumneavoastră scenarii?

— Da, dar n-am s-o fac decît atunci cînd n-o să mai am nimic de scris. Atunci am să mă gîndesc să fac tot felul de isprăvi de acest gen, bine-nțelese dacă mi se vor încredința milioanele respective.

— După premieră, ați mai avut curiozitatea să intrați într-o sală de spectacol, să urmăriți reacțiile publicului?

— E un lucru pe care vreau neapărat să-l fac, n-am avut încă timp. Toma Caragiu mi-a spus că l-a văzut în condițiile de care vorbești și spunea că a simțit o sală foarte bună.

— Spuneți mai devreme că nu v-ați putut permite să creșteți odată cu filmul românesc. Dar cum este, cum vedeți dumneavoastră ceea ce se cheamă filmul românesc?

— Dacă e să răspund care e situația lui foarte greu să mă pronunț: intru rar într-o sală de cinematograf. Entuziasmul meu pentru filmul românesc a scăzut. Auzi de cutare film de succes — ceva cu hai-deu, vezi cum ilogic — etc. etc., și ieși din sală complet scribit. Toate aceste subproducții au reușit să mă îndepărteze de film. Eu sînt unul din acei spectatori care caută — or, așa ceva descopăr foarte rar în filmele noastre.

— Și totuși, filmele lui Mihu, Dan Pița, Gabrea, Moldovan...

— Fără îndoială că există cîteva filme bune. N-am ajuns însă acolo să putem vorbi de o școală de film românească, de o cinematografie care să ne reprezinte. Mai avem mult de parcurs. Și drumul ăsta e incert, dacă nu chiar împiedicat de acele subproducții de care spuneam, de toate filmele astea care nu exprimă nimic, decît gustul absolut indolent al realizatorilor. Ar trebui să înfățișăm drumul vieții noastre adevărate, sufletul românesc așa cum e el, nu cum am vrea să fie. Că dacă îl înfățișăm numai așa cum vrem noi să fie, iese ceva artificial, în care nu ne crede nimeni.

— „Porțile albastre ale orașului”, în cadrul conferinței de presă, l-ați apreciat ca pe „un film bun, care putea fi foarte bun”. Exces de modestie sau...

— Nu cred. Dar n-am vrut să fiu eu primul care să mă pronunț despre un film realizat după un scenariu de al meu. Acum, după ce filmul a fost primit cu atîtă căldură și interes de mîile de spectatori, pot să afirm că Mircea Mureșan a făcut un film pe care-l consider foarte bun.

Dialog consemnat de
Radu F. Alexandru

În viorînd grădina

● Alexandru Bocăneț și Ovidiu Dumitru au reluat glumele și melodiile lui Vasile Vasilache într-o emisiune nouă. A-ți plăcea o operă poate înscamnă a te simți obligat să-ți înviori constant viziunea asupra ei, s-o abordezi mereu cu alte experiențe, s-o transformi conform perspectivelor tale. Schimbarea atitudinii noastre în fața melodiilor și glumelor vechi ne arată că nu mai sîntem acei oameni de atunci. De aceea, melodiile și glumele reluate astăzi le auzim și le simțim cum nu le-am auzit și simțit niciodată. Regizorii au avut bunul gust de a compara: încercînd să amintească și viziunea de odinioară. Fiecare interpretare a reînviat ceva dus și pierdut din noi. Nu e vorba de o reamintire admirativă, ci mai degrabă de una care oferă obiect de plăcere, de interogație, de anchetă într-un fel, de perplexitate. Chiar dacă unii actori n-au înțeles că regizorii n-au vrut să melancolizeze pe nimeni, să scoată suspinuri din nimeni și au căzut în această melancolie cîntînd melodiile sentimentale ca romanțele, totuși viziunea de ansamblu a fost aceea a unei creații proaspete. S-a gîndit spectacolul grafic ca totdeauna, s-a montat subiectul în peisaj personal. Doina Levînța (al cărei nume ca al vedetelor ar trebui să strălucească mai tare la auz) a compus acel aer de nedescris ivit printre costume și obiectele din gîndul ei. Am adăuga la acestea și mișcarea stîrnită de acel diavol al dansului, Cornel Patrîchi, zburător, mim desăvîrșit, fermecător, stîrînd lanțuri de mișcări pe mișcare. Și pretutindeni acel sunet unic al emisiunii aparținînd talentului (din cale afară de mare) al lui Vasile Vasilache-junior, sunet sau aranjament muzical care l-a amintit de atît de nou pe tatăl său încît ne-a făcut să gîndim că: totdeauna, orice s-ar întîmpla, noutățile nu sînt decît vechi, vechi.

Gabriela Melinescu

ECOURI DE LA SUCEAVA

● Foarte aproape de noi toți, din orice colț de țară, pe deasupra distanțelor, a fost sezătoarea televizată de la Suceava. Atmosfera prietenească din sală, publicul atent, comprehensiv, cu fină exigență, programul cuprinzător, prezentarea inspirată, cu autentice note locale — a lui Mircea Radu Iacoban — toate aceste trăsături însumate au creat „forța de contact” datorită căreia telespectatorii — milioanele! — vor ține minte, cu plăcere, „revista” sucevenilor.

Poetii, actorii, cîntăreții au venit de pretutindeni în ținutul obcinelor. Ion Bănuță, Marin Sorescu, Corneliu Sturzu, Horia Zilicru, Mihai Sabin, Platon Pădăru, Marcel Mureșanu au citit versuri; Dragoș Olteanu, Adina Popa, Aurelia Sorescu, Teofil Vilcu, Sandu Popa au recitat și au interpretat, cu haz, cu talent, scenete diverse; a cîntat, așa cum a putut, grupul pardănat-instrumental și „folk” intitulat „Catena”; plini de pitoresc, rapsozii Gheorghe Săhleanu, Călin Cazac și — mai presus de toți — Sofia Vicoveanca.

● În seara următoare, un val nou de gînduri bune pentru t.v., — pentru Ion Zamfirescu, pentru actorii și regizorii care au creat și ne-au oferit un savuros capitol din „istoria comediei”.

r.d.

căutarea, descoperirea, cucerirea adevărului. Trăim o epocă de controversă asupra celei mai bune formule de viață: păreri se ciocnesc, eroii se confruntă, dar „puterea adevărului” înregistrează victorii. Este interesant cum, în ultima vreme, majoritatea filmelor care au rulat și plăcut la noi aparțin tocmai acestei nobile categorii a „explorării adevărului”: Cazul Matei, Joe Hill, Poliția mulțumește, L.B. Jones, Mafia Albă, Cortul roșu, Candidat la președinție, O afacere ca oricare alta, Imblinzirea focului. Iar în materie de filme românești, lucrări ca Zestre, Viforă, Decolarea, Proprietarii pun și ele problema celui mai just „mod de viață”, problema lui „care din doi are dreptate”, problema fericirii (Despre o anumită fericire chiar se și numea unul din bunele noastre filme recente).

Acum, că Asociația cineaștilor urmează să-și adauge țeluri și forțe mai multe, cred că drumul cel mai sigur este să dăm creatorilor cinematografici prilejul de a face cunoștință cu cit mai multe reușite de amănunt înfățișate în filmele pe care ei le văd. Un pictor găsește în muzee asemenea pilde. Personal am încercat, anul acesta, să compun un asemenea muzeu. În ultima mea carte am adunat o colecție de vreo sută de replici-cheie, fraze care schimbă toată drama. Cum spuneam, un adevărat muzeu de piese rare cu privire la funcția dramatică a cuvintelor. Cred că și în viitor Asociația cineaștilor ar trebui să cultive această activitate a cronicarului de filme, această datorie a lui de a scotoci și găsi oriunde, chiar și în filme mai imperfecte, asemenea „doze de frumusețe”.

D. I. Suchianu

„VOLPONE”

DUPĂ O noapte furtunoasă, — spectacol care pune în lumină cadrul ei psihologic, revelarea ipocriziei în imoralitate — Teatrul de Comedie, credincios politici sale reper-toriale, aduce în fața publicului, ce-i drept cu întârziere, comedia *Volpone*.

În impecabila traducere și în versiunea scenică, realizate de scriitorul Mihnea Gheorghiu în consonanță cu exigențele spectatorului modern „căruia îi sînt negreșit utile unele înlesniri pe măsura opțiunilor sale artistice, care variază de la un veac și continent la altul”, regizorul Ion Cojar a găsit temeuri solide pentru ridicarea unui spectacol clar și simplu în intenții și împliniri. El a văzut în această adaptare după Ben Jonson, nu atât, și nu în primul rînd, comicul de suprafață al intrigii și nici motivul înșelătorului înșelat, ci tristețea tabloului unei lumi viciate de puterea banului, diabolica lui forță de pervertire morală a individului și a relațiilor umane. Este, cred, și motivul pentru care acțiunea se desfășoară predominant în cadența lentă a stilului realist-psihologic, urmărind conturarea de caractere și evidențierea mobilurilor lăuntrice ale personajelor, și nu, cum ne așteptăm poate, în ritmul vioi și sprințar al commediei dell'arte. Îmbinarea grupurilor de manechine (în veșminte monocrome, mișcate aidoma unor chipuri însuflețite și sugerînd mulțimea

anonimă de martori ai faptelor ce se petrec pe scenă), cu decorul realist, construit cu larghețe de Dan Jitianu, concretizează o ambianță prielnică unor creații actoricești ce vor da suflu și trup personajelor literare, apreciate în genere de critică drept expresii „schematice și abstracte ale unor noțiuni generale”. Bătrînului Corbaccio, figură abjectă, gata să-și dezmoștenească fiul pentru a intra în posesia averii lui Volpone, Mihai Pălădescu îi compune o mască exemplar de ridicolă, rotunjită de minuția gestului, de mersul încovrigat, de vocea molfăită, de priviri fugărite, de o viclenie acumulată parcă matusalemic. Dacă în portretul încoronatului Corvino, transpus cu credință și umor irezistibil de Aurel Giurumia, se disting ușoare urme de autoimitație, în jocul lui Cornel Vulpe ticăloșia avocatului Voltore rămîne abia schițată. Trecînd accentul pe latura gravă a piesei, Ion Cojar a lăsat totuși deschise cîteva porțițe prin care s-au strecurat comicul verbal, ironia amară, ba chiar și cea malițioasă, încorporate perfect și exprimate cu strălucire de cei doi bufoni, Constantin Băltărețu (Castrone) și George Mihăiță (Nano).

Respectînd cheia majoră în care a fost citită piesa, mă nedumerește totuși faptul că regizorul n-a fructificat în spectacol, în aceeași măsură, odată cu filonul dramatic, și mijloacele specifice farselor. În definitiv, tot ceea ce se pune la cale în această piesă se realizează prin intermediul procedeelelor farselor: încurcături comice, substituiri de personaje, travesti. Or, o doză mai echilibrată ne-ar fi relevant, cu siguranță, un Șeptilici tot atât de Volpone pe cît de „magnifico” și un Lucian la fel de trist ca înșelat, pe cît de exuberant e ca organizator de înșelăciune. Și mai departe, am fi avut probabil o justificare scenică mai limpede a prezenței și ponderii Lady-ei Politick (caricaturizată în interpretarea Stelei Popescu) a lui Sir Politick (personaj pitoresc, ușor încărcat de Ștefan Tapalagă), și o implicare mai activă în spectacol a Mihaelei Buta, a lui Gheorghe Șimonca și Florin Tănase, precum și a celor patru actori care interpretează rolurile judecătorilor. Dar aceste cîteva observații critice nu vor și nu pot să adumbrească meritele incontestabile ale spectacolului, ale directorului de scenă Ion Cojar, ale excelentei echipe de actori, inventivitatea costumelor (Dimitrie Sbierea) și muzica adecvată compusă de Teodor Grigoriu.

Andrei Strihan

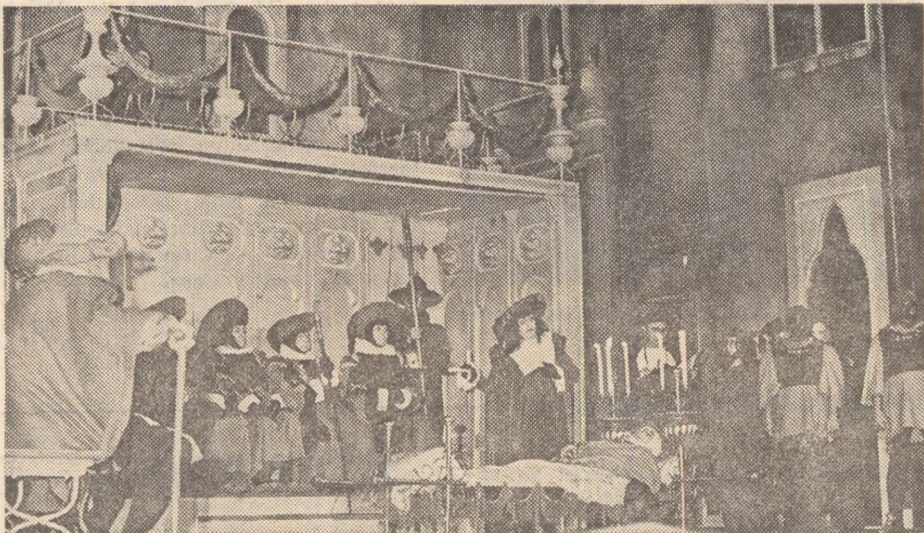
Teatru

„NAȚIONALUL” CRAIOVEAN LA BUCUREȘTI

S-A observat, în vizita Naționalului craiovean la București, efortul spre asumarea unei misiuni educative, spre construcția unui program cultural. Argumentul decisiv: a fișul turneului, modelat cerințelor tinutei exigente, răspunzînd unor deziderate majore, ca stimularea piesei originale, reprezentarea clasicilor autohtoni și a valorilor culturii universale contemporane. Primul pas a fost deci făcut. **Locul tău sub soare**, de debutantul în dramaturgie Gh. Robu, spectacol comentat mai de mult în aceste pagini, adus spre confruntare cu Bucureștii, dovedește receptivitate față de tinere condeie. **Apus de soare și Vrăjitoarele din Salem**, titluri de prestigiu pe măsura unei scene cu statut de național, se constituie ca două exemple revelatoare pentru ambițiile în materie de repertoriu. Drama istorică a lui Delavrancea a fost montată de Gh. Jora (regie) și Mihai Tofan (scenografie) în parametrii spectacolelor stilizate, epurate de naturalism, la jumătatea drumului dintre irizatul patos romantic și rostirea mustoasă, savuroasă populară. Talentul verificat în multiple alte prilejuri al lui Vasile Cosma a pulsat cu dinamism dramatic în marile tirade narative (în ciuda unei măști vetuste, naturaliste). Ambiții mai mari își propune montarea **Vrăjitoarelor din Salem**. Drama puternică a lui Arthur Miller, care își păstrează după 20 de ani de la apariție o neuzată actualitate prin marea mișcă a dezbaterii ca și prin rigoarea scriiturii, a fost încredințată tînărului absolvent în regie Dinu Costin Azimioară Așadar un spectacol de debut, care ne-a convins de stăpînirea unor unelte tehnice, notabile pentru un începător, din păcate nu și de claritatea unei idei raportate la problematica acestui mare text.

Un turneu-text, o vizită de lucru, care obligă colectivul și conducerea sa (reputatul actor Amza Pellea) la o concentrare viitoare asupra viziunii și concepției cerute de valorile incluse în repertoriu.

Mira Iosif

Moment din spectacolul Teatrului de Comedie cu piesa „Volpone” de Ben Jonson (traducere și versiune scenică de Mihnea Gheorghiu, regie de Ion Cojar)

INIȚIATIVE

● **CONCURSUL** de scenarii radio-t.v. s-a dovedit din nou o inițiativă cu rezultate meritorii. Anul trecut, salutăm ca pe un eveniment debutul lui Constantin Munteanu. Săptămîna trecută, tot micul ecran ne-a făcut cunoscut un recent laureat (cu premiul I), Corneliu Marcu. Prezentînd Personalitate pentru concurs, Radu Popescu ne comunica pe un ton vizibil emoționat bucuria juriului care a aflat, după stabilirea deciziei, că marele invingător de anul acesta este un debutant, deci o „speranță” de care dramaturgia actuală are atîta nevoie să țină seama. Ceea ce am adăuga este că, luînd în considerație experiența lui Constantin Munteanu, am fi extrem de interesați ca distincția lui Corneliu Marcu să nu rămînă doar o spectaculoasă, dar stingheră, coronă de flori. Cineva (probabil ATM-ul, direc-

ția unor teatre, comisiile și comitetele de resort) ar putea să antreneze asemenea verificate talente într-o activitate de perspectivă. Nu ne îndoiim, ambii debutanți au proiecte, poate și piese, în rezervă. Soarta lor ar trebui să fie luată în considerație, pentru că, după cum se știe, cu un premiu nu se face mai mult decît un singur pas. Or, în măsura în care autorii se simt în stare de curse mai lungi, drumul ar trebui să le fie pavat nu numai cu bune intenții, ci și cu eficiente decizii. Personalitate pentru concurs, ca și iubirea mea cu zurgălăi, din primăvara trecută, are meritul de a descoperi, cu franchețe și culoare, „subiecte” în imediata noastră apropiere. Și de a demonstra că, transfigurată în viziuni artistice armonioase, ele pot deveni opere.

Inițiativa teatrului radiofonic de a-și alcătui cele mai strălucitoare

distribuții cu puțință merită, de asemenea, toată atenția. Ultima premieră, Răposatul de Branislav Nușici, a strîns pe aceeași bandă vocile actorilor Toma Caragiu, Octavian Cotescu, Rodica Tapalagă, Marin Moraru, Dem. Rădulescu, Mihai Fotino... Dacă aș fi director de teatru aș muri de invidie. Fiind, însă, din fericire, doar spectator, nu-mi rămîne decît să mă bucur.

În sfîrșit, Poșta teatrului radiofonic a evidențiat ecoul altor inițiative a redacției: aceea de a transmite cit mai multe scenarii-document, incitante prin concretețea, dar și valoarea lor de simbol. Difuzarea (la 11 martie) a Necunoscutului de Mihai Stoian a stîrnit, astfel, un adevărat val epistolar, sugestii, soluții și întrebări. Un emoționant aer de solidaritate a gîndurilor a pluit pe deasupra scrii, înviorînd această prea scadută primăvară.

Ioana Mălin

Telecinema

Șeriful dilematic

Mariet Banuș

● **DILEMA** de miercuri noaptea a șerifului știu că a sosit în Țara Fetelelor mult mai tîrziu, după ce tancuri grele au invadat acea Țară, după ce s-au așezat la răsucirile ei, la trecătorile ei, la ferestrele ei, veghind mișcarea fiecărei furculițe, a fiecărei chei în broasca ei, inutilă veghe, căci poezul chiar între tancuri cîntă pe mutește și întotdeauna rămîn cîntece sub tancuri. Fiindcă am știut pe dinafară în adolescența-mi carnivoră acele cîntece sub tancuri, fiindcă am și eu contribuția mea — vai, de cvasi-șerif — la autobiografia sa, îndrăznesc a scrie azi, aici, impudoaarea că am identificat, în dilema aceluia șerif, dilema acestui Poet.

Șeriful — pe baza unei experiențe dureroase care ca și în cazul poezilor, o vom afla abia la urmă — își baza opera pe o neîncredere dogmatică în om. Multe îl îndreptă-

teau. Multe și mărunte îi șopteau — odată cu vîntul, odată cu praful — să vadă în fiecare om un preț, un preț scăzut, cu care se poate cumpăra alți oameni, să plătească fără scrupule, el, perpetuu Javert, un Valjean pentru a-l găsi printre diligențe pe Jean, căci nici un Javert nu va accepta că pe lume există, hélas, un Hugo. Toți mint. Toți sînt ticăloși, mai mult sau mai puțin onești. Acestea erau postulatele lui, pe care se ridica teorema greu de cîntit a suspiciunii secantă cu datoria. Dar unde era dilema? Dilema — ca la orice poet — se năștea din particular, din particularul amenințînd universalul. E suficient să apară o excepție — și pe ce altceva se bazează poezia? —, o femeie care nu e deloc dispusă să-și vîndă iubitul, un om neticăloșit, ca șeriful, ca și poezul,

să intre în mărul imperiu al neliniștii. Și atunci mina să-i tremure. Poezia să tremure în fața execuției. Din adîncul ființei, să răsără, hélas, Hugo, avec ses châtiments. Dilema calpă să se reconvertească în cea mai nobilă dilemă: pot trăi într-un western evident ticăloșit, refuzînd ticăloșia? Dacă omul are un preț atât de mic, imi pot juca opera la prețul cel mai mare, pe care nimeni, doar eu, îl pot plăti? Atunci devine esențială replica filmului de miercuri cînd șeriful o întrebă pe femeia prinsă între 500 de dolari și o dragoste neuitată:

— De ce ai întîrziat?

— Am stat să-mi adun curajul, îi răspunde ea, hotărîtă să nu vîndă, poetă descinzînd în freamăt de frou-frou al volanșelor, în praful unei perpetue Țări a Fetelelor.

Radu Cosașu

Retrospectiva luminii

Plastică

Salonul de pictură și sculptură al Municipiului București

Marti, 9 aprilie 1974, s-a deschis în sala Dalles Salonul de pictură și sculptură al Municipiului București, expoziție ce grupează cele mai bune lucrări ale creatorilor din primul centru artistic al țării.

După alocuțiunile roșite de către Amza Săceanu, președintele Comitetului pentru cultură și artă al Municipiului București, și de criticile de artă Ion Frunzești, vicepreședinte al U.A.P., publicul participant la acest vernisaj a putut lua un prim contact cu lucrările expuse. Se remarcă prezența unor maestri ca: I. Jalea, C. Baba, A. Ciucurencu, H. H. Catargi, B. Caragea Mihaela Petrașcu, Michaela Eleutheriade, ca și a altor artiști de prestigiu, printre care se remarcă G. Șaru, V. Almășanu, I. Nicodim, Ligia Macovei, I. Sălișteanu, I. Pacea, I. Bitzan, O. Grigorescu, Geta Năpăruș, I. Gheorghiu, C. Piliuță, O. Maitec, Ioana Kassargian, Vi. Șetran, M. Bandac, V. Gorduz, C. Breazu, M. Buculei, Gabriela Pătulea, Vl. Zamfirescu, I. Stendler, Lia și Dorian Szasz, M. Rusu ș.a.

Diversă ca tematică și densă sub aspect calitativ și cantitativ, actuala ediție a Salonului constituie o trecere în revistă a preocupărilor, necesară în acest an al celei de a 30-a aniversări a Eliberării, dar și un prilej pentru o confruntare semnificativă între artiști și public.

MULTĂ culoare, discret armonizată în jurul unui ton dominant, multă lumină prin care se materializează cromatic o constantă solară a viziunii, multă liniște contemplativă și un lirism discret ce pare să fi fost principala amprentă temperamentală, aceasta este pictura Anei Asvadurova Ciucurencu, așa cum ni se dezvăluie în retrospectiva de la sala Dalles.

Trecind cu discreție prin viață, această artistă dotată cu sensibilitatea unei reține mereu proaspete și atentă la micile evenimente din care se compune existența noastră, a reușit să-și structureze un model pictural propriu în care găsim încorporate experiențe ce țin de un climat al culturii europene, dar și de datele particulare ale spațiului nostru spiritual. Putem descifra cu ajutorul lucrărilor ce se eșalonează pe parcursul a trei decenii o evoluție a procedurii picturale grefat constant pe tematica inepuizabilă a realității cotidiene, corespunzând amprentei afective din care se alimentează arta Anei Asvadurova Ciucurencu.

Pornind de la datele însușite din lecția profesorului său, Jean Steriadi, și căutând expresivitatea ultimă a soluțiilor figurative, artista evoluează către sintetismul imaginilor și cel cromatic, menținând permanent o rigoroasă constructivitate ce nu exclude și nici nu diminuează substanța lirică a picturii sale. Căldura interioară ce se degajă din fiecare tablou, transmițându-se prin flux simpatetic privitorului, rezidă în alegearea subiectului — multe peisaje, naturi statice în interioare intime și portrete ideale grupate în jurul copilăriei și adolescenței — dar și în regimul cromatic axat pe game calde. În interiorul acestora intervin uneori ecrane de tonuri reci, albastru în special — capabile să sugereze atâncimea spațială prin procedeele perspectivei aeriene, sau să introducă o ușoară tentă de melancolie într-o pictură funciar optimistă. Soluțiile compoziționale amintesc preocupările lui Cézanne, în măsura în care culoarea și rigoarea delimitării sale în planuri logic articulate creează senzația adâncimii spațiului fără artificii axonometrice, dar și pe cele ale cubismului sintetic înțeles în esență sa și grefat pe datele esențiale ale tradiției noastre.

Există în retrospectiva Anei Asvadurova Ciucurencu piese-jalon, tablouri ce refac un traseu artistic bogat în sugestii și în propuneri stilistice, împlinirile unor preocupări a căror persistență justifică valoarea rezultatelor. Avem în acest fel imaginea completă a creației sale de o viață, iar între expresivitatea picturală și decorativismul unor motive gama posibi-

lităților ni se relevă în adevărata sa complexitate. Între lucrări ca: *Stradă, Colț din Sighișoara, Natură statică cu oală și fructe, Oranj și verde, Natură statică cu pasăre verde, Compoziție de culoare, Căruța cu cai* există o distanță în timp de aproape trei decenii, dar și o evoluție către un stil ce o definea pe artistă în contextul picturii noastre contemporane, după cum alăturând tablouri ca: *Vie, În ogradă, Acoperiș oranj, Lalele, Acvariu, Fetița la pian, Copil, Portret de fată, Autoportret*, avem imaginea globală a preocupărilor tematice, a lumii în interiorul căreia își caută pretextele picturale.

Preponderența subiectului uman sau a mediului în care se desfășoară existența omului fac din pictura Anei Asvadurova Ciucurencu o artă mereu vie, actuală și activă în aria sugestiilor polivalente, după cum seriozitatea preocupărilor profesionale și a investigațiilor în cimpul picturalității definesc o prezență artistică remarcabilă în contextul artei noastre de astăzi.

Intenționată ca o punere în contact aproape completă cu opera acestei artiste care a lucrat până în ultimele zile ale existenței sale plină de evenimente și bucurii artistice unice, expoziția de la sala Dalles ne relevă acum, în ceasul retrospectiv, o problematică mult mai complexă tocmai pentru că ne-o restituie pe adevărata Ana Asvadurova Ciucurencu pictorița.

Virgil Mocanu

Ana Asvadurova Ciucurencu : „Autoportret“

V. M.

Muzică

Zodia vedetelor

AM intrat în zodia vedetelor care reabilitează instrumentele lăsate, cel puțin de-o generație, să se audă cînd și cînd de prin rîndurile ultime ale orchestrei. Pentru patronajul noii emancipări avem de ce să fim recunoscători stagiunii camerale pe care Filarmonica o găzduiește la Sala mică. Din tinerețea regretatului Joseph Prunner, publicul nostru nu a mai avut de unde ști cită suplețe poate sta în jocul masivului contrabas. A venit acum rîndul lui Wolfgang Güttler ca să introducă noul personaj în concertele noastre. Pînă acum, numai cițiva inițiați, compozitori, apucaseră să știe de talentul mare al lui Wolfgang Güttler și cî literatura noastră pentru contrabas a și început să prolifereze. Nodul primului recital dat de Wolfgang Güttler a fost o spirituală compoziție colectivă în premieră la București și în gen și ca specie, intitulată **PaROdiSSI-Niana**. Prin ea, recitalul a desăvîrșit împăcarea între secole de muzică. Rossini, prezent întii printr-un amplu duet de contrabas și violoncel, apoi prin colaje și întocmeli **la mîniere de**, a fost argumentul comediei muzicale antrenînd și memoria benzii magnetice și jocul scenic al cuplului instrumental, în spiritul comediei dell'arte. Cele trei părți semnate pe rînd

de Tiberiu Olah, Iancu Dumitrescu și de Paul Heinz Dittrich (R. D. Germană) au marcat trei atitudini și trei momente foarte diferite ale dramaturgiei în funcție de puternica personalitate pe care și-au afirmat-o deja compozitorii. Ținuta artistică apreciabilă a piesei și sub raportul compozițional, și sub cel al interpretării (trebuie neapărat amintită colaborarea violoncelistului Mirel Iancovici), a reușit să aducă recitalul lui Wolfgang Güttler în zona unei obiectivări, unde muzicianul care se joacă pe sine se poate detașa de rol și poate juca în spirit brechtian. Cu acest spirit s-a putut drege și sărăcia cronică de note și paloarea pieselor clasice aduse în concert, numai pentru că autorii lor s-au gîndit cîndva să scrie ceva anume pentru contrabas: Franz Anton Hoffmeister, Giovanni Bottesini, Frantisek Hertl. În legătură cu acest memorabil recital, care a oferit publicului, în fine, profilul promițător de mare și complex artist al lui Wolfgang Güttler, ar trebui amintită și participarea la reușita întregului a lui Deneș Pal (flaut), Alexandru Gavrilovici (vioară), Georges Otto Roth (violă), consemnînd de asemeni că sensibilul și muzicalul pianist al serii a fost unul și același cu cunoscutul critic de muzică Iosif Sava. În fine, tot atunci.

Wolfgang Güttler și-a mai trecut în palmares o nouă primă audiere autohtonă: **Dialoguri** (1973) de Mihai Moldovan. Prin ea el a pus umărul cu nădejde la literatura contrabasului îmbinînd în mod relevant, după tipicul propriu, două principii contrarii (liric-dinamic) prefigurate prin structuri diferite.

★

Poate că nu-i lipsit de semnificație faptul că Stanislav Wislocki, oaspetele care a tulburat vineri și sîmbătă somnul de la Ateneu, are o biografie vorbind despre o îndelungată ședere în România, despre debutul lui aici ca dirijor, pianist și compozitor, subliniînd admirația lui față de un maestru care a sprijinit și îndrumat acest debut, pe nume George Enescu. Iarși nimic mai firesc și mai aproape de adevăr, că măsura puterilor și trăsăturilor esențiale ale dirijorului Stanislav Wislocki — temperament de factură dinamică și tehnician excelent, cu priză bună asupra orchestrei — am avut-o în premiera lui **Livre pour orchestre** de Witold Lutoslawski (1968), situabilă în rîndul pieselor de frunte ale acestui decan sexagenar și ale școlii lui naționale. Poate mai impersonal prin material, Witold Lutoslawski devine interesant pe măsura desfășurării discursului muzical, devenind stăpîn absolut în manevrarea unor substanțe a căror paternitate poate fi revendicată de creatorii secolului, care au excelat în formulele-cantatorii (de pildă Stravinski, de pildă Bartok). Așa, **Livre pour orchestre** se prezintă ca o tenace și lungă acumulare de potențial emotiv, care se ridică în final la o stare sublimă de vis.

Radu Stan

Despre provincie

DUPA McLuhan, televizorul a transformat lumea întreagă într-un sat. Într-adevăr, mulți oameni de cultură ar trebui să poată pleca la Paris, Berlin, Roma și alte mari orașe pentru a vedea manifestări ale provincialismului. Căci, provincia este înainte de toate un sentiment. Să fi venit, de exemplu, în 1968 la un concert „Domaine Musical”; să fi văzut publicul căutînd temător în jur pentru a „se orienta” care piesă ar trebui să fie aplaudată; după ezitări (adevărată tensiune psihologică), „se dău drumul” la aplauze. Nu toate acele valori căzură pe locuri cîștigătoare; o piesă mediocră făcu succesul de scandal; alta, mai bună, avu un succes meritat; piesa cea mai interesantă, a americanului Morton Feldman, fu lovită de inerta gheară a indiferenței. Cam un an mai tîrziu se putea citi un interviu în Revue d'Esthétique (semn că acum Parisul dorea a-l prelua pe Morton Feldman); Feldman arăta că într-un orașel din nordul Angliei el se simțise ca în capitală, în timp ce la Londra fusese ca în provincie. Veniți azi la un concert „Domaine Musical”; Morton Feldman va avea neapărat succes, în afară de cazul cînd lucrarea sa nouă nu va fi prea slabă. Acum douăzeci de ani, Constantin Silvestri relata încrunțat celor din jur: „Încă la București Dinu Lipatti era un foarte mare pianist; Cortot, oricum ar fi cîntat, smulgea aplauze și suspine; Lipatti găsea un public mai puțin entuziast, deși cînta mult mai bine”. Și atunci, unde și ce este provincia? Nu e oare pretutîndeni? Provincia este un sentiment; acel al neputinței de a recunoaște valori. Această neputință se manifestă fie prin înfatuare, fie prin simțul inferiorității, fie prin acreală. Provincie este tocmai călătura în jur pentru a vedea ce e voie și ce nu să aplauzi. Acolo unde există creație și acolo unde există conștiința valorilor nu poate fi vorba de provincie.

Anatol Vieru

Atelier literar

Poșta redacției

F.C. BISERICĂ : Merge, și ca formulă (firește, pînă la anumite dimensiuni), dar mai ales ca mărturie a unei „retine“ prompte și pătrunzătoare (nu e mai prejos, de altfel, nici „banda sonoră“). Dați-i înainte!

G.H. FOMETESCU-STOENESTI : Ne trimiteți un nou „transport“ de versuri (după alte cîteva zeci !) și vă exprimați speranța că vom înțelege „atît conținutul lor cît și forma generală, unică în literatura noastră“. Ei bine, sîntem mîndri și fericiți să vă putem declara că am înțeles ! Da, am înțeles, atît forma cît și conținutul ! E drept, în privința „unicității“ avem mari îndoieli, nu atît în raport cu literatura noastră propriu-zisă, cît mai ales cu mulțimea de texte „inedite“ care ne sosesc zilnic din toate colțurile țării și printre care nu sînt puține lucrările „unice“ în felul lor (uneori, reproducem, în paginile noastre de „modele negative“, o mică parte dintre cele mai „unice“). Vom alege acum și una din ale dv. (toate ar merita, de fapt, această cinste !) și o vom reproduce mai jos, pentru a oferi cititorului posibilitatea de a judeca singur atît performanțele dv. literare (în conținut și format), cît și modestia, unică și ea, cu care vi le apreciați. (N.B. Pentru a menține intactă și șansa cititorului de a înțelege caracterul „unic“ al formei, precizăm că, în transcrierea noastră, liniile oblice despart versurile, iar barele duble orizontale despart strofele.) : „REFLEXIA“.

„Seară / e / seară = Lampa / pîlpîie / iară. = Ea / stă / la masă = Și dimineața / iese / din casă... = Seară / e / seară = Lampa / pîlpîie / iară = El / stă la masă = Și dimineața / ies / din casă = Seară / e / seară = Lampa / pîlpîie / iară = Ei stau / la masă = Și dimineața / ies / din casă...“

A. DAN : Versurile de-acum, ca și cele două proze care-au urmat, rămîn, din păcate, la același nivel pe

Dinu Mocioiu

Fabula scrumierei

Intr-o marți sau vineri,
dimineața,
O țigară, din acele
Pe care mulți dintre noi
Le sorb cu mare plăcere,
Explica pe larg cum vede ea viața
Unei simple și blazate scrumiere:
— Eu, draga mea, consider că viața
Are un sens
Numai dacă o simți intens
și în formele sale esențiale
Care,
Deși devorează,
Innobilează
Naturile geniale.
Pentru mine, de pildă, viața
nu e un joc
Ci un continuu și sacru foc
În ce te privește
Îți spun adevărul în față :
Tu nu treci innobilată,
Arzînd,
Prin viață !

Tu te rezumi
În definitiv
La un rol pasiv
Și umilitor
De simplu colector.
— Mda, zise scrumiera
Neurîndu-se cituși de puțin din loc
Și privind calm la țigara
(Între timp devenită chiștoc)
Eu recunosc că în viață
Unica mea menire
Ce n-o să mă consacre
(Fiind mult prea minoră
O, nobila mea soră)
E de-a feri pe oameni
De aceea ce tu sameni
Prin arderile-ți sacre.

Morala, ne abținem s-o
divulgăm deodată
Ca nu cumva să credeți
că e deja fumată !

care am încercat să-l caracterizăm (pentru dv.) în ultimele răspunsuri. Ne pare rău, firește, că sensul vorbelor noastre „vă scapă de-a binelea“ și că vă „bramburesc“ pînă la „adînci adîncimi“, cum ziceți. Păcat ! Ar fi trebuit, poate, să vă dați mai multă osteneală (asta nu numai, și nu în primul rînd, în ce privește înțelegerea răspunsurilor noastre !). E vorba uneori de nuanțe, citeodată vorbele își întretaie discret (sau poate chiar eufemistic !) sferele, încercînd să sugereze, împreună, mai mult și mai specific (și, la urma urmelor, mai blînd !) decît o fac îndeobște fiecare în parte. Dar spiritele superficiale și insuficient inițiate în „meseria“ cuvîntului se grăbesc să niveleze aceste nuanțe și răsfrîngeri reciproce, spre a obține, potrivit unei gândiri obișnuite (și cam acrit) sumare și comode (dacă nu chiar unor fatale praguri ale dotării personale), elementare formule pleonastice gen „adînci adîncimi“.

Ceea ce le aduce în situația de a cădea victime, în chip firesc, acelei triste, implacabile „brambureli“, plină de semnificații, de care vorbiți („mirarea altora“, suficiență, tradițional-periferică, nu ne mai interesează de multă vreme...). Ne mîhnește de asemenea, ca orice speranță risipită, și hotărîrea pe care ne-o anunțați (de a nu ne mai trimite nimic), dar nu ne putem îngădui nici o imixtiune în intimitatea unei decizii atît de importantă și nu putem compensa în nici un fel sfîrșitul răbdării dv. cu oricîte surplusuri (nelimitate) ale răbdării noastre. În definitiv, ca și în cazul dragostei, cu care adînc se aseamănă (dar nu numai la prima vedere !), nici literatură cu de-a sila nu se poate !..

Index

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Ochiul magic

MUSEUM

Primii elevi ai lui Gheorghe Lazăr

LA împlinirea unui veac și jumătate de la moartea lui Gheorghe Lazăr, desprindem un moment legat de trecerea lui în Țara Românească publicînd și o fotografie inedită.

Înfruntînd timp de cinci ani viforîta persecuțiilor la Sibiu, Lazăr vine la Brașov, unde se afla refugiată Logofeteasa Ecaterina Bărcănescu, care l-a luat profesor la copiii ei. Ea voia să-și crească odraslele în slovă românească, iar nu în cea grecească.

În primăvara 1816, Gheorghe Lazăr și familia Bărcănescu au trecut munții pe la Tabla Buții și au coborît pe Valea Teleajenului pînă în satul Bărcănești (4 km de Ploiești). Aici era așezarea Bărcăneștilor, veche de 200 de ani ; în dreapta unei curți mari, se ridica conacul, pustiu, în ruine, cu 50 de ani în urmă, căruia în sat i se zicea „palat“, deoarece acolo poposeau cu alai domnitorii țării.

Primii elevi ai lui Gh. Lazăr, întii la Brașov și apoi la Bărcănești, au fost Scarlat Bărcănescu (în fotografie) și sora lui, Ralița Bărcănescu. În toamna aceluiași an, lecțiile dascălului au continuat și în casele Bărcăneștilor din Cetatea de Scaun, suburbia Sf. Sava (pe locul actualei Biblioteci Centrale de Stat), deci în apropierea Mînăstirii, în chiliile cărcia, în 1818, Gheorghe Lazăr a deschis „Academia de Științe Filosoficești și materialicești“, „în limba mumei sale“.

Enciclopedia Eminescu

DESPRE Eminescu, poetul nostru național, s-a scris o bibliotecă întreagă, de proporții considerabile. Operele lui au fost tipărite în nenumărate ediții științifice și de largă răspîndire, în tiraje de-a dreptul impresionante. Au apărut monografiile, studiile și exegezele, traduceri în limbi străine, articole și contribuții documentare, mai multe decît despre oricare alt scriitor român.

A sosit momentul — credem — să se păsească la elaborarea unei Enciclopedii Eminescu, lucrare fundamentală, o sinteză a cercetărilor întreprinse în domeniul eminescologiei, care să fie la îndemîna fiecărui studios și admirator al creatorului „Luceafărului“, realizarea ei constituînd un act major de cultură, de interes național și, nu mai puțin, de rezonanță internațională.

Conceptută sintetic, în spirit comparatist, punînd la contribuție datele și interpretările cele mai noi ale exegezei eminescene, în genul Enciclopediilor Shakespeare, Goethe ș.a., care au însemnat evenimente editoriale în țările respective, alcătuiind un tom de cca. 800 de pagini, ar putea cuprinde următoarele secțiuni :

1. Tabel cronologic și sincronie ;
2. Catalogul și descrierea manuscriselor ;
3. Portretul fizic, moral și artistic :
a) autodefiniri ;
b) poetul și opera în judecata contemporanilor ;
4. Studii și exegeze fundamentale (excerptate ; judecăți esențiale) :
a) exegeți români ;
b) exegeți străini ;
5. Catalogul motivelor și simbolurilor poetice ;
6. Editii critice (exhaustiv) ;
7. Traduceri ;
8. Index de nume (opera literară) :
a) persoane ;
b) personaje literare și figuri mitologice ;
9. Iconografia eminesciană.

DESIGUR că sumarul de mai sus nu se pretinde exhaustiv, el putînd fi amendat și îmbogățit în cuprinderea și organizarea materiei, în urma unei

dezbaterei cu participarea — și prin mijlocirea presei — a cercurilor largi de cititori și, în primul rînd, a cercetătorilor avizați ai operei Poetului.

Structurată în acest spirit și elaborată de un colectiv de specialiști, sub îndrumarea unui comitet de conducere, care să înmănușeze personalități marcante ale vieții noastre culturale, nu ne îndoiim că Enciclopedia Eminescu, încredințată spre tipărire unei edituri interesate, receptivă la asemenea inițiative, va fi primită cu cel mai viu interes de specialiști și de cercurile cele mai largi de cititori. De asemenea, este de așteptat ca ea să trezească un ecou favorabil și în rîndurile studiosilor străini ai lui Eminescu, grupați — cu precădere — în jurul catedrelor de romanistică de la marile universități de peste hotare, cărora să le servească drept lucrare sîgură, de referință, și să dea noi impulsuri studiilor eminescene.

Răspunderea și îngrijirea editării unei asemenea lucrări de anvergură națională și internațională ar trebui, credem, să fie preluată de Uniunea Scriitorilor sau de Asociația Scriitorilor din București, cu concursul catedrelor „Eminescu“, elaborarea ei propriu-zisă urmînd a fi încredințată unui colectiv avizat, harnic și entuziast, alcătuit din specialiști din toate centrele universitare ale țării (cu participarea, poate, și a unor renumiți specialiști străini), configurîndu-se astfel ca o operă de interes național, major, la care să-și dea contribuția toate forțele științifice competente.

Și, în fine, încă un deziderat... tot pe tărîmul eminescologiei Este vorba de grăbirea elaborării și editării Bibliografiei Eminescu aflată, de mult timp, în lucru la Biblioteca Academiei R.S. România, în grija unui harnic colectiv, sub conducerea prof. dr. docent Serban Cioculescu. Dat fiind stadiul avansat în care se află Bibliografia, apariția ei într-un răsîmbo rezonabil ne-ar oferi tuturor un instrument bibliografic, inestimabil, al științei și conștiinței despre Eminescu.

Grigore Tănăsescu

PESCUITORUL DE PERLE

POLIȚISM ȘI GRAMATICA

POLIȚISM — pentru că e vorba de romanul polițist *Curiozitate periculoasă* de Hansjörg Martin, de curînd apărut în traducerea lui Const. Ianculescu, Gramatică — pentru că...

Chestia stă așa : Unul dintre personaje care, chiar de la prima pagină e cadavru, fusese un mare Donjuan. Însă discret foc. Trăise mult timp cu o actriță, dar ascunsese faptul pînă și celui mai bun amic al său, care ne povestește (p. 76) că : „Despre Waltraud Bury (actrița, n.n.) vorbise cu mine exact cum vorbesc bărbații care sînt în relații amicale cu o femeie tulburătoare și cam ușuratică. Totdeauna însă vorbise, la modul conjunctiv, ipocritul. — Cred că ar fi o amantă formidabilă... — spusese atunci, cînd de mult timp știa că e o amantă formidabilă“.

Ca'va'zică ar fi este la modul conjunctiv. Că, de fapt, e la modul condițional, știe toată lumca. Însă, într-un roman polițist, lucrurile trebuie să fie cît mai mult incurcate pînă la dezlegarea finală. Dacă ale gramaticii lucruri devin, și ele, intrigi polițiste — cu atît mai bine !

Profesorul HADDOCK

Fr. MUNTEANU-RĂMNIC

Carmen saeculare

CIND din penumbrelor șovăielnice ale Limbului — Dante, în tovarășia lui Vergiliu, zărește desprinzându-se un pile de înțelepți regește stînd la sfat. Îl întreabă pe magistru sînd cine sînt aceștia pe care gloria îi deosebește de ceilalți muritori. Și poetul-călăuză răspunde, fără să precizeze mai de aproape, doar printr-o determinare generală a acelei onorate nomenclatură care este atașată de numele celor alcătuiți grupul luminoaselor umbre: „Al lor renume / ce și-azi pe pămînt, la voi, / le dobindește har și-n astă lume”. Lumina cvasisacrală a gloriei (lumen gloriae) este atașată de creștinii care — chiar și în ochii creștinului din Evul Mediu — dobîndesc dacă nu grația, cel puțin îndurarea mintuirii de muncile iadului. În spațiul vag al Limbului, aceste făpturi regale deambulează lent stînd la sfat, ca într-un calm neutru egal îndepărtat de ultima sferă tainică paradisiacă, precum și de ultima bolgie infernală. Apropiindu-se de cel doi călători, un glas se desprinde din gura umbrelor: „Slăviți poetul veșnic; duhul lui / plecat de-aici se-ntoarce înapoi”. Vergiliu este cel astfel salutat, „Paltissimo Poeta”. Tot el, continuînd să-l căspundă lui Dante, îi prezintă acestuia pe cei ce se apropie cu chipuri impasibile, pe care nu domnește nici bucuria, nici tristețea: „Priveste, / spre cel ce poartă spadă de oștean / și ca un rege-n fruntea lor păștean. / El e Homer, poetul suveran, / Horațiu cel'alt, cîntăreț vestit, / Ovid al treilea și-ultimul Lucan”. În ochii lui Dante se reflectă, astfel, întreaga „școală antică a bardului cu vers scintiletor”. Patru din cei cinci poeți (împreună cu Vergiliu), în această bella scoula, erau latini.

Vergiliu, Ovidiu, Lucan și Stațiu patronează, într-o altă lucrare a lui Dante, în Convivio (IV, 25 sg.) cele patru virsute. În De Vulgari Eloquentia (II, 6) a aceluiași, tot el apar ca poezie regulată, numiți astfel pentru stilul lor elevat, dar și regulatori, poezii exemplari, cum erau considerate și la Universitatea din Bologna a acelor timpuri. El însuși, Dante, îi urmează, se inspiră din operele lor, mari lucrări poetice — înainte de toate ale latinității. El însuși se lasă cooptat în ilustra școală: „...primindu-mă al șasele-ntre ei / ce lumii-nțelepciune-i făuriră”

Cred că orice elogiu al poeziei latine se cuvine să pornească de la această nobilă, de la această festivă scenă a întîlnirii celor vechi cu cel nou în Limbul Intemporal. Noi, cei care am pierdut în mare măsură, într-o civilizație ce ne solicită fiecare clipă, simțul unu otium sărbătoreț, am pierdut gustul poeziei latine. Or, într-o măsură cel puțin, deschiderea spre poezia latină implică un simț al festivității. Nu era oare religia romanului o religie sărbătorească? Cum arată Karl Kerényi, în Die antike Religion, latinul avea un sentiment înalt al „sărbătoreșului” (Festivitätsgefühl). Fiecare acțiune festivă este într-o oarecare măsură un joc. Ceea ce nu înseamnă că sărbătoreșul este numai bucurie, că este jucăuș. E multă severitate în trăirea sărbătoreșului. Religie eminentă cultică, religia latinilor (spre deosebire de aceea a elinilor) trăiește într-o atmosferă destul de „demitizată”. Dacă are un conținut mitic cult roman, acesta se află în prezentarea sacrului. Este tipică existența lui flamen Dialis pentru cultul „demitizat” al lui Jupiter. O viață festivă (ca și a celorlalți doi flameni) în care e interzis a lucra. Viața „jovială”, „genială”. În locul miturilor cosmogonice grecești, avem aici o prezentare cultică a mitului. Originea și desfășurarea jovială a vieții cosmice nu este istorisită, ci e reprezentată ca materie a vieții omului. Ceea ce leagă omul de divinitate, în cercul unei pietas, este un votum, forma exterioară a unei relații interioare, convenție, contract și dublă îndatorire. Jocul în religio este grav. Tot astfel și în activitatea prin excelență festivă a poetului.

În excelentul preambul la cromatică Poetii latini (două volume antologie, prezentări ale autorilor, traduceri, note, totul remarcabil, de Petre Stati). Mihai Nichita

Nicolae Balotă

analizează câteva concepte dominante ale universului poetic latin. Gravis este cel dintîi dintre acestea. Într-adevăr, totul la Roma tinde să dobîndească ori să reveleze grave sensuri sărbătorești. O noalță demnitate morală investeste verbul poetic. Nimic rizibil într-un vers, ca acesta din Bucolicele lui Vergiliu: „De cînt pădurile, și acestea să fie vrednice de-un consul”. Un simț al augustului ca și al maiestrușului (semne distinctive ale numinosului) marchează cele mai multe demersuri poetice. Și nu numai cele din perioada imperiului în consolidare, din epoca ordinii augustane. Dar în această epocă se ajunge totuși la conștiința unu rol august al poetului în cetate. Horațiu este cel care vorbește despre poet ca despre cel care-și păstrează o inimă neprihănită în mijlocul pasiunilor dezlănțuite. Poetul este și trebuie să fie un model exemplar; om al edificiului durabil, al armoniei, al moderației între extreme, el pune temeiuri perene tuturor celor ce sînt fugăr evanescente în viața noastră. Cu cit de calmă certitudine își afirmă el încrederea în acel opus humanum care este propria sa operă poetică! „Am ridicat un monument în zare / Mai neclintit ca prinzul cel mai tare, / Mai-nalt ca piramida unui rege, / Sortit să nu dispară niciodată / Mîncat de ploii sau vînturi sacrilege, / Surpat de ani și de vecia toată.”

Festivul nu implică suspendarea totală a ordinii, ci, dimpotrivă, susține o ordo a lucrurilor, fapturilor și instituțiilor. Poetul latin rămîne un ins integrat în viața cetății și opera sa o vede ca pe un edificiu în cetate, nicidecum în afara ei. Cu toată lipsa de recunoaștere pe care Roma a arătat-o multă vreme pentru poezii ei, cu toate că chiar aceștia considerau uneori propria lor condiție drept futilă, totuși o anume conștiință civică nu le-a lipsit niciodată acestor bravi romani. Cel dintîi dintre ei, „părintele” Ennius, emulul elinilor, cel care în Hedyphagetică îi urmează greoi pe subtilii săi maestri eleniști, cîntă cu zel urbea și orbita romană în Analele sale nu lipsite de pedanterie. Dar cit de repede se rafinează acești bușui cetățeni! Cit de bine asimilează ei fermecătoarea otravă, acel pharmakos subtil al alexandrinilor! Între moartea lui Ennius și aceea a lui Lucretiu trec mai bine de o sută de ani, dar o singură generație îi separă pe Lucretiu de Vergiliu și Horațiu. Un alexandrinism latin înfloreste propice poeziei ca lux gratuit, dar și ca laboare susținută a celor docti. Poezia aceasta nu uită însă, spre deosebire de cea alexandrină, nu uită dect foarte rar că trebuie să fie utilis urbi, că e o artă a cetății pentru cetate.

Am putea, oare, spune după lectura celor două volume ale florilegiului latin cu savantă fervoare întocmit de Petre Stati — „Mai ard și-acum făclile latine”? Cuvintele acestea cu care poetul Al. Philippide își încheie un delicat poetic omagiu adus lui Ausonius („poet cu dulce nume”) sînt pline de încredere în perenitatea cîntării, în putința poezilor de a lega vremile între ele. Dar sînt atîtea semne care pledează pentru o ruptură ireparabilă între vremi. Sau, poate, ar trebui să vorbim — ca și Ernest Robert Curtius — despre o diminuare. În literatura europeană și Evul Mediu latin, eruditul și piosul savant conservator al valorilor europene, după ce notează o „diminuare” în asimilarea culturii antice în epoca regatului franc (425—775), spune: „O nouă diminuare a început în secolul al XIX-lea, luînd forme catastrofale în secolul al XX-lea”. O nouă formă a „barbariei” — cu alte cuvinte — împrejurări cu totul altele. Cei care rămînem fideli unei antice humanitas nu putem fi indiferenți față de o asemenea „diminuare”, cu atît mai mult față de o ruptură posibilă. O creștomatie latină este, de aceea, o ofrandă binevenită adusă pe un altar ce nu trebuie părăsit. Căci cum prea bine a spus poetul român răspunzînd poetului roman: „Aici în Eneida ne-a hărăzit Vergil / Un timp al său, elastic, și subtil, / În care epoci varii și vechi și noi sînt date / Deodată toate. / În el acum și inima ta bate”.

JEAN STAROBINSKI:

„Emblemele Rațiunii”

● ANUL 1789 înseamnă o linie de delimitare între două mari perioade ale istoriei europene. A însemnat oare acest lucru și pentru istoria artelor? Aceasta este întrebarea la care încearcă să răspundă cartea profesoriului Jean Starobinski, (Flammariion, 1973), amplă și densă expunere a fenomenului artistic al aceluși timp. Chiar dacă la prima vedere, stilurile artistice ale Revoluției s-au născut cu mult timp înainte — „reîntoarcerea la antichitate” precede Revoluția, iar greselul neoclasice se afirmă și se întărește după 1750. — o serie întreagă de opere par să anunțe evenimentele ce au învenimerat Franța. „Istoria anului 1789, sancțiunea vehemăntă a unei transformări sociale deja pregătite și deja înfăptuită mai demult, dezvoltată o serie de fapte particulare, înălțate ca scenele unei tragedii, iluminate de o rază de o mare intensitate: mai mult decît pentru istorie, avem impresia că un text ne este oferit...”

Astfel, analiza gravurilor lui Helman sau a opereii lui Francesco Guardi indică, pentru cercetătorul de artă, iminența dezastului istoric al unei lumi înghețate, pietrificată într-un fast inutil. Decadența acestei lumi, așa cum apare sugestiv din pictura unui Louis-Jean Desprez sau Thomas Rowlandson, se imbină cu una din cele mai curioase tendințe ale artei plastice a aceluși timp: arta „funerară” a lui Pietro Gonzaga. Lor îi se opune realismul iluminat al pictorilor pe care Jean Starobinski îi grupează în capitolul intitulat Mitul solar al Revoluției: William Blake (cu a sa Glad day), Jean-Michel Mocheau, Jean-Louis Laneauville, sau sculptura lui Jean-Antoine Houdon. Simbol al Revoluției triumfătoare sînt desenele arhitecturale ale lui Jean-Louis Desprez, Jean Jacques Lequeu, Etienne-Louis Boullée, imagini ale zeiței Gîndirii pe care Robespierre o instaurase cu fast în Parisul eliberat

Opera lui Jacques-

Louis David, analizată în capitolul denumit sugestiv Le Serment, aluzie la celebrul tablou al pictorului, numit Le serment des Horaces, anunță în același timp maxima glorie a Revoluției, cit și tragicul ei sfîrșit. „În ciuda a tot ceea ce sună fals în pictura lui istorică, în ciuda retoricii și a punerii în scenă melodramatică, el a fost în marile lui momente, aproape fără voia lui, un pictor al sacrului, al spaimei, capabil de a conferi prezență vizibilă exact în momentul în care îl supunea dominării unui implacabil absolut. Al său Marat asasinat, «pietă iacobină», anunță magnifică solitudinea funebre, solitudinea înfruntată a o transpune în comuniune conform imperativului universal al Teroarei și al Virtuții”.

Capitolele următoare sînt dedicate lui Johann Heinrich Füssli și curentului neo-clasic, care a cunoscut o mare inflo-

rire în timpul Revoluției, expresie a unei dorințe de echilibru, veșnic tulburată prin tragice rupturi, ilustrat de pictura lui William Blake.

În sfîrșit, într-un semnificativ final de volum, capitolul ultim este consacrat picturii este consacrat picturii lui Goya: dezastrul, sfîrșitul tragic al Revoluției aflîndu-și ilustrarea în opera pictorului spaniol. Jean Starobinski analizează încredul unu dintre tablourile lui Goya, intitulat Execuțiile din 3 mai 1808 de la Madrid. În fața voinței mecanizate a plutonului de execuție sînt martorii unei tragedii a voinței poporului pe care Goya ne face să înțelegem că nu va fi atînsă sau distrusă de moarte, dimpotrivă, pictorul o eternizează. În această eternitate care înfruntă astfel moartea, Jean Starobinski intruchipează simbolul peren al ideii Revoluției franceze.

Cr. U.

„Scriitori ai nopții”

● În Editura Plon a apărut de curînd studiul lui Pierre de Boisdeffre, intitulat Scriitori ai nopții, avînd ca subtitlu Literatura și schimbă semnul. Cine sînt scriitorii nopții? Baudelaire, Kafka, Gide, Daumal, Katherine Mansfield, Montherlant, Beckett. Scriitorii ai suferinței, ai eșecului, scriitorii crepusculari, în rea-

litate victime ale orgoliului lor imens, nemăsurat, acei scriitori despre care Montaigne scria: „Vor să lasă din ei înșiși și să scape de om, ceea ce este o nebunie; în loc să se transforme în îngeri, devin animale; în loc să se înalte, se doboară”. Și Pascal îi judeca aproape la fel. Acela care au făcut din arta lor „o vorbărie a morții”, adesea o vorbărie

confuză, acela pentru care sfîrșitul este doar Liniștea derizorie a distrugerii. Criticul francez, ale cărui drastice caracterizări au șocat deseori lumea literară, pune aici o problemă care depășește simpla artă scriitoricească, dezbateră cărții fiind axată asupra finalității etice a romanului contemporan.

EVA FIGES:

„Days”

● INTERESANT atît prin conținut, cit și prin organizare, acest scurt roman (Faber and Faber, Londra, 1974, 120 pagini) este concentrat în jurul unei femei simple, care se apropie de bătrînețe și care se află în spital, paralizată. Începutul cărții pare să ne proiecteze în lumea lui Kafka și a lui Beckett, a individului iremediabil izolat în celula disperării sale. Treptat însă amintirile și speranțele femeii (al cărei nume nu îl aflăm) constituie un cadru social precis, o lume mărunț, nevolasă, lipsită de speranță și lumină, o

lume a copiilor crescuți cu sacrificii și a nerecunoștinței.

Aflăm că, precum într-o ștafetă a năpastelor și a eșecului, bunica și mama personajului principal au avut vieți asemănătoare, boli asemănătoare, iar fiica ei, de 18 ani, pare să aibă un destin ce seamănă dureros cu al înaintașelor. Către sfîrșitul cărții, asemănările intenționate subliniate de autoare ajung pînă la o ciudată suprapunere — cititorul se întrebă dacă nu cumva are de-a face cu o temă cu variațiuni, un personaj unic în ipostaze diferite. Este

vorba, firește, de un procedeu de organizare epică frecvent în „noul roman” francez și în proza germană modernă, mai puțin folosit de autori englezi. Dincolo de elegante exerciții formale, această identificare vrea să fie o parabolă a perpetuării condiției inferioare a femeii. Este o temă favorită a tinerei autoare care s-a făcut remarcată și printr-un vi-guros pamflet intitulat Atitudinea patriarhală Femeile și Societatea.

Virgil NEMOIANU

Tinărul STEFAN GEORGE

MAI curind decât s-ar fi putut bănuia, datorită poetică pe care Franța — prin Nerval, obsedat de legende germanice și de Faust-ul goetheean, prin Mallarmé, fascinat de muzica lui Wagner și de filosofia lui Hegel — o contractase față de spiritul german va fi plătită cu prisosință: tinărul Stefan George (1868—1933) va demonstra, prin volumele sale de versuri dinainte de 1900, că parnasianismul și simbolismul nu rămân fără ecou dincolo de Rin. Cu o singură deosebire, esențială: în poezia lui George, ele nu se mai opun, ca două tendințe divergente — una vizând încremenirea rece a statuarului, a contururilor nete, alta vinând fluentă și imprecizie, universal de umbră și magie al muzicii —, ci se îmbină într-o sinteză: o lirică a ritualurilor înalt-semnificative, o gândire poetică riguroasă, tradusă într-o sintaxă dificilă, cu adevăra-

te versuri-sentință, solemne și memorabile, precum acesta: Und raum und dasein bleiben nur im bilde. Un sunet liric nou se vestește astfel, acolo unde marile armonii ale romantismului răsuna încă din plin, și o artă poetică limitativă și orgolioasă, în contradicție cu recomandările unor Conrad sau Dehmel, precursori ai expresionismului: riguroasă și pură până la prețiozitate, descoperind în însăși patria muzicii magia eufonică a verbului poetic, reintronind virtuțile apolinice, solaritatea mediteraneană în peisajul brumos al Nordului, concentrând și decantând expresia, cultivând versul clasic cu fervoare ca o „trenă de pietre scumpe”, în spiritul lui Mallarmé. De fapt, după *Imnuri* (1890) și *Pelerinaje* (1891) — mărturii ale unui neoclasicism paralel cu cel francez, poemul *Algabal* (1892) ni se impune azi ca un fel de „epic” la *Troia*. Dar prima conso-

nanță a lui George nu este cu spiritul muzical și cețos al simbolistilor, ci aceea — mai consubstanțială — cu luciditatea, necruțătoare în pătimea ei expresie, a lui Baudelaire, pe care poetul german îl va traduce integral. Până la vârsta de 32 de ani, Stefan George își va desăvârși — prin *Egloge și laude* (1895), *Anul sufletului* (1897) și *Covorul vieții* (1899) instrumentul său particular: acela care, identificat cu o adevărată „religie” a esteticului, concepe misiunea poetului ca o sarcină spirituală (*Kunst ist geistige Kunst*), de recreare a unei lumi esențiale, ca un sacerdoțiu, ascultat cu fervoare în cercul restrins al citorva discipoli inițiați, va constitui „scandalul” și deopotrivă una din ipostazele renașterii poeziei germane de la începutul veacului nostru.

șt. a. d.

Imnuri (1890)

INFANTUL

Cu scut și spadă sub gălbuia friză
Infantul pal suride fără foc
Din sumbru auritul său oval.
Nu mult avu-n salonul virginal
Un frate geamăn: munteasca briză
Prea aspră-nsoțitoare-i fu la joc.

El însă, unul, n-avea să regrete
Că n-a crescut prin ani, intunecat,
Ca alții-nșiruiți în mari portrete,
De multe fericiri s-a bucurat:

Cind lămpi sub lună infloreau tirziu
O mică zină-i apărea deodată,
Și urmăreau în zbor și salt voios
Satinul mingii conservat pios
Al cărui roz și verde măsliniu
Mai licăresc pe polita sculptată.

Pelerinaje (1891)

DEPARTE PE POTECI ÎNALTE...

Departe pe poteci înalte
În raze singur să se scalde,
S-asculte-n foșnet foi și ape,
Suspiniu-n cîntec să-și îngroape,
Furtuni s-ascută stînsa-i vlagă,
Senin o patrie s-aleagă.

Dar ce uelțire de vrajă și fapte
Geloase-l minară spre mlaștini tirziu?
Pe-o țifă ușoară nîcînd îndoită
Din smirc suie-o floare de crin argintiu.
Aripă se leagănă-n cupa-i de lapte.
Un înger al răului, dulce ispită!

Drumețul șovăie pe cale,
Prin trestii curge murmur moale,
Un lung alai de plopî ca umbre
Urmează fără nici un leac,
Cu părul prins în vînturi sumbre,
Cu ochiul pilpiind buimac.

IMPERIUL SUBTERAN

Voi hale fălindu-vă-n grele hlamide
Voi nu știți ce calcă piciorul hapsin —
Lui cezar peisajul pe țărni și suride
Cum cel orbitor într-al apelor sin.

Palate și curți doar de el inventate
Și culmi nepereche fintini vineții
Sub umbletul firii umbros conjurate
Și grote născute-n solare beții.

Captive sunt unele iernii eterne,
Iar alta din magma cu mii de culori
Sub veșnice sfeșnice-mproașcă și cerne
Un licăr de gema în stropi arzători.

Torente care prin ganguri înalte
În rodii de foc și rubine se sparg
Pălesc mai gălbui prăbușite-n bazalte
Și cură ca petale de roze spre larg.

Pe-o mare verzuie în porturi ascunse
Se leagănă bărci fără visle adinci
Ce-n salturi pe undă se lasă străpunse
De colți de draconi și de cioturi de stînci.

A sferei în care e treaz și conduce
Noutate sublimă-i stîrnește fiori,
Nimic — doar voința-i regească străluce,
El singur dispune de vreme și sorî.

O sală-a licărului galben: soare
Tronind pe-un dom ce pilpiie sub stele.
Cu fulger scurt ca flăcări din izvoare
Topaze ard cu hobi de ambră-n ele.

Pe fete ca oglinzi stau rînduite
— Bir al nrașelor din zeci de state —
Olane simple-n aur poleite
Și piei de fiare-ntinse, invrîstăte.

Dar n-a putut coroana lumii-n pară
Orbi privirea Unicului, vie
Și mii de urne grele-l impresoare
Cu duh de ambră, smirnă și lămiie.

Algabal (1892)

Alături templu clarității pale
Cu albe raze-n smălțuri alburii,
Plafon de sticlă, piei de animale
Pe sol de nea și nouri albaștrii.

Pe ziduri cedru-n lîncede lambriuri,
Stau treizeci de păuni în cerc semeț
Cu pene puf de lebede și griuri
În cozi foiate licărind a-ngeș.

Podoabe-n vii culori prietenoase:
Din fulgerind și orbitor metal,
Din fildeș, din opale moi lăptoase,
Din alabastru, diamant, cristal.

Și perle! dar de sumbre-așezăminte,
Ca rod al miinilor le numărați
Și totuși pe-un obraz cu smălț fierbinte
Durabil bruma rece le-o păstrați.

Chiar floarea marmurei zăcea-n grenate
Cu care-n anii tineri se juca,
Ziua-mpăratul avea miini curate
Cînd lăcrimînd la ochi le ridica.

★

Grădina mea n-are nevoie de soare
Și vînt: mi-am sădit-o chiar eu alintînd
Un stol fără viață de mari zburătoare
Ce n-au cunoscut primăvara nîcînd.

Cărbune în trunchiuri, cărbune-n frunzare
Și sumbră cîmpie cu sumbre colini,
Cu fructe nîcînd recoltate din zare
Scîlpînd co o lavă-n dumbrava de pini.

Un licăr ca scrumul din peșteri ovale
Nimic nu trădează nici noapte nici zori
Și arse parfumuri cu iz de migdale
Plutesc peste ierburi, seminte și flori.

O, cum să te nasc în asemenea-altar
— Așa mă întreb ros de gînduri în șoapte
Cînd aprige visuri prin griji hotoare —
Imensă neagră floare de noapte?

ZILE

(fragmente)

Dacă somnul gelos ca fantasmă
Din culcușul de puf mi-a fugit
Alungați spunătorii de basme
Și-acel cîntec de leagăn rostît
De fecioarele atice-n danțuri
Ce-mi sunase pe vremuri subtil.
Acum innodați-mă-n lanțuri
Voi flautiști de pe Nil.

Am dormit în azururi pe spume
Am gustat din celeste lipii,
Voi slăveați evadarea din lume
Și sîrșitu-n regești bătaii
Înainte ca pleoapa de pară
Să mi-o-nlănțuie somnul tiptil.
Răpiți-mă, omoriți-mă iară
Voi flautiști de pe Nil.

★

Șei pe surii cai de baștini —
Și pe cîmpuri fără spice
Să gonim în jos spre mlaștini
Ori un fulger mă despice.

Mulți eroi devin ca scrumul
Adormiți pe sterpe șesuri.
Numai pini arși cu fumul
În făclii veghează leșuri.

Firave în șiruri line
Curg piraie-n solzi de pară.
Vaduri murmură suspine.
Vînt uscat pe cîmpuri ară.

Plete de femei, amare,
În nisipuri. Cozi legate...
Lacrimi pun pe răni răcoare.
Lacrimi mari — adevărate?

Covorul vieții (1899)

PRELUDIU

Cu palid zel tindeam către comoră,
Acele strofe-n care chin cumplit
Și lucruri curg adînc nebănuite —
Cînd iată-un înger gol într-o cămară!

Cel mai bogat buchet de flori văzui,
Prinos fervorii mele fără preget,
Flori de migdalii îi străvezeau în deget
Și roze roze-n jurul feței lui.

Pe frunte nu purta nici o coroană
Și glasul lui cu-al meu părea-nrudît.
Frumoasa viață ție m-a menit
Ca sol: zîmbind cu gura-i diafană

I se scurgeau din brațe crini, mimoze —
Și cum cercam să le ridic de jos
Și EL a-nngenunchiat, și bucuros
Întreaga față mi-am scaldat-o-n roze.

In românește de
Ștefan Aug. Doinaș

Egloge și laude (1895)

ANIVERSARE

O, soră, ia ulcioarul sur de piatră
Și haidem împreună! n-ai uitat
Ce rit plin de evlavii întreținem.
Sunt astăzi șapte veri de cînd aflară
Pe cînd umpleam ulcioare la fintină:
Cei doi logodnici ne-au murit deodată.
De-acolo din izvorul cu doi plopî
Și-un brad ce fișie pe cîmp pornim
Să scoatem apă în ulcioare sure.

STĂPINUL ÎNSULEI

Pescarii își transmit din gură-n gură
Că-n sud pe-o insulă nelocuită
Bogată în măslini și scorțîșoară
Cu giuvaiere-aprinse în nisipuri
Trăia o pasăre care umblînd pe jos
Putea să rupă-n cioc din arbori falnici

Coroana, care cu aripi vopsite
Ca-n dîra melcilor din Tyr avea
Un zbor greoi și scund: părea în zare
Asemeni unui nor imens și negru.
În timpul zilei s-ascundea-n desigurii,
Dar seara cobora mărăț pe plajă,
În vîntul pur, sărat, cu iz de alge
Scotea un cîntec dulce-ncît delfinii
Robiți cîntării inotau aproape
Pe-o mare-n pene și scintei de aur.
Așa trăia de la-nceput de vîrstă
Și numai naufragiații au văzut-o.
Căci chiar în prima zi cînd albe pinze
De nave-n drum prielnic se-ndreptară
Spre insulă, ea se sui pe-o culme
Să-și vadă-ntreg domeniul îndrăgît,
Iși desfăcu giganticele aripi
Șfîrsindu-se-ntr-un țipăt stîns de jale.

VOCI ÎN FLUVIU

Ființe de jale-nfocate-nfricate
Căutați-vă-azilul aici printre noi,
Veți fi fericite veți fi vindecate,
Cuvinte și brațe vă-nfășură moi.

Făpturi cum cochilii, coralice buze
Înotă și sună-n palatul plîpînd
Și plete prin stînci rămuroase confuze
Se duc și se-ntorc în virtejuri scîlpînd.

Albastre lămpașe cu focuri mărunte,
Coloane plutînd pe rotite-ncălțări —
Viori în flori curgători pe sub unde
Vă leagănă-n pașnice dulci contemplări.

Curînd obosite de cîntece grele,
Pe-un fir al plăcerii fugar și senin,
Vă-atinge-un sărut: și scăpați în inele
Ca valuri ce vesnic aleargă și vin.

Poeme de Henri Michaux

● Un volum de versuri al lui Henri Michaux, așa cum este cel publicat în colecția „Le point du jour” a Editurii Gallimard, este întotdeauna o aventură poetică. O căutare mereu nouă a unui scriitor aflat într-o perpetuă transmutare a valorilor sale interioare. Totuși, vechile teme revin, îmbogățite cu valențele unor noi trăiri: astfel spațiul își impune prezența masivă și neliniștitoare („spațiu / care în franjuri la nesfârșit mă in-

spăimintă / mă copleșește / și îmi pustiește sufletul”) — justificând titlul volumului, *Traversées du temps*. Titlurile unor astfel de poeme în proză sînt revelatoare: *Liniș... Pace în rupturi... Locuri, momente, traversări ale timpului*. Și, desigur, intervenția fantasticului familiar al poeziei: „De peste tot / De peste tot acum / poate răsară straniul / Mîncînd o portocală / și dacă la rîndul meu aș fi mîncat de o portocală?”.

Amintiri despre Soutine

● Un foarte mare interes a trezit publicarea de către Jacques Suffer a cărții memorialistice *Mes années avec Soutine* a Gerdeei Michaelis la Editura Denoël. Această culegere de amintiri despre Soutine a apărut tocmai în momentul în care la Musée de l'Orangerie se pregătește o importantă

expoziție a picturilor sale. Cartea conține detalii curioase, adesea emoționante, despre viața lui Soutine, dar pe de altă parte un mare număr de indicații privind metoda de lucru a pictorului. Citeva fotografii inedite conferă o atracție sporită acestor pagini delicate.

„Împotriva curentului”

● În colecția „Dire” a Editurii Stock 2 a apărut volumul *Contre courant* semnat de unul dintre marii pictori ai perioadei moderne, Edouard Pignon, una din figurile reprezentative ale expresionismului. O carte pasionantă, adesea cuprinzînd contestări și afirmări la fel de violente ale unui pictor pentru care arta sa este în primul rînd luptă. „Pictor din instinct și din

vocație — îl caracteriză Jean Cassou — aderă la real prin toate fibrele ființei lui, dar, printr-o imaginație plastică subtilă și totodată autoritară, deformează, inventează, recompoană... o sensibilitate față de tot ce este viață, împărțînd grija pentru munca omenească și vigoarea convulsiilor vegetale, simțind o nevoie violentă de expresie”.

Premiul „Elveția—Italia”

● Fundația „Calvin” din Lugano a atribuit la 23 martie un premiu de 50 de mii de franci scriitorului Riccardo Bacchelli pentru contribuția, în lungă și prestigioasă sa activitate literară, ca romancier, poet și eseist, la îmbogățirea și expansiunea patrimoniului cultural și lingvistic comun al Elveției și Italiei. Fundația elvețiană e dotată de mai multe bănci cu un capital de un milion de franci destinați premiilor literare.

Gabin-Prévert

● Jean Gabin, la 70 de ani, a terminat filmările la *Verdictul* cu Sofia Loren, ultimul film al lui André Cayatte, Jacques Prévert la 74 de ani a venit în studio pentru a vedea ficșarica filmului său *L'Horloger de Saint-Anoine* realizat de regizorul debutant Bertrand Tavernier. Tandemul Gabin-Prévert din *Qual des Brumes* și din *Le jour se lève* s-a întâlnit din nou în studiourile de la Boulogne într-o discuție despre prietenii lor Carné, Renoir, Gremillon. Cei doi s-au felicitat pentru succesele lor cinematografice și au discutat despre un viitor film.

Două expoziții: la Serna și Juan Gris

Juan Gris: „Portretul lui Picasso” (1911—1912)

● În anii '20, Picasso, vizitînd atelierul parizian al compatriotului său, pictorul spaniol Ismael de la Serna, declara: „În sfîrșit, iată un pictor, unul adevărat. El este la fel de adevărat ca Juan Gris” Afirmația lui Picasso revine în memoria celor care văd aceste două nume apărînd alături în paginile de artă ale cotidianelor franceze. Pentru că la Serna și Juan Gris sînt prezentați în aceste zile publicului

parizian. Expoziția la Serna — foarte apreciată — e organizată la Muzeul de Artă modernă al orașului Paris, și prezintă diferitele etape ale operei pictorului. Juan Gris, a cărui retrospectivă este organizată la Trangerie, este prezent cu 50 picturi și desene datînd din 1911—1927. Toate dovedind că el a fost „un om și un artist mult mai complex decît s-a crezut pînă recent”.

William C. Murray
Poem

Sînt treaz.
Fiare noctambule
Hoinăresc în beznă.
Tu dormi undeva.
Mireasmă. Carnală
Răsuflare alături de mine.
Labe moi de vulpe
Adulmecîndu-și birlogul
Cu prada în dinți.
Nervurile ochilor mei
Pipăie noaptea.
Întins, concentrat
În două orbite
Gemene.
Numele tău
Prins în cursă
În capul meu, țipete.
În vis te ating.
Tu ești trează.

In românește de
Ana Blandiana

Iowa City, aprilie 1974

Un manuscris al lui Shakespeare?

● Editura teatrală Felix Bloch din Berlinul occidental susține că se află în posesia unui manuscris original al lui Shakespeare. Este vorba despre textul unei prelucrări a dramei istorice în două părți *Henric al IV-lea*, pentru a putea fi reprezentată într-un singur spectacol. Shakespeare ar fi realizat prelucrarea cu

trei ani înainte morții sale. Potrivit editurii, care va publica în curînd această variantă a piesei, meritul identificării marelui Will ca autor al manuscrisului revine omului de teatru și traducătorului Dieter Schamp din Düsseldorf, care acum un an a atribuit lui Shakespeare și comedia *Nașterea lui Hercules*.

Premiul Edmond Michelet

● Anul acesta Premiul Edmond Michelet, creat în 1971 pentru a premia o „lucrare exaltînd opera, ideile și viața fondatorului celei de a V-a Re-

publici franceze”, a fost decernat lui Maurice Ferro pentru cartea sa *De Gaulle et l'Amerique* apărută în Editura Plon.

Moartea criticului literar Enrico Falqui

● Într-o clinică din Roma a încetat din viață, în vîrstă de 73 de ani, scriitorul și criticul literar Enrico Falqui. Critica sa este o cercetare sistematică a unei constante logice. Ca și Brunetiére,

el concepea durata literară ca o serie de creații imprevizibile. Printre operele sale mai importante cităm: *Scrittori nuovi*, *La prosa d'arie contemporane*, *Novatori e narratori del Rinascimento*, *La giovane poesia* etc.

AM CITIT DESPRE...

O concepție umanistă

CUM ajunge cartea unui gazetar englez despre Statele Unite un bestseller cu popularitate durabilă în America? De peste 20 de săptămîni, *America* lui Alistair Cooke ocupă un loc onorabil pe lista celor mai căutate zece cărți, după ce vreme de cîteva săptămîni a fost chiar bestsellerul Nr. 1. Îl cunoșteam pe Alistair Cooke din corespondențele pe care le publica (încă din 1945, dar eu am început să-l citesc mai tîrziu) în seriosul ziar britanic „The Guardian”. Cînd, după ani și ani de studiere de la distanță „Lumi Nou” am ajuns pentru prima oară în Statele Unite, America pe care am întîlnit-o semăna de minune cu America pe care mi-o reprezentasem pornind de la observațiile lui Alistair Cooke. Mă mulțumisem să-l citesc cu interes, fără a-mi da osteneala să mă întreb ce anume îl făcea să fie mai edificator decît alți corespondenți care comentau la fel de documentat aceleași fenomene, nici măcar cine este de fapt. Alistair Cooke nu m-am strădui să aflu. Mi-a căzut apoi în mînă cartea lui, *Vorbire despre America* apărută în 1968, o culegere de comentarii difuzate de B.B.C. Născut în anul 1908 în Marea Britanie, corespondent de presă în Statele Unite încă dinainte de război, Alistair Cooke este — rețea din această carte — o personalitate faimoasă în Anglia, unde radioascultătorii și telespectatorii îl ascultă de un sfert de veac, fiind totodată practic necunoscut în Statele Unite (cunoscut numai din cărțile sale, ceea ce — foarte puțin față de popularitatea unui telestar) în Statele Unite constituie unica temă a comentariilor sale.

Și acum dintr-odată, un succes senzațional în Statele Unite. Cu o carte pe care, înainte de a o fi citit, am văzut-o și auzit-o, ca să spun așa, sau cel puțin am văzut și auzit-o dintre captoarele ei: episodul din filmul serial *O istorie personală a Statelor Unite*, realizat de Alistair Cooke tot pentru B.B.C. Dar obier

înainte de a fi văzut filmul, cred că știam exact care este secretul succesului la americani al acestui englez specialist în America.

S-a spus că este deopotrivă de strălucit ca reporter, ca prozator, ca savant și ca critic, că nimeni nu cunoaște America — regiune cu regiune — așa cum o cunoaște el, că este cel mai pătrunzător interpret al spiritului acestei țări. Foarte adevărat, dar nu aceasta este cheia în cel mai simplu stil al comunicării firești, fără morgă, fără pedanterie, cu o eleganță de lord, el expune idei fundamentale, transmite informații inedite, ridică probleme grave, exprimă puncte de vedere originale, jucîndu-se parcă și amuzîndu-și continuu ascultătorii. Verva lui are substanță și de aceea, citit, textul rămîne la fel de antrenant. Dar nici aceasta nu este ratiunea ultimă a succesului. „Le Monde” a scris odată că „excelentul Alistair Cooke este cel mai bun ziarist din lume”. Era, zic eu, o exagerare, „cel mai bun” nu există, gazetăria nu e atletism și, dacă am admite, totuși, că există, fiecare are dreptul să-și propună candidații lui la acest titlu și i-aș avea și eu pe ai mei.

Că este încă realmente foarte bun, excelent, nu încape nici o îndoială. Pentru toate motivele expuse mai sus, dar în special pentru că obiectivul nr. 1 al lui Alistair Cooke este „de a parcurge, în sus și în jos, rețeaua umană care unește un om din Lancashire cu un texan și un german cu un siamez”, pentru că pornește, în toate comentariile lui, „de la teoria originală că oamenii sînt totdeauna curioși să afle cum trăiesc alți oameni”, pentru că se conduce după următorul crez: „nici măcar eventuala perspectivă a dispariției imediate a speciei umane „n-ar trebui să ne împiedice să ne folosim cît mai bine zilele pe această planetă”.

Felicia Antip

Descartes și Rosellini

● În ultimii ani, renumitul regizor Roberto Rosellini, protagonist al „neorealismului” italian, a realizat o serie de filme t.v. închinare unor personalități ale istoriei politice și culturale a lumii: *Socrate*, *Pascal*, *Ludovic al XIV-lea*. Cel mai nou film este dedicat marelui filosof și mate-

matician francez René Descartes; în rolul principal — Ugo Cardea. Ziarul „Il Tempo” redă cuvintele lui Rosellini referitoare la acest ciclu de filme: „E absolut necesar să ne cunoaștem mai bine trecutul, istoria omului... De aceea, filmele mele constituie o modestă contribuție la lupta împotriva nestiinței”.

Premiul Jean-Vigo, 1974

● Premiul Jean-Vigo pe 1974 a fost decernat lui Georges Perec și Bernard Quésenne pentru filmul lor *Un homme qui dort* și lui Théo Roubichez și Bruno Muel pentru filmul de scurt metraj *Septembre chilien*. Juriul Premiului Jean-Vigo a acordat de asemenea un premiu regizorilor încă neconsacrați, Gérard Blain pentru pelicula *Le Pétican*, Jean Charles Tacchella pentru filmul *Voyage en Grande-Tartarie* și Frank Cassenti pentru filmul de scurt metraj *L'Aggression*.

Un *homme qui dort*, încă neprezentat pe ecranele pariziene, este primul lung metraj al scriitorului Georges Perec, adept al noului roman, și al lui Bernard Quésenne, fost asistent al lui Robert Enrico și Georges Franju. Georges Perec este autor a cinci romane, și a două piese de teatru și a numeroase folioane. Perec a primit Premiul Renaudot pentru primul său roman *Les Choses*, tradus și în românește. Fiecare din laurcații Premiului Jean-Vigo au primit o operă a pictorului André François.

● Simbata seara, la San Remo, a avut loc decernarea premiilor Globul de aur, atribuite de presa străină în Italia. Prestigioasa manifestare s-a desfășurat după proiectarea filmului „Proces pe calea cea mai directă”, având ca interpreți pe **Mario Adors, Bernard Blier, Gabriele Ferzetti și Ira Furstenberg**. Și acum palmaresul Globul de aur pe 1973 :

Globul de aur pentru cel mai bun film al anului 1973 — **Asasinatul lui Matteotti** — regizor **Florestano Vancini**.

Globul de aur pentru cele mai bune interpretări : **feminină — Monica Vitti** pentru rolul din filmul **Tosca** (regizor **Luigi Magni**) — **masculină — Giancarlo Giannini** pentru rolul din filmul **Asta**, eu

am făcut-o! (regizor **Alberto Lattuada**.)

Globul de aur pentru cel mai bun regizor debutant — **Carlo di Palma** pentru filmul **Tereza hoața**. Actorul **Flavio Bucci** a primit Globul de aur fiind considerat revelația anului datorită rolului din filmul lui **Elio Petri** : **Proprietatea nu este un furt**. **Laura Antonelli**, cârcea ziaristii străini îi decernaseră premiul revelației feminine, nu a fost prezentă la festivitate.

Premii speciale au mai fost atribuite unor producători și distribuitori de filme, precum **Andra Rizzoli și Italo Gemini**.

În sfârșit, cunoscutul actor **Nino Manfredi** a primit Premiul florilor orașului San Remo pentru întreaga sa carieră cinematografică.

Expoziție de falsuri

● La Muzeul Luvru a fost prezentată recent expoziția „Copii, reproduceri, imitații”. Sint peste o sută de picturi din fondul muzeului considerate drept imitații sau falsuri. De altfel, potrivit experților, autenticitatea multor opere de artă aflate la Luvru, ca și în alte muzee, este îndoielnică. Se apreciază că o treime din tablourile lui Rembrandt, expuse la Luvru, sint copii sau falsuri.

Dacă s-ar considera drept originale numai acele opere la care autorul a lucrat singur de la început până la sfârșit, prea puține picturi ar putea fi încadrate ca atare. De pildă, tabloul „Izvorul”, purtând semnătura autentică a lui **Dominique Ingres**, aparține penelului unuia din ucenicii săi. Tot așa, nici seria de tablouri „Viața Mariei de Medici” n-a fost creată de semnatul ei, **Rubens**, care a participat doar la faza inițială a lucrărilor.

Expoziția prezintă și erori comise de experți.

Astfel, „Procesiunea” lui **Le Nain** a fost atribuită pe rind altor cinci pictori. Tabloul „Micile cascade de la Tivoli” al lui **Jean-Honoré Fragonard** fusese considerat multă vreme ca aparținând lui **Hubert Robert**, iar tabloul lui **Luca Giordano** „Femei filosofind” fusese atribuit lui **Rivera**.

Expoziția, care a încercat să aducă unele precizări asupra paternității diferitelor opere de artă, are meritul că a demonstrat că această paternitate este deseori relativă și, în consecință, stabilirea ei este extrem de dificilă. Cazul aca-ziselor falsuri ale pictorului **Maurice Utrillo** este concludent. Obligați contractual să predea tot ce pictează unui om de afaceri, el era nevoit să-și renege propriile picturi pe care le dăruia unor prieteni sau le vindea altcuiva. Deci, există o mulțime de pretinse falsuri după **Utrillo**, care sint de fapt creații absolute autentice ale marelui pictor francez.

La Ateneul Român

Plastică poloneză

● INCONJURAT în sala expoziției de lucrările sale, **Tadeusz Nulsiwicz** apare el însuși ca o încarnare a graficii pe care o practică : aspră, concentrată, cu scilipiri neașteptate de umor și duioșie, privire atentă și tăioasă spre lumea din afară, privire măsurată și uimită spre lumea dinlăuntru. La 75 de ani de viață și aproape 50 de ani de creație, **Tadeusz Nulsiwicz**, unul din marii reprezentanți ai graficii europene a secolului, ne dă prilejul, prin opere realizate în ultimele două decenii, să reconstituim însăși evoluția unui gen care a făcut fala artei poloneze moderne. O evoluție caracteristică și altor artiști de seamă ai Poloniei, parcă mai pregnant vizibilă însă la **Nulsiwicz** : și anume, parcurgerea drumului de la starea de tensiune extremă, cultivată de unele aspecte ale expresionismului și tradusă într-un sistem de forme voite pentru echilibrarea imaginii, la fel de accentuat decorative, către o altă tensiune, interiorizată și prelucrată, devenită lirism degajat, pas ușor, gest aluziv, schiță a esențialului. Această trecere s-a manifestat la **Nulsiwicz** în chip spectaculos și prin modificarea aproape totală a mijloacelor tehnice. Gravor în lemn, în prima perioadă de creație, în cursul căreia a realizat admirabile cicluri închinare viciii și obiceiurilor țărănești din regiunile muntoase ale Poloniei, după 1945 artistul a optat definitiv pentru desen, făcând, uneori, cite o excepție concesivă gravurii în tehnica „pointe-sèche”. Cu desenele ilustrate ale ciclului „Varșovia 1945”, **Nulsiwicz** a adus în arta poloneză un nou „statut” al desenului, dezvăluind încă o dată — dacă mai era nevoie — amplitudinile acestui gen, în aparență facil, la îndemână, de a dura edificiu solid, adevăruri adinci.

În evocările montane (1962), atmosfera este sugerată iarăși „dinăuntru”, nu de cineva care asistă la spectacolul naturii, cu care participă la facerile ei nefințetate. Așa cred că merită să fie înțelese acele imagini-schițe de brazi în care artistul urmărește cu propria energie umană traseul de creștere a copacului. Este un procedeu despre care vorbește cîndva **Paul Klee** și nu e o pură coincidență.

În 1968, **Nulsiwicz** reia motivul peisajului de munte. Acum imaginea devine mai consistentă, dar pentru a o feri de îngreunare, de prea accentuată materializare, subliniază mișcarea mai mult decît înainte, prin ritmuri uneori scadate. Mai trebuie menționate și subtilele portrete înrudite prin desăvîrșita lor puritate și eleganță cu desenele lui **Holbein**, ca și recente scene cu personaje (1970), prin care, cu noi mijloace, rafinate și temperate, se reînnoiește unele predilecții expresioniste din tinerete.

Expoziția este într-adevăr unul din evenimentele de interes ale sezonului artistic bucureștean și cu atât mai mult cu cît luăm cunoștință prin ea de o înfățișare semnificativă a artei europene a secolului XX.

Amelia Pavel

DIN LIRICA TURCĂ

Interviu cu Yūsūf Kenan Karacanlar

Yūsūf Kenan Karacanlar este un cunoscut și polivalent scriitor turc. Menționăm romanele sale **Evazionistii, Barbarii**, precum și susținuta activitate de poet, critic literar și publicist. Este colaborator permanent la cotidianul politic și cultural „Yeni Ortam” (Epoca nouă) și la revista „Yeni Ufuklar” (Orizonturi noi), fiind totodată președintele Asociației tipografilor și graficienilor de carte.

Recent, scriitorul ne-a vizitat țara, avînd, printre altele, o serie de întîlniri și convorbiri cu oameni de litere și artă.

Consemnăm convorbirea pe care a avut-o cu **Viorica Dinescu și Ruse Nedelea**.

Solicitat a oferi cîteva considerații asupra literaturii contemporane din țara sa, oaspetele a spus, între altele :

Poezii reprezentative ai Turciei sint în prezent **Can Yücel, Hasan İzzettin Dinamo și A. Kadir** — ultimii doi discipoli și prieteni ai lui **Nâzım Hikmet** — **Hasan Hüseyin, Atilla İlhan**, poet de expresie modernă și, firește, renumitul **Fazıl Hüsnü Dağlarca** căruia, în noiembrie 1967, i s-a decernat un mare premiu internațional de poezie în America.

Ce loc ocupă literatura și arta în educația maselor din Turcia ?

— Există un mare impediment în pătrunderea literaturii și artei noastre în masele populare : prețul prohibitiv al publicațiilor, în general și al cărților, în special. Procentul ridicat de analfabeți constituie, de asemenea, un alt obstacol. Socotesc apoi, ca o piedică deloc neglijabilă în difuzarea literaturii, editorul, care intervine în mod arbitrar în textul operelor, modificîndu-l, estompînd intențiile creatorilor respectivi.

Cum este privită literatura română în Turcia, care sint scriitorii români traduși pînă acum în limba lui Atatürk ?

— În Turcia, cel care abia pătrunde în domeniul literaturii străine ia contact în primul rînd cu opera lui **Panait Istrati** ; romanele lui **Zaharia Stancu**, și anume : **Jocul cu moartea, Șatra, Uruma, Desculț** sint de asemenea foarte apreciate, prin acest mare scriitor literatură ro-

mână fiind cunoscută la adevărata ei valoare. Un factor de mare însemnătate în răspîndirea literaturii române la noi în Turcia este revista și editura **Varlık** (Existența) condusă de **Yaşar Nabi Nayir**.

Ce impresii v-a lăsa vizita în România ?

— Excelente. Sosind la Uniunea Scriitorilor români, totul mi-a dat imaginea unei organizații de creație ideale. De altfel, trebuie să mărturisesc că și celelalte așezăminte de cultură pe care le-am vizitat (Centrala cărții, Institutul de relații cu străinătatea, Radiodifuziunea) m-au condus la concluzia că, în România, literatura, cultura în general, constituie o preocupare foarte serioasă, că aceste sectoare au atins un nivel înalt de organizare cu rezultate de învidiat.

În călătoria mea în România m-am convins de nivelul de viață ridicat al oamenilor, de faptul că românii știu să trăiască, sint veseli, optimiști. România, prin politica ei de independență, de suveranitate națională, și-a cîștigat un mare prestigiu atît în Turcia, cît și în întreaga lume. Principiile politicii externe a României, activitatea personală a Președintelui **Nicolae Ceaușescu** sint bine cunoscute în țara noastră ; aș aminti în acest sens și publicarea recentă, în Turcia, a unui volum selectiv din operele Președintelui **Nicolae Ceaușescu**.

În încheiere, aș vrea să spun că intenționez să public impresiile mele din România în cotidienele noastre de mare tiraj „Yeni Ortam” și „Cumhuriyet.”

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Hiroșima

(fragment)

...Dintr-o dată, ogoarele de orez în flăcără s-au prefăcut

Pietrele caselor dansind roșu-aprins.

Raza morții

Scrumind copacii și frunzele-n duhuri

Rădăcinile arzînd pînă dincolo de ele.

Raza morții

Și nimeni nu se văita, nu plîngea, nici chiar copiii,

Chipurile lor erau o masă informă de carne

arsă

Raza morții

Iar apa, apa era sora ucisă, din sute de ani

întorcîndu-se, fără strălucire, la chipul fără

de viață.

Raza morții

Se aprinsese, fără ca noi să pricepem

Roșul din singele nostru.

Raza morții...

Universal

Aici, în India, în Africa,

Lucrurile păstrează aceleași soarte.

Aici, în India, în Africa,

Aceeași dragoste față de griu

Același gîndul față de moarte.

Vorbească-se-n oricare limbă :

Din priviri se-nțelege cuvîntul.

Vorbească-se-n oricare limbă,

În adierea care mă mîngie

Ascult, ce se vorbește, cu gîndul.

Am rămas izolați

Granițele ne-au aruncat vremilor ;

Am rămas izolați,

În cer, frățietatea înaltă a păsărilor

În pămînt a viermilor, viermilor.

În românește de **RADU CĂRNECI**

și **VIORICA DINESCU**

Un poet din Suedia

Jon Milos

NE vizitează țara **Jon Milos**, poet suedez de origine română, îndrăgostit de chipul României pe al cărui pămînt a călcat, pentru prima oară, în 1970. Trăiește la **Malmö**, unde desfășoară

o intensă activitate pentru răspîndirea culturii românești în țările scandinave, organizînd expoziții, turnee teatrale etc. Publicăm poemul de mai jos, scris în românește, pe care ni l-a încredințat în trecerea sa prin țara noastră.

Birgitta

1
Soarele încălzește pupila mugurelui și o deschide
Ca focul mi-ai deschis inima...

Trecătoare simplă și sfioasă !

De unde ai știut că ești născută
din coasta visului meu
că ești muzica zdrobitoare
ce de veșnicii
cîntă-n mine prezența ta viitoare ?

2
Necunoscutul
își arată una cite una cărțile
și elatină lumile...
Tu mergi și rizi...

3
În grădina ochilor mei
florile-ți mîngie picioarele îmbătătoare
și aerul tremură de dragoste

Ridică-ți capul de primăvară și povestește-mi :
despre lupul acela cu suflarea blîndă de miel

despre marele și absolutul virtej ce cîntă peste

despre păsările de piatră ce zboară peste lume

povestește-mi istorii : hazlii, singeroase,

nebulie...

Să te aud vorbind
să mă îmbăt de lumina răsfirată din glasul tău
și să cînt...

3

Totul e așa de clar în pădurea cerului
încît timpul face una cu tic-tacul sufletului...

Fericea suride deasupra noastră
ca o fluturare de batistă
ca un semn de mină
cînd vîntul devine mai tare decît vorba...

Nu se mai vede decît trupul tău în noaptea

vegetală

Trupul tău —

unicul pom în floare

Trupul tău

floare alb-mirositoare la întuneric...

„Miracolul românesc“

AIX-EN-PROVENCE, stațiune termală din Sudul Franței, este un oraș cu vechi tradiții universitare și artistice: Universitatea Provence (prima universitate este creată în 1409), cu facultățile sale umanistice, care asigură „tineretea“ unui oraș milenar, Academia din Aix, între ai cărei membri s-a numărat și Vasile Alecsandri, Biblioteca Méjanes, cu peste 300.000 de volume, cu numeroase manuscrise, incunabule și ediții vechi; „Atelierul“ lui Cézanne și „Route de Cézanne“, spre Tholonet, cu masivul Saint-Victoire pe fundal; catedralele, între care Saint-Sauveur, cu o suită de stiluri, aparținând secolelor V-XVI, și fântinile sale, între care „Fontaine des Quatre Dauphins“, din sec. al XVII-lea, muzeele Granet și de tapisserie; Festivalul internațional de muzică, din iulie, consacrat în special lui Mozart, dar și festivalul popular „Musique dans la rue“, inițiat acum doi ani și bucurându-se de o primire excepțională; străzile înguste și pitorești, cu hoteluri și piețe atrăgătoare, colorate de expresia meridională a oamenilor, poate mai temperată decât la Marsilia...

Cours Mirabeau, trasat în secolul al XVII-lea, este artera principală a Aix-ului — aici Mirabeau s-a căsătorit cu M-lle de Marignane, în 1772, și a divorțat în 1783 — cu numeroase fântini care despart culoarele pe care circulă mașinile, străjuit, la capătul „din sus“ (spre Teatru) de statuia bunului Roi René (cu un strugure de muscat în mână), iubitor de arte și de vinuri alese, opera lui David d'Angers (sec. XIX), și, la capătul „din jos“, de o elegantă fântină arteziană, din 1860, „La Rotonde“.

Numeroase librării rivalizează cu șirurile de platani care ornează, de o parte și de alta, Cours Mirabeau. O plimbare pe Cours Mirabeau mă îndreaptă, inevitabil, și spre „Librairie de Provence“, care mi-a oferit numeroase surprize intelectuale, de la sosirea mea la Aix. Intru și acum, în această zi neobișnuită de februarie — fără soare — în localul care mi-e atât de familiar. Un număr de volume, printre care titluri din Tudor Arghezi, Zaharia Stancu, Mircea Eliade, atestă prezența românească în această librărie.

PRINTRE ultimele noutăți, două cărți îmi atrag atenția. Mai întâi, un titlu seducător: **Dictionnaire des littératures étrangères contemporaines** (Editions Universitaires, 1974, 817 p., cu o prefață de Dominique de Roux).

Bineînțeles că, pe lângă interesul pur științific pentru o astfel de lucrare (dar tehnica de redactare și de prezentare a materialului nu satisface exigențele moderne și bunele tradiții ale cărții franceze) mă atrag în mod deosebit referințele despre literatura română. Și aflu, înserați aici, patru poeți români: Arghezi, Beniuc, Banus, Jelebeanu. Desigur, puține, prea puține nume, în ciuda faptului că există citeva antologii de poezie română tălmăcită în limba franceză. Cît privește romanul și teatrul românesc, ele sînt complet neglijate în acest dicționar.

O concluzie se degajă în mod spontan: este mult încă de făcut pentru cunoașterea literaturii române peste hotare (o **Petite Anthologie de la poésie roumaine moderne**, cuprinzînd peste 130 de poezii, text bilingv, pe care am realizat-o cu studenții de la Aix-en-Provence, se află sub tipar la Editura Minerva). Trebuie de invins, fără îndoială, în acest sens, prejudecăți, obstacole, trebuie încă mai multă inițiativă.

IN colecția „Bordas Etudes“ — Géographie, André Blanc, profesor de geografie umană la Universitatea din Paris, publică volumul **La Roumanie. Le fait national dans une économie socialiste** (144 p.).

O bună cunoaștere a realităților românești, o dorință evidentă de a înțelege și de a explica fenomenul românesc, în toată complexitatea lui, determinată de un anumit context istoric și geografic, se degajă din fiecare pagină a acestei cărți, foarte utilă și instructivă.

Spiritul obiectiv îi impune autorului să evidențieze progresul incontestabil al României, în ultimele două decenii, dar, în același timp, să-și exprime încrederea că, dat fiind ritmul de creștere, unul dintre cele mai ridicate din lume, productivitatea și venitul pe cap de locuitor sînt domenii în care o țară în plină expansiune economică poate să realizeze procente în continuă ascensiune. Amintind de tradiția legăturilor dintre Franța

Aix-en-Provence, alcea Mirabeau

și România, autorul remarcă unele „întîzieri“ ale Franței în răspunsurile, pe plan cultural și economic, pe care aceasta trebuie să le dea românilor, „les meilleurs défenseurs de la francophonie en Europe“ (p. 8).

Între Franța și România se constată o bună cooperare pe plan cultural, în baza unei simpatii reciproce (afinitățile lingvistice și istorice sînt elocvente în acest sens), dar „La France n'occupe pas une position économique aussi importante que le souhaiteraient les deux Etats et la faute en est plutot à la partie française, nos industriels ayant tendance à négliger la conclusion d'accords avec les pays de l'Est“ (p. 117-118).

Este pus în evidență specificul meridional al românilor, fondul lor etnic și lingvistic, **românitatea**, care a asigurat, de-a lungul istoriei, permanența acestui popor în sud-estul Europei, loc de contact a numeroase popoare și culturi.

Cititorul va afla în această carte o bună prezentare a reliefului românesc, un loc privilegiat ocupîndu-l **munții** (și **păstoritul**), în tradiția lui Em. de Martonne și a școlii geografice românești, și a zonelor geografice, cu o mențiune specială pentru Țara Oașului, „l'un des derniers musées ethnographiques vivant en Europe“ (p. 17), a dezvoltării industriei și a agriculturii cu consecințele corespunzătoare în structura demografică a țării, a politicii externe și a orientării schimburilor.

Scrierile lui Panait Istrati și ale lui Mihail Sadoveanu sînt invocate adesea, ca documente ale unor realități istorice, colorînd în mod sugestiv paginile acestei cărți.

Hărți geografice și economice, grafice, un glosar de peste 90 de cuvinte, în general bine explicate (de revăzut **baie-băi**, **bucium**, **cămun**, **vatra satului**, **vodă**) și corect transcrise, inclusiv semnele diacritice, împlinesc în mod util cuprinsul volumului.

În prezentarea care se face, pe coperta acestei lucrări, se constată că „Mal connue du reste de l'Europe et surtout des pays occidentaux, la Roumanie s'est placée au premier rang de l'actualité au cours de la décennie 1960-1970. Ses structures physiques, sa population, son économie méritent une étude sérieuse, alors qu'en France le nombre des publications qu'on lui a consacrées reste restreint“.

ROMÂNIA este, așa cum s-a afirmat adesea, un „miracol“ (medievalistul francez F. Lot își intitula astfel capitolul consacrat poporului român în cartea sa **Les invasions barbares**, I, Paris, 1938, p. 278-300). Acest miracol se explică însă prin hotărîrea poporului român ca, din sectorul Europei unde-i este patria pe care și-a apărut-o de-a lungul secolelor, să pună în circulația umanității valorile sale materiale și spirituale.

Dacă **Dictionnaire des littératures étrangères contemporaines** ne arată cit este de necesară și de actuală, încă, propaganda, în cel mai bun și mai larg sens al cuvîntului, peste hotare, a culturii materiale și spirituale a românilor, pentru a face cunoscut acest miracol și a-i dezvălui „tainele“, cartea lui André Blanc, **La Roumanie. Le fait national dans une économie socialiste**, constituie, fără îndoială, o realizare plină de semnificație și de îndemnuri.

Valeriu Rusu

Aix-en-Provence, aprilie 1974

Spaima a înălțat fruntea la Jii

SI iată-ne îmbrăcînd cămașă de urzici și dansînd un tango argentinian, Olé!, mergem în Brazilia să ne batem cu centaurii împodobiți cu trandafiri negri. Va curge-n valuri hameiul, în spuma căruia ne place să ne-necăm sau ne vom întoarce cu coroană de măcieș. Nu contează, e o nebulie care merită a fi încercată, indiferent că la Paris sau tocmai pentru că la Paris am îngînat un cîntec șchiop, acela pe care ne-am obișnuit să-l bolborosim, țînînd la gură o țevă de alamă deșurubată dintr-un cazan de fierț țuică. N-avem nimic de pierdut, cel mult o barză cu șarpele-n plisc, dar în caz de victorie, Dunărea o să dea în fierț la Călărași, și multă vreme vom avea pește și caise pe masa de duminică.

Etape de dinaintea turneului acesta nespun de îndrăzneț (nu pleacă Dumitru! nu pleacă Dobrin! Dumitrache e cu talpa spartă și genunchiul răsucit în cînepa din marginea Galațiilor!) nu ne-a pus luna în pumn și nici liniștea Dragomirnei în inimă, dar din nou asta nu înseamnă nimic, somnul mărcinilor e înșelător, cea dintîi pală de vînt aspru îi face să scoată gheare de uliu. Cu pieptul dezvelit și cu buza mereu căzută numai pe gardul milogilor — iată un lucru care nu ne prinde, și-a spus Valentin Stănescu, aducîndu-și aminte de tineretea lui neortodoxă, și pleacă, și asta va fi cruciada ruinării lui sau ungerea cu mir domnesc. Pe cîmpia Tinichiei unde se ciocnesc în buzdușane de lemn de soc echipele din prima noastră ligă, intră acum oile să pască rouă de sînge îndoit cu apă chioară. Iarba e pirjolită de hora ielelor, băieții n-au udat-o cu apa suferinței. Melancolia toamnei trecute și-a întîns cornul pînă în primăvară. Credeam că aprilie va naște tauri, dar de la Craiova pînă la Iași țara e plină de miei forfecînd cu pași mărunți mîrozenia cărărilor. Singura formație care-ți luminează calea cu sabia rămîne în continuare Dinamo — București. Înfulecînd un punct la Brașov în timp ce oltenii lepădau friul la București, Dinamo a aprins focul și ofițera la bariera Craiovei. Spaima și-a scos tîmplele din pumni la Jii și Cernăianu se gîndește înfricoșat dacă istoria lui '73 se poate înscrie și în '74. Acum putem spune că unde mîncă doii e loc să se uite și-al treilea, și-mi place foarte mult că războiul din zona năprîliților pe coadă a izbucnit și-n cupa crînilor regali. O spun ca spectator: una e să te stropescă pe față terciul făcînd gîlci într-un cean în-călzit cu fire de păr smulse din barba spină a Rapidului, Bacăului, Ploieștiului și altor mangafale cu perciunii pieptănați fuior pe falcă, și cu totul altceva să te vezi semănat cu pistrii de aur, săriți din degetarul în care vrăjitorii amestecă iarba fiarelor cu miez de stea.

Am zis mai sus Rapid — și de cum am zis, o lampă m-a fript pe coșul pieptului. Sfidînd faptul că sînt c-un picior în groapa unde-și scutură locomotivele cenușa, giuleștenii s-au apucat s-o facă pe donatorii de sînge, avîrînd un punct C.F.R.-ului din Cluj. Gest de boieri, veți zice, dar după cîte-l cunosc eu pe Tamango, pot să jur c-a făcut-o pe mărînimosul tocmai fiindcă stia foarte bine că ăia au altă grupă sanguină.

Fănuș Neagu

„ROMÂNIA LITERARĂ“

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU